

Priekuļu pagasta teritorijas plānojums

SATURS

IEVADS	4
VISPĀRĒJIE DATI	5
VĒSTURE	6
IEDZĪVOTĀJI.....	19
IZGLĪTĪBA	20
Priekuļu vidusskola	20
Jāņmuižas sākumskola.....	22
Pirmsskolas izglītības iestāde “Mežmaliņa”	23
Cēsu mākslas skolas Priekuļu filiāle.....	24
Valsts Priekuļu lauksaimniecības tehnikums	25
Jāņmuižas Profesionālā vidusskola.....	26
Pieaugušo tālākizglītība	27
KULTŪRA UN SPORTS.....	28
VESELĪBAS AIZSARDZĪBA.....	29
APDZĪVOJUMA STRUKTŪRA	30
CIEMU ROBEŽAS.....	31
Priekuļi.....	31
Jāņmuiža	33
Strautmaļi.....	34
Dukuri	35
KLIMATS.....	37
MEŽI	39
RELJEFS	40
VIRSZEMES ŪDEŅI.....	41
ATMOSFĒRAS KVALITĀTE.....	42
AINAVISKAIS NOVĒRTĒJUMS	43
DABAS PIEMINEKĻI	45
Ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi.....	45
Priekuļu pagasta dabas pieminekļu robežu apraksti un shēmas.....	50
Dendroloģiskie stādījumi.....	55
Aizsargājamie un retie augi.....	56
Faunas vērtības	57
KULTŪRVĒSTURISKIE OBJEKTI	59
Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts Priekuļu pagastā	59
Jāņmuižas muižnieka dzīvojamā ēka	60
Jaunraunas muižas apbūves ansamblis	60
“Leukādijas” – dzejnieka Edvarda Treimaņa – Zvārguļa dzīves vieta un kaps.....	61
Kultūrvēsturiski objekti Priekuļu pagastā.....	62
Annas pusmuiža	63
Vaives ūdensdzirnavas.....	63
Jaunraunas dzirnavas	64
Dzelzceļa tilts pār Raunas upi pie “Leukādijām”	64
18.gs. robežakmeņi	64
Citi kultūrvēsturiskie objekti.....	65
GAUJAS NACIONĀLAIS PARKS	66
ĢEOLOĢIJA	67
Teritorijas īss ģeoloģiskais raksturojums	67

<i>Priekulu pagasta teritorijas plānojums</i>	3
Pirmskvartāra nogulumi.....	67
Kvartāra nogulumi	70
Mūsdienu ģeoloģisko procesu raksturojums	72
Derīgie izrakteņi.....	74
Būvmateriālu izejvielas	74
Kūdra.....	76
Sapropelis	77
MĀJOKĻI.....	78
RŪPNIECĪBA	79
ŪDENSAPGĀDE	80
KANALIZĀCIJA.....	82
SILTUMAPGĀDE.....	84
ELEKTROAPGĀDE	85
TELEKOMUNIKĀCIJAS UN SAKARU SISTĒMA	86
GĀZES APGĀDE.....	87
TRANSPORTA INFRASTRUKTŪRA	88
Autoceļi.....	88
Valsts autoceļi	88
Pašvaldības autoceļi	89
Dzelzceļš.....	90
Sabiedriskais transports	90
Autoceļu attīstība	91
LAUKSAIMNIECĪBA	92
KAPSĒTAS	96
ATKRITUMU SAIMNIECĪBA.....	97
RISKA OBJEKTI.....	98
TERITORIJAS PLĀNOJUMS.....	100
PIELIKUMI.....	104

IEVADS

Priekuļu pagasta padomes teritorijas plānojums ir Priekuļu pagasta turpmākās attīstības un zemes izmantošanas politika līdz 2016.gadam.

Priekuļu pagasta teritorijas plānojums:

- satur pārskatu par esošo situāciju
- parāda atļauto un plānoto teritorijas izmantošanu.

Grafiskā daļa teritorijas atļautajai un plānotajai izmantošanai izstrādāta mērogā 1:10 000. Tematiskās kartes izstrādātas mērogos 1 : 40 000, 1 : 80 000, 1 : 20 000. 1 : 10 000.

Priekuļu pagasta teritorijas plānojums ir izstrādāts pamatojoties uz Priekuļu pagasta padomes 2003.gada 9.janvāra lēmumu par pašvaldības teritoriālās attīstības plānošanas uzsākšanu, 2003.gada 6.martā apstiprināto darba uzdevumu plānojuma izstrādāšanai, 2004.gada 4.martā apstiprināto Priekuļu pagasta teritorijas attīstības programmu, ievērojot likumdošanā noteikto teritorijas plānojumu izstrādāšanas kārtību un procedūru, kā arī pamatojoties uz institūciju izsniegtajiem nosacījumiem un ieteikumiem.

VISPĀRĒJIE DATI

Priekuļu pagasts atrodas Cēsu rajonā. Pagasta kopējā platība ir 9836.5 ha, t.sk. meži ~ 4600 ha. Pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir ~ 5000. Pagasta padome atrodas Priekuļos, 6 km attālumā no Cēsīm, 100 km attālumā no Rīgas.

Pagasta teritoriju 19.gs. veidoja vairākas muižas: Priekuļu muiža, Jāņmuiža un Jaunraunas muiža. 1935.gadā pagasta platība bija 5800 ha. 1945.gadā Priekuļu pagastā izveidoja Priekuļu ciemu, bet 1949.gadā likvidēja pagastu. 1990.gadā Priekuļu ciema teritorijā atjaunoja Priekuļu pagastu. Administratīvi teritoriālo pārkārtojumu laikā Priekuļu pagastā iekļauts bijušais Jaunraunas pagasts, daļa Cēsu, Vaives un Veselavas pagasta.

Šobrīd pagasts robežojas ar Cēsu pilsētu, Raiskuma, Liepas, Raunas, Veselavas un Vaives pagastiem. Robeža ar Raiskuma pagastu ir pa Gaujas vidu.

VĒSTURE

Priekuļu pagasts atrodas Cēsu rajonā un aptver Cēsu pilsētu no trim debess pusēm. Arī pati Cēsu pilsēta pēc vāciešu iebrukuma 13.gadu simtenī sāka veidoties uz senā Priekuļu pagasta zemes. Pagasts atrodas vienā no skaistākajiem Latvijas novadiem. Gar pagasta ziemeļrietumu daļu plešas lielā Gaujas senieleja. Tā, sākusies pie Raunas ietekas Gaujā, izveidojas par skaisto Cēsu - Siguldas senleju. Otra plašākā senleja stiepjas pa Raunas pietekas Rauņa gultni no Rauņa ietekas Raunas upē līdz Cēsu - Vecpiebalgas ceļam, izveidojot šauru un dziļu senleju ar stāviem krastiem. Skaista ir arī Raunas otra pieteka Vaive, kurai tāda īsta senleja visā garumā nav izveidojusies, jo tās dienvidu gals izbeidzas pamatmorēnā, bet ziemeļu daļā, virzienā uz rietumiem, ir izveidojusies tipiska senleja ar purvainu dibenu un ieguvusi nosaukumu Kazu grava.

Viena no pagasta augstākajām vietām ir tagadējais Priekuļu kapu kalns, kas zviedru mērnieku kartēs no 17.g.s. beigām ir nosaukts par *Janītkalnu*, kur laikam tajos laikos ir svinēti Jāņi.

Kā liecina atradumi daudzos arheoloģiskos izrakumos, kas uzsākti jau 19.gadsimtā un ar pārtraukumiem turpināti līdz 1991.gadam, šo apvidu ir apdzīvojušas senās ciltis jau sākot ar bronzas laikmetu no otrā gadu tūkstoša vidus pirms mūsu ēras. Te mājājuši somu ugru cilšu piederīgie un kā valdošā ir bijusi ģints kopiena. Mūsu ēras sākumā tagadējās Latvijas teritorijā sāka ieplūst baltu ciltis, kas palikušas arī tagadējā Priekuļu pagasta apvidū. Šeit uz dzīvi apmetušies arī vendi un lībieši. Nodarbošanās bijušas medības, primitīvā zemkopība un lopkopība, zveja, arī biškopība un amatniecība.

Ļoti bagātīgas liecības par agrīno Priekuļu teritorijas iedzīvotāju dzīves veidu ir snieguši izrakumi Sārumu pilskalnā pie Kaķupītes ietekas Vaivē. Izrakumos atrastas bezripas keramikas trauku lauskas, bronzas lejamu formu fragmenti, dzelzs, bronzas un kaula priekšmeti, arī kailo miežu graudi.

Jau izsenis šis apvidus ir bijis visai blīvi apdzīvots, par ko liecina atradumi plašajos Ģūģeru kapu laukos, kā arī agrīno Āraišu Ezerpils iedzīvotāju apbedījumi Liepiņu kapu laukā. Izrakumos atrastā arābu nauda un tērpu apdarē atrastie

skandināviem raksturīgie elementi ļauj secināt arī par notikušajiem tirdznieciskajiem darījumiem. Bagātīgs šo materiālu klāsts ir redzams Cēsu vēstures muzeja ekspozīcijā.

Pēc vēsturnieku domām Sārumu pilskalna apvidū ir atradusies Autines pils. Tajā valdījis pilskungs Varaidotis, kurš ir bijis pirmais rakstos minētais Autines pilskungs un pēdējais brīvās latgaļu pavalsts vadītājs. Autine bijusi pakļauta Jersikas karaļvalsts Kokneses novada valdītājam.

13.gadsimta sākumā Autines latgaļu patstāvību pārtrauca vāciešu iebrukumi. Vispirms vācieši iebruka Jersikā un piespieda karali Visvaldi padoties bīskapam Albertam, nodot tam pusi no savas valsts un pieņemt katoļu ticību. Jersikas dalīšanas akts sastādīts 1206.gadā un tajā pirmo reizi pieminēta Autine un atzīmēta kā pilsēta, kas nodota vācu rokās. Tā laika hronikās visai plaši tiek aprakstīta kara darbība, kas notikusi, sadarbojoties vietējām ciltīm ar vācu bruņiniekiem, pret igauņu un krievu sirotājiem, un arī pašu sirojumiem igauņu zemēs. Pēc igauņu sakaušanas latgaļu palīdzība vāciešiem vairs nebija vajadzīga, un 1224.gadā notika Tālavas dalīšana starp bīskapu un ordeni. Autines un Cēsu latvieši līdz ar Tālavas latviešiem jau 13.gadsimta pirmajā ceturksnī pieņēma katoļu ticību un padevās vācu varai.

Zem Livonijas ordeņa varas šis apvidus atradās no 1224.gada līdz 1561.gadam. Autines varas vīri pārvērtās par ordeņa vasaļiem un pārvācojās. Pati Autine, kas agrāk bija rosīgs centrs, gadu gaitā palika klusāka, un ap 13.gadsimta beigām apklusa pilnīgi. Pilskalns apauga ar mežu un no Autines izveidojās ordeņa Cēsu pilsmuižas Avotenes vaka jeb pagasts, un no vendu apmetnes pie Riekstu kalna Līvu vaka jeb pagasts. Vēsturnieki ir pārliecināti, ka Indriķa hronikā minētie "vendi" ir Ventas lejteces lībieši, kurus kurši padzinuši. Kurzemes līvi kopā ar latviešiem 1280.gadā Cēsīs cēluši baznīcu un jau no tiem laikiem līviem baznīcā bijis līvu sols, līvu lukturi un pat līvu zvans. Bez tam Cēsīs bijis Līvu kalns, Līvu iela, līvu kapsēta, nami, gruntsgabali u.c.

Kamēr ordenis cīnījās, iekarojot Zemgali, Kurzemi un Sēliju, kas ilga gandrīz simts gadus, Autines latvieši un Riekstu kalna vendi bijuši brīvi ļaudis ar visām tā laika ieraduma tiesībām. Vienīgie ļaunumi viņiem cēlās no piespiedu darba pie Cēsu bruņinieku pils un baznīcas celšanas. Pēc kristīšanas viņiem bija

jānomaksā baznīcai desmitā daļa no visiem viņu ienākumiem. Zemniekam bija no 10 labības kūlīšiem jāatdod baznīcai viens kūlītis, kuru paņēma turpat uz lauka. Tāpat tas bija ar citiem ražojumiem.

Mūra pils celšanai vāciešiem izdevīgāka vieta bija Riekstu kalns, ko apdzīvoja vendi. Tur izvērās plašāka attīstība un izauga pilsēta, laika gaitā iegūstot vācisko nosaukumu *Wenden*, bet latviešiem palika senais vietas vārds "Cēsis". Pilsētas tiesības tā ieguva 1323.gadā. Kopš 1375.gada Cēsis iekļāvās vācu *Hanzas* tirdzniecības savienībā. Cēsis bija tipiska viduslaiku cietokšņa pilsēta ar ordeņa pili centrā. Visu pilsētu un pili apjoza aizsargmūri ar 4 vārtiem un 3 torņiem. Ap pili un baznīcu, kas atradās vidū, cieši viena pie otras šaurās ieliņās blīvējās amatnieku un tirgotāju mājas. Aiz mūriem ārpusē bija priekšpilsēta. Gadu gaitā Cēsis izveidojās par Livonijas ordeņa centru. Livonijas ordeņa teritorija aizņēma pusi no tagadējās Latvijas un Igaunijas teritorijas. Cēsīs katru gadu sanāca Baltijas parlaments, kurā mestram par savu darbu ziņoja ordeņa varas vīri. Par virskundzību Cēsīs risinājās sīvas cīņas starp Rīgas arhibīskapu un ordeņa mestru, kas daudzkārt beidzās ar tiešu kara darbību vai mestra apkaušanu ar baznīcas lāstiem vai atbrīvošanu.

Zemnieki bija kļuvuši par dzimtzemniekiem, un nu vācu kungiem bija no 10 labības kūlīšiem jānodod četri, palielinātas bija arī pārējās nodevas. Katrai zemnieku sētai bija jānodod medus un viens auns no sētas gadā, kā arī bija jānokalpo muižai noteikts darba dienu skaits gadā.

1494.gadā par Livonijas ordeņa mestru nāk, vēlāk slavenais, Valters fon Pletenbergs. Viņa valdīšanas laikā paplašināja Cēsu pili, pilsētai izveidoja nocietinātos Rīgas un Raunas vārtus, kā arī trīs parastos vārtus: Pils, Katrīnas un Ūdens vārtus. Pletenbergs vairākkārt veda karus ar Krieviju, bet 1508.gadā noslēdza ar Krieviju miera līgumu uz 50 gadiem.

Iepriekšējā atkāpe, pieminot Cēsu izveidošanos, tika izdarīta, lai mēģinātu noskaidrot Priekuļu pagasta nosaukuma izcelšanos. Pastāv divas versijas. Pēc pirmās, ko uzdod vācu vēsturnieks Hāgameisters, 1526.gadā Māras dienā mestrs Valters fon Pletenbergs izlēņo Georgam Freudenbergam Dupēnu pagastā gabalu zemes pie Rīgas ceļa ar tādu noteikumu, ka Freudenbergam katru gadu Miķeļos jānodod Cēsu pilskungam divi podi vaska. Freudenbergs šo muižu pārvaldījis līdz 1564.gadam, kad to pārdeva. Pēc šīs versijas Priekuļu muiža ir ieguvusi vācisko

nosaukumu Freidenberga. Šo versiju apstrīd Āraišu draudzes mācītājs P.Baerents, jo pieminētais zemes gabals atrodies pavisam citā vietā, uz dienvidiem no Cēsīm. Neskatoties uz to, muižas vāciskais nosaukums tika lietots vēl 20.gadsimta sākumā gan vācu, gan krievu valodā.

Otra versija ir tāda, ka nosaukums Priekuļi ir ieviests pēc tāda pat nosaukuma zemnieku sētas nosaukuma. 1680.g. zviedru vaku grāmatā teikts, ka Priekuļu muiža nodibināta 1672./1673.g. uz Priekuļa, Varkša un Šķībusta ciematu zemēm. Šīs muižas zemnieki sadalījās divos pagastos, kas piederēja pie Cēsu draudzes. Līvu pagastā (bijušajā Vendu) 21 zemnieku saimniecība un Avotenes pagastā (bijušajā Autinē) 42 zemnieku saimniecības. Tāda ir versija par muižas latvisko nosaukumu, kādu ir ieguvis arī pagasts un kāds pastāv vēl šobaltdien.

Beidzoties 50 gadu ilgajam miera laikam ar Krieviju, 1558.gadā krievi cara Ivana IV, saukta par Ivanu Bargo, vadībā atkal iebruka Livonijā. Krievijas mērķis bija iekarot brīvu ceļu uz Baltijas jūru.

Livonijas bruņinieku vidū 50 gadu ilgā miera laikā ieviesās uzdzīve, žūpošana, spēlēja naudas spēles, pirka, pārdeva un mainīja zirgus, nodarbojās ar augļošanu, maz vērības veltot sagaidāmajai kara darbībai ar Krieviju. Livonijas ordenis karu zaudēja un tika likvidēts. 1561.gadā Livonijas ordeņa vietā stājās Polijas - Lietuvas karalis Sigismunds II Augusts un cīņas ar krieviem turpinājās. Cars Ivans Bargaiz izmantoja dāņu hercoga Magnusa palīdzību un, pateicoties viņa nodevībai, 1577.gada vasaras beigās krievi iebruka pilsētā. Ap trīs simti cilvēku, kas bija noslēpušies pilī, bīdamies no cara nežēlības, nav padevušies. Pils bombardēšana ilgusi piecas dienas un nakts, līdz pils aizstāvji, sapulcējušies kapitula zālē, sevi uzspridzinājuši. Visi pilī esošie ir gājuši bojā. Ar pils ieņemšanu ir beigušies hercoga Magnusa valdīšanas laiki Vidzemē.

Cēsīs sāka valdīt krievi, bet ne uz ilgu laiku. Pēc uzvaras cars Ivans Bargaiz Cēsīs atstājis nelielu garnizonu un devies iekarot Raunu un citas pilsētas. Tā paša gada decembrī poļu administratora rakstveža vadībā ap 400 latviešu, kā arī nedaudz vācieši un poļi, naktī iebrukuši pilsētā un sakāvuši krievu garnizonu.

Līdz ar to Cēsu pilsēta ar pili atgriezusies poļu varā. Bet cīņa par Cēsīm ar to vēl nebeidzās. 1578.gada februārī pie Cēsīm ieradies krievu karaspēks un sācis pilsētas šurmēšanu, bet tika atsists. Tā paša gada oktobrī lieli krievu spēki, kurus

komandējuši karavadoņi Vasilis Šuiskis un Vasilis Voroncovs, atkal ierodas pie Cēsīm, ap 1800 vīru ar smagiem un viegliem lielgabaliem, un atsākas pilsētas un pils bombardēšana. Lielu krievu karaspēki bija ierīkojuši nometni Cēsu pievārtē pie Viesiešu mājām.

Pa vasaru poļi nebija snauduši. Viņi iesaistīja karā arī zviedrus, jo arī tie baidījās no Ivana Bargā uzvaras. Neapšaubāmi pēc Livonijas tiecās kā poļi tā arī zviedri, bet cīņā pret krieviem viņi apvienojās. Apvienotais poļu un zviedru karaspēks ierīkoja Pārgaujā nometni un gatavojās cīņai pret krieviem.

Poļu karaspēku komandēja Andrejs Sapikha, bet zviedru - hercogs Kārlis, vēlākais karalis Kārlis IX. Zviedru un poļu karavīri uz zirgiem pārpeldējuši Gauju un iebrukuši krievu nometnē. 1578.gada 31.oktobrī starp Līvu pagasta Virsnīšu, Goģu, Ramatu un Aizpuru mājām norisinājās viena no vislielākām un asiņainākām kaujām visā Livonijas karā. Šeit sastapušies lieli krievu spēki ar poļu un zviedru spēkiem. Notikusi ļoti sīva kauja. Krievu karaspēks atkāpies uz saviem nocietinājumiem un turpinājis aizstāvēties. Tomēr kara laime nostājusies poļu un zviedru pusē un krieviem Cēsis bija jāatstāj.

Gaujas piekrastes vieta, kur zviedru karaspēks forsēja Gauju, ir ieguvusi Zviedru skanstu nosaukumu. Augstāk minētie notikumi risinājās apvidū, pa kuru šodienas tūristi dodas apmeklēt skaistās Ērgļu (sauktas arī Ērgļu) klintis.

Veco ļaužu atmiņā glabā leģendu par to, ka krievu cara Ivana Bargā karaspēks ir bijis iekārtojis galveno spēku nometni pie "Mežciemā" mājām, Cēsu - Raunas vecā ceļa malā, kur dažas dienas esot uzturējies arī pats cars. Šajā vietā apmēram 3 ha platībā ir vērojamas uzmetuma vaļņu atliekas un tā ieguvusi nosaukumu "Baterijas" jeb "Bateriju lauks". Nekādi tuvāki pētījumi te nav veikti, tāpēc pieminētais ir tikai leģendas līmenī.

1582.gadā Krievija ar Poliju un Zviedriju noslēdza miera līgumu, pēc kura Vidzeme un Latgale nonāca Polijas-Lietuvas karalistes varā.

Visu notikušo kauju rezultātā lielu postu bija piedzīvojuši gan Cēsu pilsētas iedzīvotāji, gan apkārtējo pagastu zemnieki. Astoņpadsmit gadus valdījis miers, bet 1600.gada rudenī sākās Zviedru-Poļu karš par Zviedrijas troni. Zviedri jau 1601.gadā pakļāva Vidzemi un izdarīja zemnieku arklu revīziju, kas ir saglabājušas pirmās konkrētās ziņas par latviešu un igauņu zemnieku stāvokli 1601.gada

pavasārī. Kara darbībai turpinoties, poļi atgriezās un atkal valdīja Vidzemē. Bet zemei sākās grūti laiki. Trīs neražas gadi, biežās laupīšanas un zagšanas izraisīja badu. Sākās mēra epidēmija. Vidzemē gājuši bojā ap 30 000 cilvēku. Ar pārtraukumiem kara darbība turpinājās līdz 1629.gadam, kad poļi pie Cēsīm un Limbažiem tika sakauti un 1629.gadā noslēgtā Altmarkas miera līguma rezultātā Vidzeme palika zviedru varā.

Sākās zviedru laiki, kas ilga līdz 1710.gadam. Lai noskaidrotu, cik tālu ir atspirguši iekaroto zemju zemnieki, 1638.gadā tiek izdarīta vispārējā arklu revīzija. Revīzijas rezultāti rādījuši, ka ne Avotenes pagasta, ne Līvu pagasta zemnieki vēl nebija tik atspirguši no mēra un kariem, ka spētu blakus parastām klaušām un nodevām maksāt kara nodokli armijas uzturēšanai. Revīziju materiāli rāda, ka Cēsu apkaimes zemnieki ir dzīvojuši viensētās, nevis ciemos. Jau no seniem laikiem atsevišķās sētas noteiktā teritorijā apvienojās pagastos, kurus vadīja un sabiedriskās lietas kārtoja pagastu vecākie un pagasta tiesneši. Vācu pakļautības laikos pagasta vecākie bija pakļauti muižu īpašniekiem vai nomniekiem. Jau 1627.gadā zviedru ķēniņš Gustavs Ādolfs savam valsts kancleram Akselim Uksenšernam uzdāvināja Cēsu pilsētu, pili, visas pilsmuižas zemes un visas lielās poļu laiku bīskapijas muižas Vidzemē, kā arī vēl citus īpašumus. Uksenšerna laikā Cēsis panīka. 1680.gada beigās, ar karaļa Kārļa XI rīkojumu par muižu redukciju, visas Uksenšerna muižas pāriet kroņa īpašumā.

1700.gadā sākās Ziemeļu karš starp zviedriem un krieviem, kā rezultātā 1710.gadā visa Vidzeme, un arī Priekuļu pagasts, nonāca Krievijas cara Pētera I pakļautībā. Zeme atkal bija izpostīta, pateicoties krievu ģenerāļa Šeremetjeva karapulku sirojumiem. Krievu karaspēka daļas ievazāja mēri. Priekuļu pagasts mēra epidēmijā zaudēja 436 cilvēkus no pirmskara 867 cilvēkiem.

Sākās dzīve zem krievu ierēdņu un vācu muižnieku varas. Priekuļu muiža ar 420 cilvēkiem atradās nomnieka Grabova pakļautībā. Sākās atjaunošanas darbi, kam bija labvēlīgi divdesmitie gadi, kamēr vēl nebija atjaunota muižniecība un nebija jāpilda smagās klaušas. Cēsu draudzē sāka veidoties pušelnieku saimniecības. Pušelnieki cēlās no cilvēku dabīgā pieauguma, kā arī, ja muižnieks kādam vājākam saimniekam pielika klāt otru saimnieku. Katram pušelniekam bija sava patstāvīga aramzeme, pļavas mainīja ik pārgadus, bet ganības bija visiem kopā. Tā kā Priekuļu

muiža jau kopš 1681.gada bija kroņa muiža, tad te kļaušu darbs bijis visumā vieglāks nekā citās dzimtmuižās, kur muižnieki varēja patvaļīgi mainīt kļaušu apmērus.

Pēc Ziemeļu kara Vidzemē bija saglabājušās gandrīz visas tās muižas, kas bija zviedru laikos. 1715.gadā to bija 424, kas nospiedošā vairākumā bija kroņa muižas, ko apsaimniekoja nomnieki. Pēc Ziemeļu kara cara valdība uzsāka muižu restitūciju - atdošanu atpakaļ bijušajiem īpašniekiem.

1731.gadā Krievijas ķeizariene Anna Priekuļu muižu uzdāvināja Kurzemes hercogam E.Bīronam. Priekuļu muižā tad bija 867 dzimtļaudis. Pēc Annas nāves Bīrons krita nežēlastībā un Priekuļu muiža 1741.gadā atkal atgriezās valsts muižu statusā. Ar Bīrona valdīšanas laiku priekuliešiem sākās grūti laiki. Kļaušu nasta un nodevas bijušas ārkārtīgi smagas. Imisijas komisija tās samazināja, bet jaunais nomnieks drīz tās atjaunoja Bīrona līmenī. Zemnieki gan protestēja, bet atvieglojumu vietā saņēma miesas sodus. Faktiski sākās neierobežota vardarbība, kas turpinājusies līdz 19.gs. 20.gadiem. Katram darbspējīgam vīrietim kļaušu darbos nācies pavadīt vienu trešdaļu no visa sava darba laika. H.Enzeliņš ir aprakstījis vēsturē iegājušos Cēsu pilspagasta zemnieku nemierus 1776./1777.g.

Meklējot iespējas samazināt zemnieku pretestību, reliģiski noskaņoti muižnieki domāja zemnieku dumpīgo garu nomierināt ar kristīgās ticības atziņām. Tā 18.g.s. 30.gados Vidzemē un Igaunijā sāka izplatīties hernhūtisms jeb brāļu draudzes, kas sludināja pieticību, iecietību, lēnprātību, pazemību un taupību, lai par ciešanām pēc nāves iegūtu labāku mūžīgo dzīvošanu. Priekuļu pagastā hernhūtisms bija laidis dziļas saknes. Bija uzcelti trīs saiešanas kambari.

Pieskaroties izglītībai, jāsecina, ka pirmie par tautas skolām sāka rūpēties zviedri. Jau Gustava Ādolda laikā tika likti pamati Cēsu draudzes skolai. Tā kā Priekuļu pagasta iedzīvotāji skaitījās pie Cēsu draudzes, tad arī viņu bērniem bija tiesības mācīties šajā skolā. Pozitīvu ievirzi tautas izglītošanā deva augstāk pieminētā hernhūtiešu kustība. 1841.gadā Jānis Cimze Valmierā nodibināja skolotāju semināru, kurā izmācīja draudzes skolotājus. Vēlāk seminārs darbu turpināja Valkā. 1866.gadā krievu valdība uzdeva katram pagastam uz katrām 500 vīriešu dvēselēm ierīkot vienu pagastskolu.

Priekuļos pirmā skola tikusi ierīkota 1856.gadā "Sostu" mājās. Pēc pāris gadiem to pārcēla uz "Mazeicēniem", bet arī tur klases telpa bija nepiemērota kārtīgam darbam. 1860.gadā uzbūvēja skolas ēku "Rīdzenēs", kur tā atradās 23 gadus. 1883.gada rudenī skolu pārcēla uz pagasta centru "Jāņkalnā", kur tā pastāvēja līdz 1985.gadam, kad uzbūvēja Priekuļu vidusskolas ēku.

Daudzās zemnieku sūdzības un nemieri 18.gadu simtenī piespieda muižniecību sākt domāt par zemnieku stāvokļa uzlabošanu. 1804.gadā pieņēma Vidzemes zemnieku likumus, no kuriem īpašus atvieglojumus zemnieki gan neguva. 1819.gada 26.martā apstiprināja Vidzemes zemnieku brīvīšanas likumu, ar kuru zemnieki pazaudēja savu sentēvu zemi un ieguva tikai personīgo brīvību, ko tautā iesauca par "putna brīvību". Faktiski šī brīvīšana vilkās vairāku gadu garumā, pēdējiem pat līdz 1832.gadam.

Reizē ar brīvīšanu notika uzvārdu došana katras saimnieka un kalpa ģimenes locekļiem un atsevišķām personām pēc pašu izvēlēta vārda. Priekuļu pagasta saimnieki gandrīz visi izvēlējušies par uzvārdu savu māju vārdus. 1826.gadā Priekuļu pagasta saimnieki ir:

Mežciemam -	Jēk. Mežciems,	Rauguļam -	Jēk. Raugulis,
Sostes -	M. Soste,	Daukšas -	M. Daukša,
Žagaram -	D. Žagars,	Ceipi -	J. Ceipis,
Popam -	Jēk. Popis,	Ķūļi -	J. Ķūlis,
Slavēkam -	Jēk. Slavēka,	Pēterēni -	P. Pēterēns,
Vanderes -	Lauris Vanders,	Kampas -	J. Kampe,
Sūrīši -	P. Sūrītis,	Lustes -	J. Luste,
Ķesas -	M. Ķesa,	Podiņi -	Lauris Podiņš,
Ķāķi -	Lauris Ķāķis,	Pālēni -	Jēk. Pālēns,
Ģiboles -	J. Ģibols,	Kunči -	Kuncis,
Žvīguri -	P. Žvīgurs,	Bites -	M. Bite,
Mīlīši -	J. Mīlītis,	Virskūnas -	Jēk. Virskūna,
Piļas -	J. Pille,	Klētnieki -	J. Klētnieks,
Kalnaplūči -	D. Plūcis,	Sārumi -	Mārcis Sārums no Podiņiem,
Lejasplūči -	M. Plūcis,	Lieleicēni -	M. Lieleicēns,
Mazeicēni -	M. Eicēns,	Sarkani -	J. Sarkans,
Rogas -	J. Roga.		

Nav tiešu ziņu, ka brīvīšanas laikā būtu notikuši kādi zemnieku nemieri un, ka muižnieki būtu atteikuši saimniekiem slēgt ar viņiem nomas līgumus. Laikmetā pēc

brīvvališanas brīvais zemnieks savu zemi zaudēja un ieguva tiesību slēgt diktētu kļaušu darba līgumu ar muižu par savas bijušās zemes nomāšanu.

19.gadsimta sākumā pagasti lēnām sāka atgūt savu tiesisko un sabiedrisko nozīmi. Visu pagasta sabiedrisko darbību vadīja divi pagasta vecākie un trīs pagasta tiesas locekļi.

20.gadsimta sākumā arī Cēsīs sāk ienākt revolucionāras vēsmas. Aktīvs to idejiskais atbalstītājs bijis grāmatizdevējs Ozols, bez šaubām bijuši arī citi. Īpašas asiņainas akcijas Priekuļu apkaimē nav izraisījušas. Bijis nodedzināts Jaunraunā muižnieka fon Paudera siena šķūnis.

Rosīga saimnieciskā darbība Priekuļos sākās pēc muižas pāriešanas Rīgas lauksaimniecības centrālbiedrības nomā. Ticis izstrādāts muižas apsaimniekošanas plāns, nodibināja trīsgadīgu lauksaimniecības skolu, mašīnu izmēģināšanas staciju, meteoroloģisko novērojumu staciju, kā arī selekcijas un izmēģinājumu staciju. Uzcēla modernas ēkas izveidoto iestāžu darbības nodrošināšanai. Diemžēl atkal pār Latvijas zemi sākās kara darbība. Sekoja iesaukuma gados esošo vīru mobilizācija, zirgu rekvizēšana. Sākās Kurzemieku bēgļu plūdi. Daļa Priekuļu vīru iestājās jaundibināto Latviešu strēlnieku bataljonos. Pirms Rīgas krišanas 1917.gada augustā vāciešu rokās, uz Priekuļiem evakuējās Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrības Rīgas darbinieki. Aktivizējās kreisie spēki, tika gāzta cara valdība, notika revolūcija Krievijā. Cēsīs nodibinātais kara tribunāls vajāja sociālisma pretiniekus. 1918.gada martā uzbrukumu Vidzemei uzsāka vācu karaspēks un okupēja Baltiju. 1918.gada 11.novembrī Vācija kapitulēja un vācu karaspēks atkāpās. 1918.gada 18.novembrī Rīgā, Nacionālajā teātrī sanāca Tautas Padome un proklamēja neatkarīgu Latvijas valsti. Uz Priekuļu muižas bāzes izveidotās iestādes apvienoja tā sauktajā Priekuļu lauksaimniecības institūtā. Atkal mainījās varas. 1919.gada 3.janvārī Pēteris Stučka proklamēja Padomju Latvijas sociālistisko republiku ar sevi tās priekšgalā. Atkal sākušās vajāšanas un laupīšanas.

Mašīnu izmēģināšanas stacijas telpās jau 1915.gadā nākas uzņemt un izmitināt ap 150 bēgļu ģimeņu ar visu mantību. 1916.gada sākumā bēgļu kopskaits Priekuļos sasniedza 859 cilvēkus. Viņi bija jāēdina, jānodrošina ar darbu. Atvēra šūšanas darbnīcu, galdnieku darbnīcu, kalēju, kurpnieku un sedlinieku darbnīcas. Bēgļu apgādes darbību vadīja Bēgļu apgādāšanas komiteja. Tās valde izlēma arī par

lauksaimniecības rīku remontdarbības izveidošanu. Atvēra arī patversmi bēgļu bērniem. Izveidotās darbības nodrošināja iespēju apgērbt un apaut bērnus pirms nosūtīšanas uz citām patversmēm. Vecākajiem bērniem notika arī mācības. Daļa bērnu strādāja par mācekļiem darbībās un vasaras laikā veica lauku un dārza darbus.

Daudzi priekulieši bija ņēmuši aktīvu līdzdalību Latvijas atbrīvošanas kaujās gan skolnieku rotā, gan citās vienībās. Viņu piemiņai 1927.gadā un 1937.gadā Priekuļu lauksaimniecības vidusskolā uzstādīja piemiņas plāksnes, kuras tagad ir aplūkojamas tehnikuma muzejā.

1920.gada augustā beidzās karš ar Krieviju un iestājās miers. Tika veikta agrārreforma. Priekuļu pagastu tā skāraniecīgi, jo Priekuļu muižas zeme jau izsenis bija kroņa zeme un tagad pārgājusi Latvijas lauksaimniecības centrālbiedrības īpašumā, kur bija saglabātas nodibinātās iestādes. Vaives dzirnavas piešķīra ģenerālim Krišjānim Berķim par nopelniem Latvijas atbrīvošanas cīņās. Tika atjaunota pagasta valde un atsākās normāls darbs.

Pēc 1935./36.g. statistikas datiem pagasta teritorija aptvērusi 54,4 kv.km. un iedzīvotāju kopskaits bijis 1392, no kuriem 661 vīrietis un 731 sieviete. Pēc tautības: 1357 latvieši (97,5%), 12 krievi (0,86%), 4 vācieši (0,29%), 12 poļi (0,86%), pārējās tautības 7 (0,5%), žīdu nav bijis. Saimniecību skaits bijis 206, to vidū bija arī pienākušās klāt no Veismaņu pagasta, Annas muižas un no Cēsu pagasta. Pagasta aizsargu organizācijas saimē bija vairāk kā 50 dalībnieki. Bija arī aizsargu sportistu pulciņš.

Mierīgo un darba rosmes pilno Priekuļu pagasta dzīvi satricināja Otrā pasaules kara sākums. No Priekuļiem repatriējās uz Vāciju divas ģimenes. Latvijā ierīko Krievijas armijas bāzes. 1940.g. 17.jūnijā Latviju okupē krievu armija. Notiek Saeimas vēlēšanu farss. Nomaina pagasta pašvaldību. Drīz valdība izdod likumu par agrārreformu. Priekuļu pagasta zemniekus tā īpaši neskāra, jo lielsaimniecību te nebija. 1941.gada sākumā organizējās Raunas un Lielstraupes MTS. Tikmēr pienāca vasara ar baumām par gaidāmo cilvēku izvešanu uz Sibīriju. 14. un 15.jūnija deportācijas laikā no Priekuļu "Kalna Žagariem" izveda Žagaru ģimeni - 9 cilvēkus. Pienāca 22.jūnijs un sākās vācu iebrukums. Krievu armija

steigā atkāpās kopā ar padomju aktīvistiem. No priekuliešiem neviens viņiem līdzī neaizbrauca. Pēc pārciestā krievu gada vāciešus sagaidīja kā atpestītājus, cerot uz Latvijas neatkarības atjaunošanos, bet diemžēl tā nenotika... Vācieši uzsāka palikušo padomju aktīvistu medības, žīdu iznīcināšanu, noteica kara laika nodevas vācu armijas uzturēšanai. Ne bez pieaugušām grūtībām, visumā pagasta saimnieciskā darbība atjaunojās, strādāja arī visa LLCB iestādes. Bērni apmeklēja skolas. Ar 1943.gadu sākas frontes atgriešanās. Sākās vervēšana Latviešu leģionā. Iesauc daudzus no vidusskolas absolventiem. Vācieši ieveda krievu bēgļus, ko nācās te izmitināt. Gada beigās lauksaimniecības vidusskolas ēkā un arī citās mājās iekārtoja lazaretis un ieveda ievainotos karavīrus. Ierīkoja krievu karagūstekņu nometnes un pašus stingrā uzraudzībā nodarbināja aizsardzības būvju zemes darbos. Pastiprināti ieveda munīcijas krājumus. Pienāca 1944.gada septembris, arvien jaušamāks bija frontes tuvums.

Kāda tad bija iedzīvotāju bilance pirms kara beigām? Pēc 1943.gada 24.februāra vispārējās tautas skaitīšanas datiem zināms, ka Priekuļu pagastā, salīdzinot ar 1935.gadu, bija iedzīvotāju kopskaits pieaudzis par 75 cilvēkiem. No Priekuļiem aizveda gūstekņus. Evakuēja ievainotos un personālu. Lielākā daļa pagasta iestāžu inteliģences, viņu vidū arī visi Kampu ģimenes locekļi, devās bēgļu gaitās uz Kurzemi. No vidusskolas skolotāju kolektīva palika tikai trīs. Pustukšajās mājās postīšanas darbību veica gan vietējie marodieri, gan zaldāti. Kad varas nomainījās un no slēpņiem iznāca neaizbraukušie iedzīvotāji, viņus sagaidīja uzlauzti mājokļi, izzagta iedzīve un arī jau iemitināties krievu karaspēks.

Bija sācies otrais krievu okupācijas laiks. Cilvēki pamazām nomierinājās un centās novākt vēl nenovāktās ražas atliekas, kā arī iesēt ziemājus. Drīz uzradās jaunie pagasta pašvaldības darbinieki, ko bija atsūtījuši partijas un apriņķa izpildkomitejas darbinieki. Sāka darboties jaunizveidotas iznīcinātāju grupas. Pagasts saņēma smagu triecienu, kad 1945.gada februārī arestēja visus vēl pagastā palikušos pirmskara aizsargus, kopskaitā tuvu pie trīsdesmit. Visus izsūtīja uz spaidu darbiem Sibīrijā. Jau 1945.gada pavasarī visus palikušos pagasta saimniekus aplika ar smagiem naudas nodokļiem un produktu nodevām. Pamazām atjaunojās pagasta iestāžu darbība, bet nu pārejot Maskavas pakļautībā, un ar daudziem no ārienes atsūtītiem kadriem. Jau 1946.gada rudenī sākās "budžu" vajāšana.

Nenovēršami tuvojās kolhozu organizēšanās. Pienāca 1949.gada 24.marts. No pagasta aizveda uz Sibīriju piecus cilvēkus. No Cēsīm bija aizvesti vairāk par 260 cilvēkiem, vairāk izvesto bija no citiem apriņķa pagastiem.

Priekuļu pagastā nodibināja divus kolhozus. Pie Cēsīm - "J.Rainis" un Pārvaivē - "Mičūrins". Vairāk kolhozus neizveidoja, jo pārējo zemnieku zemes ietvēra valsts iestādes - Priekuļu lauksaimniecības tehnikums, Jāņmuižas profesionāli tehniskā skola, Priekuļu selekcijas un izmēģinājumu stacija un Baltijas mašīnu izmēģināšanas stacija. Kolhozu mūžs pagastā bija īss. Par MTS tehnikas veikto darbu bija jāmaksā ar saražoto produkciju. Plānos šo produkcijas daudzumu aizvien palielināja, un pašiem kolhozniekiem palika arvien mazāk. Cilvēki sāka bēgt uz pilsētu. Lopiem ēdamā arvien trūka, tie panīka, dažs pat nespēja sagaidīt līdz pavasarim. Lai stāvokli uzlabotu, 1958.gadā valdība spēra radikālu soli, likvidējot MTS un tehniku nododot kolhoznieku pašu lietošanā. Rezultātā kolhozi nedaudz atspirga, sākās to apvienošanās. Priekuļu pagastā tas beidzās ar to, ka kolhozu "J.Rainis" pievienoja selekcijas stacijai, bet kolhozu "Mičūrins" Baltijas MIS. Padomju un arī pēcpadomju laikos vairākkārt mainījās saimniecību teritorijas un arī pagasta robežas, bet tas, ceru, ir aplūkots citos, kompetentāku autoru ziņojumos.

Īsi par Priekuļu pagasta muižām.

Priekuļu muiža

Priekuļu muiža jau izsenais bijusi kroņa muiža ar zemes platību ap 500 desetinu. 19.gadu simteņa otrā pusē te kā nomnieki bijuši Cēsu draudzes mācītāji. Pēc zemnieku brīvvališanas kļaušu darbi muižā ir izbeigušies un zemi apstrādāja graudnieki. Tie bija tie, kuri nebija spējuši izpirkt savu tēvu zemi. Pašā muižā bijuši astoņi graudnieki. Viņi dzīvojuši graudnieku mājās. Viena (tagad tās vairs nav, nojaukta pirms 1990.gada), atradusies kalnā, lejpus kungu mājas, otra lejā akmens mājā pie avota. Vecās graudnieku klētiņas atradās Cēsu-Raunas ceļa malā, blakus magazīnai. Trešā graudnieku māja diviem graudniekiem atradās Knēžu krogā. Pie visām graudnieku mājām bijušas arī rijas un piedarbi. Ceturtā graudnieku māja, arī diviem graudniekiem, atradusies tā sauktajā Birzes vai Celmu mājā. Šajās ēkās savu darbību 1912. gadā uzsāka Priekuļu selekcijas stacija. Bez tam vēl četri graudnieki strādājuši Priekuļu muižā. 1909.gadā muižas nomnieks Kārlis Punšelis no savām

īres tiesībām par 1500 rubļiem atkāpās un Priekuļu muižu nomā pārņēma Rīgas lauksaimniecības centrālbiedrība lauksaimniecības mācības un zinātnes centra izveidei turpmākajos gados.

Jāņmuiža

Cēsu pilsmuižas īpašnieks barons Kārlis Ādams Volfs 1777.gadā Cēsu pilsmuižu pārdod, bet uz septiņu Līvu pagasta zemnieku māju bāzes izveido Jāņa muižu, ko noraksta mūža lietošanā savai sievai Regīnai, dzimušai fon Rautenfeldei. Jāņa muižas īpašnieki gadu gaitā ir mainījušies, bet paši nav saimniekojuši un muiža tikusi iznomāta nomniekiem. Kā pēdējie nomnieki bijuši priekuliešu Kampes ģimenes locekļi. 1920.gada agrārās reformas rezultātā no Jāņu muižas atdalīti Jaunzemji, Inkuļi, Lībāni, Pieškaļi un Pušklaipi kā Priekuļu pagasta saimniecības, bet muižas centrs ap 150 ha kopplatībā nodots pēdējā nomnieka Kampes dzimtsīpašumā ar nosaukumu "Vairogi". Pēc otrā pasaules kara Jāņmuiža dažādu iemeslu dēļ palika neapdzīvota un jaunā padomju vara to nodeva Priekuļu lauksaimniecības mehanizācijas skolas vajadzībām. Skola tur pastāv arī patreiz.

Dukurmuiža

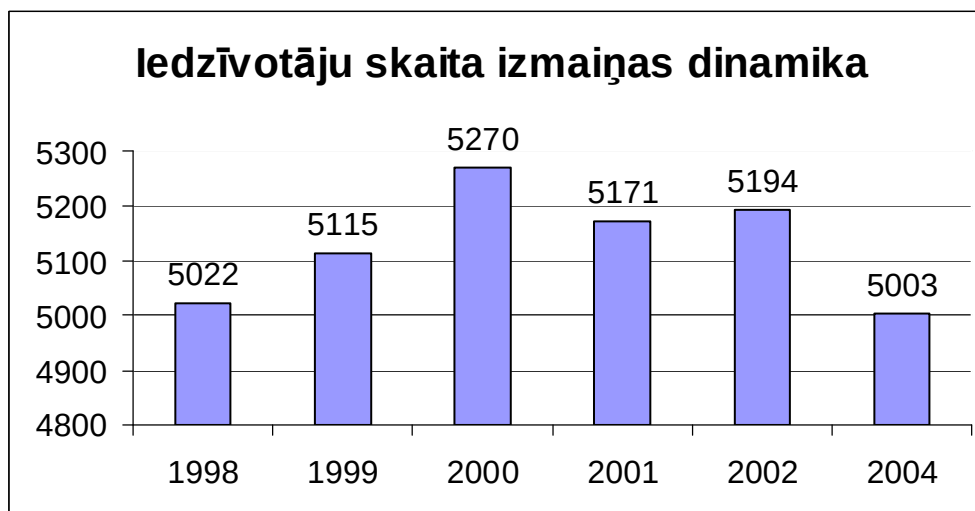
Uz Priekuļu pagasta zemes Cēsu pievārtē bija izveidojusies Dukurmuiža. Par viņas dibināšanu ziņu nav. Tajā bijušas sešas zemnieku saimniecības un Rāvas krogs Bušlejā uz Valmieras ceļa. 1626.gadā Gustavs Ādolfs muižiņu piešķīris Heinriham Lademaheram. Gadsimtu gaitā īpašnieki ir mainījušies, bet pēdējie īpašnieki līdz agrārreformai bijuši no grāfu Sīversu dzimtas. Agrārreformas laikā Dukurmuiža nacionalizēta un zeme nodota nomas zemniekiem, bet pati muiža nodota Cēsu virsmežniecības rīcībā.

Sadaļu „Vēsture” izstrādāja Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma muzeja vadītājs A.Lingarts.

IEDZĪVOTĀJI

2004.gada 1.janvārī Priekuļu pagastā dzīvoja 5003 pastāvīgie iedzīvotāji.

Iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamiku laika posmā no 1998.gada līdz 2004.gadam skatīt attēlā.

Iedzīvotāju skaita izmaiņu dinamika laikā posmā 1998.g.-2004.g. (pēc pašvaldības datiem uz katra gada 1.janvāri)

2004.gada 1.janvārī iedzīvotāju skaits bija 5003, t.sk. 2571 sieviete (51,4 %), 2432 vīrieši (48,6 %). Pēc iedzīvotāju skaita Priekuļu pagasts ir 8.vietā Latvijā. Nacionālais sastāvs: 87,3 % latviešu, 7,2 % krievu, 1,5 % baltkrievu, 0,9 % poļu, 0,5 % lietuviešu, 2,6 % pārējās tautības (igauņi, ukraiņi, vācieši u.c). Priekuļu pagasts izceļas ar augstu iedzīvotāju izglītības līmeni (ir vairākas zinātniskās un vidējās mācību iestādes). 2004.gadā 536 pagasta iedzīvotājiem bija augstākā izglītība, 749 – vidējā, 1027 – vidējā speciālā, 916 – pamatskolas, pagastā strādā 13 zinātņu doktori, 22 maģistri.

IZGLĪTĪBA

Kvalitatīviem izglītības pakalpojumiem ir būtiska nozīme teritorijas attīstībā un iedzīvotāju piesaītē. Priekuļu pagastā ir vairākas izglītības iestādes, kas nodrošina daudzpusīgas izglītības iespējas.

Priekuļu vidusskola

Priekuļu vidusskola ir pagasta mācību iestāde, kas nodrošina pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmas realizāciju.

Priekuļu pagastā pamatskola dibināta 1856.gadā, kaut ir atrodamas ziņas par izglītības pirmsākumiem daudz agrāk. Vidusskola savu darbu sāk 1986.gadā, kad tiek uzcelta jaunā skolas ēka. Priekuļu skolā ieguvuši izglītību: 7 - gadīgo pamatskolas izglītību (1947.-1961.) 229 skolēni, 8-gadīgo pamatskolas izglītību (1962.-1986.) 658 skolēni, Priekuļu vidusskolā (1987.-2004.) pamatizglītību 925 skolēni, vidējo izglītību 439 skolēni.

Skola un izglītības programmas akreditētas līdz 2009.gadam. Skolā tiek realizēta pamatizglītības programma un divas vidējās izglītības programmas – humanitārā un sociālā izglītības programma, matemātikas un dabaszinātņu izglītības programma. Izglītības programmu nodrošinājumam ir atbilstoši pedagoģiskie kadri un attiecīga materiālā bāze, ir pietiekams skolēnu skaits darbam 2 – 3 paralēlklasēs, mācību plāns tiek realizēts saskaņā ar Izglītības likumu. 2004./2005.m.g. skolā mācās 625 skolēni, ir 31 klašu komplekts, strādā 43 skolotāji. 42 skolotājiem ir augstākā izglītība, t.sk. 16 ir pedagoģijas maģistri, 1 skolotājam ir vidējā izglītība (mācās augstskolā). Pedagoģisko kadru iesaiste notiek saskaņā ar skolas attīstības projektu. Skolā strādā psihologs, 2 logopēdi, darbojas ārstnieciskās vingrošanas grupas un 3 pagarinātās dienas grupas.

Skolā mācās skolēni no Priekuļu pagasta un vēl 222 bērni no 16 citām pašvaldībām, visvairāk no Cēsīm -120, Vaives - 27, Raunas - 15, Amatas -8, Dzērbenes – 8, Veselavas – 7, Taurenē – 6.

Interesu izglītības nodrošināšanai skolā darbojas 14 kultūrizglītības programmas, 4 sporta programmas un 1 tehniskās jaunrades programma. Skolēniem tiek piedāvāti bibliotēkas, 2 datorklaši, informācijas centra un skolotāju konsultatīvie pakalpojumi.

Skolas vadība apzinās mācību iestādes darbības virzošos un bremzējošos apstākļus, kuri nosaka skolas attīstības iespējas nākotnē. Regulāri tiek veikta sabiedrības pieprasījuma izpēte, lai skolas dzīvi veidotu tā, lai Priekuļu vidusskolu izglītības iegūšanai izvēlētos pēc iespējas optimāls skolēnu skaits. Kā pozitīvi faktori skolas attīstības iespējām ir:

- sakārtota skolas iekšējā dzīve, mērķtiecīga skolas vadības darbība (nolikums, izglītības programmas, mācību darba noteikumi);
- perspektīvs darbības plānojums, izpēte, uzdevumu izvirzīšana un elastīga nepieciešamā korekcija;
- stabils izglītības programmu realizācijas nodrošinājums;
- materiālās bāzes atbilstība sanitārajām normām un darba drošības noteikumiem;
- nodrošinājums ar mācību un metodisko literatūru;
- skolēnu veselības aizsardzība un sadzīves apstākļi.

Skolas attīstībā svarīgs ir nodrošinājums ar mācību un metodiskajiem materiāliem. Skolā ir nozīmīgs mācību grāmatu fonds, kurš regulāri tiek papildināts ar jaunāko mācību literatūru un metodiskajiem materiāliem. Skolotāji regulāri papildina savas zināšanas, iesaistās pašizglītībā, projektu darbos un, sekmīga darba nodrošināšanai klasē, mācību procesā izmanto informācijas tehnoloģijas un radošas darba metodes. Skolēnu darbam tiek pilnveidota un labiekārtota skolas vide – telpas, kabineti, skolas apkārtnē un sporta bāze. Skolas uzdevums ir dot skolēniem tādas zināšanas un prasmes, lai viņi varētu turpināt tālākizglītību un spētu konkurēt darba tirgū.

Jāņmuižas sākumskola

Jāņmuižas sākumskola atvērta 1990.gadā kā Priekuļu vidusskolas filiāle, kopš 1994.gada patstāvīga skola ar mūzikas novirzienu, 1999.gadā pievienotas bērnudārza grupas. 2004./2005.m.g. skolēnu un audzēkņu skaits ir 130, t.sk. 87 pirmsskolas grupās un 43 sākumskolas klasēs. Skolas personāla kvalitatīvais sastāvs: no 18 pedagogiem augstākā pedagoģiskā izglītība ir 10, iegūst augstāko izglītību 3, otra augstākā izglītība 2, maģistratūrā mācās 1.

Jāņmuižas sākumskola nodrošina vispārējās izglītības pirmā posma (1.-4.klase) profesionāli orientēto (mūzika) izglītības programmu un pirmsskolas izglītības programmu.

Skolas īpašie piedāvājumi:

- mūzikas novirziena priekšmetu (solfedžo, koris, klavierspēle) apguve;
- angļu valodas apguve no 1.klases;
- bērnu ar īpašām vajadzībām integrācija;
- pilnīgs, plašs nodrošinājums ar mācību grāmatām;
- logopēdiskās nodarbības;
- koriģējošā vingrošana;
- daudzveidīgi interešu pulciņi un fakultatīvi (tautiskās dejas, diskodejas, angļu valoda, lietišķā māksla, vokālais pulciņš, logoritmika, sporta pulciņš, tenisa pulciņš);
- internāts sākumskolas audzēkņiem;
- diennakts grupa pirmsskolas bērniem.

Pedagogi un pārējais personāls ir ieinteresēti pozitīvā darba rezultātā. Darbiniekus raksturo inteliģence, radošas darbaspējas, izteikta darba motivācija. Personāla vidū notiek savstarpēja sadarbība, pieredzes apmaiņa, darbs tiek paškritiski izvērtēts un novērtēts. Darba kolektīvā ir pozitīvs mikroklimats.

Skolai ir prestižs apkārtējā sabiedrībā, ko apliecina gan ar bērniem pilnās grupas, gan tas, ka nav bijusi nepieciešamība atvērt apvienotās klases.

Skola sniedz atbalstu sociāli neaizsargātu ģimeņu bērniem un riska bērniem, meklējot iespēju paplašināt telpas nakts grupai un internātam. Skolā tiek nodrošināta audzēkņu sasniegumu un uzvedības objektīva novērtēšana.

Skolas telpas un apkārtnē tiek veidota droša, ekoloģiski tīra, harmoniska un estētiska. Izveidota Sajūtu un izziņas dabas taka, tādejādi mēģinot veidot sabiedrībā videi draudzīgu attieksmi. Notiek mērķtiecīgs darbs gan vecāku iesaistīšanā mācību procesā, gan arī telpu un apkārtnes labiekārtošanā.

Skolas vīzija – droša, bērnu atbalstoša un veselību veicinoša skola, ievērojot mācīšanās procesā katra audzēkņa personību un veselību, veicot interešu un spēju izpēti vispusīgas personības attīstīšanai. Mērķi:

- veidot izglītības iestādi kā aktivizējošu un attīstošu vidi pirmsskolas un daļējas pamatizglītības programmas īstenošanai;
- veicināt bērna kā personības izaugsmi, sniedzot prasmes un iemaņas, kas atbilst individuālajam attīstības līmenim un dod iespēju sekmīgi turpināt mācības nākamajā izglītības pakāpē;
- ievērot pēctecību starp izglītību pirmsskolā un sākumskolā, balstoties uz pedagogu un izglītojamo savstarpēju labvēlīgu sadarbību;
- radīt apstākļus bērna fiziskai, garīgai, emocionālai, radošai attīstībai;
- paaugstināt mācīšanās procesu efektivitāti skolā, cenšoties ievērot audzēkņu emocionālās, psiholoģiskās, sociālās un speciālās vajadzības.

Pirmsskolas izglītības iestāde “Mežmaliņa”

Priekuļu pagasta bērnudārzs dibināts 1974.gadā kā Priekuļu selekcijas un izmēģinājumu stacijas bērnudārzs. 1992.gadā pārgāja Priekuļu pagasta padomes valdījumā. Kopš 2000.gada nosaukums ir Priekuļu pagasta pirmsskolas izglītības iestāde „Mežmaliņa”.

2004./2005.m.g. bērnudārzā darbojas 7 grupas ar kopējo bērnu skaitu – 126, no kuriem 68 apmeklē 5-6 gadīgo audzēkņu grupas. Iestādē strādā 19 pedagogi, no kuriem augstākā izglītība ir 12, 6 iegūst augstāko izglītību, 2 pedagogi ir pedagoģijas maģistri, 3 studē

maģistratūrā, un 16 tehniskie darbinieki. Iestādē strādā logopēds. Tas dod iespēju tiem bērniem, kuriem ir runas un veselības problēmas, apmeklēt speciālistu. Katru gadu apmēram 30 bērni apmeklē nodarbības pie logopēda. Bērnudārzā darbojas vokālā studija, tautisko deju grupa, peldētprasmi bērni apgūst „Cīrulīšu” peldbaseinā, notiek dažādas aktivitātes un pasākumi – pārgājieni, talkas, sporta dienas, koncerti.

Jau otro gadu pirmsskolas izglītības iestāde piedalās Zviedrijas – Latvijas sadarbības projektā par vides izglītību bērnudārzos „Dzīve dabā”. Projekta ietvaros ir izveidota dabas taka blakus esošā meža teritorijā, lai radītu bērniem dabisku un drošu vidi rotaļām un nodarbībām mežā. Bērnudārza bērniem un darbiniekiem ir izveidojusies pieredze, atziņas un secinājumi par ekoloģisko audzināšanu, pateicoties SIA BO „Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācijas” projektam, kurā jau četrus gadus ir iegūts augstākais novērtējums.

Nākotnē pirmsskolas izglītības iestāde turpinās sniegt bērniem profesionāli kvalitatīvu pirmsskolas izglītību mūsdienīgās darba telpās bērniem un pedagogiem.

Cēsu mākslas skolas Priekuļu filiāle

Priekuļu mākslas skola dibināta 1988.gadā, no 1996.gada tā ir Cēsu mākslas skolas filiāle. No 2003./2004.m.g. mākslas skola pārgāja uz profesionālās ievirzes izglītību ar piecu gadu apmācības programmu. Skolā māca zīmēšanu, gleznošanu, veidošanu, izvēles priekšmeti – keramika, stikla apstrāde, ādas apstrāde, kokapstrāde, šūšana un modelēšana. 2004./2005.māc.gadā mākslas skolas filiālē mācības uzsāka 31 skolēns. Mākslas skolas audzēkņu radošās prakses notiek Latvijā, Slovēnijā, Itālijā u.c., sadarbības partneri ir Lietuvā.

Valsts Priekuļu lauksaimniecības tehnikums

Priekuļu lauksaimniecības tehnikums ir viena no vecākajām vidējām speciālajām mācību iestādēm Latvijā, dibināta 1913.gadā par Latvijas iedzīvotāju saziņotajiem līdzekļiem uzceltajā skolas ēkā. Skola turpināja darboties arī imperiālistiskā kara apstākļos. No 1913.gada līdz 1917.gadam skolu pabeidza 133 audzēkņi un, neskatoties uz atsevišķiem trūkumiem, Priekuļu skola bija no labākajām tāda tipa lauksaimniecības mācību iestādēm Baltijas guberņās. 1919.gadā skolēnu, darbinieku un kopsapulce nolēma pārveidot skolu par vidējo lauksaimniecības mācību iestādi ar četrgadīgu apmācību kursu, kuru līdz 1936.gadam pabeidza 399 audzēkņi. 1935.gadā ieviesa piecgadīgu apmācību kursu, kuru līdz 1944.gadam pabeidza 264 audzēkņi. 1944.gadā skola tiek pārdēvēta par Priekuļu lauksaimniecības tehnikumu, 1951.gadā sāk darboties neklātienēs nodaļa.

Uzsākot mācības tiek izvirzīti audzināšanas uzdevumi: pilnveidot mācību iestādes sadzīves kultūru, veicināt paškontroles, pašpārvaldes un pašattīstības procesus (atbildību par savu rīcību). Sakarā ar to, ka katru gadu mācības pirmajā kursā uzsāk ~ 180 audzēkņi, kuriem ir jāiejūtas citā vidē, tiek izvirzīti papildus audzināšanas uzdevumi: palīdzēt audzēknim socializēties mikrovidē un makrovidē, veidot savas ētiskās vērtības, palīdzēt nostabilizēt darbošanās prasmes un iespējas sevi kontrolēt. Vissvarīgākais atbalsts ir sniedzams audzēknim personības veidošanās procesā. Daudzi no šiem jautājumiem ir iekļauti mācību stundu programmās un arī šo darbu veic jebkurš no mācību iestādes darbiniekiem, dažādi reaģējot uz konkrētā audzēkņa darbību. Grupu audzinātāju darba plānos tiek ietverti temati: veselīga dzīvesveida pamati, tikumiskās vērtības un īpašības, uzvedība un saskarsmes kultūra, pilsoņa tiesības un pienākumi u.c. temati. Mācību iestādes pasākumu plānos tiek ietverti pasākumi, kurus rīko paši audzēkņi un viņiem ir iespējas sevi izteikt un uzņemties atbildību par dažādām norisēm. Savas personības

veidošanas nolūkā audzēkņi var piedalīties mācību iestādes, savas grupas vai dienesta viesnīcas pašpārvaldē.

Tehnikumā tiek piedāvātas arī vispusīgas interešu izglītības programmas.

Valsts Priekuļu lauksaimniecības tehnikumā ir izstrādāts Priekuļu koledžas attīstības stratēģiskais plāns 2004.-2008.gadam. Koledžas misija – sagatavot augsti kvalificētus, radošus, ar plašu redzesloku apveltītus speciālistus Latvijas un Eiropas Savienības darba tirgum, kļūt par Vidzemes profesionālās izglītības metodisko un eksaminācijas centru. Koledžas vīzija:

- Koledžai iekļauties stabilā starptautisko profesionālās izglītības koledžu apritē.
- Racionāla Vidzemes esošo lauksaimniecības, vides, tehnisko un izglītības materiālo resursu izmantošana.
- Izveidota tehniskajam progresam atbilstoša mācību materiālā bāze.
- Auditorijās strādā pārsvarā jauni mācībspēki un koledžā saglabāts labs mikroklimats.
- Studijām sagatavots un patstāvīgām studijām motivēts studentu kontingents.
- Informāciju tehnoloģiju plaša pielietošana kursa darbu, patstāvīgā darba un kontroldarbu, kā arī ieskaīšu kārtšanā.
- Koledžas absolventi brīvās pārvietošanās apstākļos, darba tirgū pieprasīti speciālisti.

Jāņmuižas Profesionālā vidusskola

Jāņmuižas Profesionālās vidusskolas priekštece ir Priekuļu lauksaimniecības mehanizācijas skola (dibināta 1940.gadā Priekuļos, 1946.gadā pārcelta uz Jāņmuižu). 2002.gadā Jāņmuižas arodģimnāzija pārveidota par Jāņmuižas Profesionālo vidusskolu. Skola atrodas Austrumvidzemes reģiona centrā, Gaujas ielokā pie dzelzceļa līnijas Rīga – Lugaži (stacija Jāņmuiža) un pie autoceļa Valmiera – Cēsis, 6 km attālumā no Cēsīm un 25 km attālumā no Valmieras.

2004./2005.m.g. skolā mācās 444 audzēkņi šādās izglītības programmās – ar apmācības laiku 3 gadi 10 mēneši: autotransports (104 audzēkņi), apdares būvdarbi (108), datorsistēmu tehnikas (33), ēdināšanas serviss (94), lauksaimniecība (58), ar apmācības programmu 2 gadi 10 mēneši: ēdināšanas serviss (47). Skolā strādā 48 pedagogi, no kuriem ar augstāko pedagoģisko izglītību ir 20, ar augstāko izglītību - 13, ar vidējo speciālo izglītību – 12, ar vidējo izglītību – 3.

Pilnvērtīgu audzēkņu mācību darbu nodrošina 23 mācību kabineti, 2 mācību laboratorijas, 2 datoru klases ar 28 datoriem, 3 darbnīcas ar atbilstošu tehnikas parku, sporta komplekss un sporta zāle, stadions un hokeja laukums, dienesta viesnīcas 3 korpusi ar 510 vietām. Ražošanas prakses notiek arī Dānijā, Somijā, Vācijā, Zviedrijā.

Pieaugušo tālākizglītība

2002.gada septembrī darbu uzsāka Kultūrvides un izglītības centrs Raiņa ielā 8, Priekuļos. Ir izstrādāta tā darbības programma. Centrā notiek dažādas nodarbības – angļu valoda, Dzīves skola, nodarbības dārzkopjiem, Mātes un bērna skola, radošā darbnīca, deju studijas, dažādas lekcijas, ekskursijas. Centra paspārnē darbojas jauniešu klubs „Mēs”.

KULTŪRA UN SPORTS

Priekuļu pagastā darbojas kultūras centrs bijušā Baltijas MIS bērnudārza telpās, kur ziemā ir tikai neliela zāle bez skatuves un nespēj nodrošināt kvalitatīvus koncertus un izrādes. Priekuļu pagastā darbojas 2 vidējās paaudzes deju kolektīvi „Jumis” un „Miķelis”, Jāņmuižas sieviešu vokālais ansamblis, Priekuļu pagasta sieviešu koris. Pašvaldības pārziņā ir pagasta bibliotēka, bagātīgas bibliotēkas ir izveidojušās zinātniskajās iestādēs un skolās.

Pagastā ir Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma muzejs (dibināts 1990.gadā), Baltijas MIS lauksaimniecības tehnikas muzejs, “Lejas Bitēs” – Biškopības vēstures muzejs.

Tā kā Priekuļu pagastā ir 3 lielas mācību iestādes, tad katrai no tām ir arī atbilstoša sporta bāze. Priekuļu vidusskolas sporta zālē notiek republikas mēroga sacensības basketbolā un florbolā. Uzsākta Priekuļu vidusskolas peldbaseina rekonstrukcija. Priekuļu tehnikumā ir sporta laukums, piepūšamā sporta zāle, slidotava – hokeja laukums, Jāņmuižas Profesionālajā vidusskolā – sporta laukums un sporta zāle.

1974.gadā uzbūvēja Priekuļu biatlona šautuvi, 1988.gadā ierīkoja asfaltētas slēpošanas trases, kuras vasarā var izmantot rollerslēpošanai un skrituļslidošanai, ir iekārta mākslīga sniega ražošanai. Priekuļos notiek gandrīz visas Latvijas lielākās biatlona un distanču slēpošanas sacensības. Aktīvi darbojas sporta klubs “Priekuļi”.

Priekuļu biatlona trase

Firmai “NELSS” pieder mototrase “Ezerkalni”, kur jau vairākus gadus notiek arī Pasaules čempionāta posma sacensības motocikliem ar blakusvāģiem.

VESELĪBAS AIZSARDZĪBA

Medicīnisko palīdzību Priekuļu pagasta iedzīvotāji var saņemt:

Dārza ielā 6, Priekuļos (M.Mača ģimenes ārsta prakse, S.Veikšānes zobārsta prakse, procedūru kabinets)

Raiņa ielā 8, Priekuļos (G.Meinertes ģimenes ārsta prakse, J.Briģa ģimenes ārsta prakse, procedūru kabinets)

Meistaru ielā 1, Jāņmuižā (J.Briģa ģimenes ārsta prakse, procedūru kabinets)

Sociālās palīdzības dienestā Priekuļu pagasta padomē maznodrošinātie iedzīvotāji var saņemt sociālo palīdzību.

Medikamentus un higiēnas preces var iegādāties aptiekā Dārza ielā 6, Priekuļos.

Montesori atveseļojošās pedagoģijas konsultatīvais centrs Raiņa ielā 9, Priekuļos.

APDZĪVOJUMA STRUKTŪRA

Apdzīvotas vietas ir dažāda lieluma blīvi apdzīvotas teritorijas.

LR likumā „Par Latvijas Republikas administratīvo teritoriju izveidošanu un apdzīvoto vietu statusa noteikšanu” apdzīvotā vieta definēta kā teritorija, kurā pastāvīgi dzīvo cilvēki un kurā ir izveidoti materiālie priekšnoteikumi teritorijas apdzīvošanai. Lauku apdzīvotās vietas iedalās:

- o *Ciemi* (vēsturiski radusies koncentrēta apbūve un pastāvīgie iedzīvotāji);
- o *Viensētas* (savrupas lauku sētas).

Katras apdzīvotās vietas nozīmi kopējā apdzīvojuma struktūrā nosaka tās lielums, novietojums, sasniedzamības rādītāji, kā arī tās veiktās funkcijas un saiknes ar citām apdzīvotām vietām.

Apdzīvojuma struktūru pagastos var raksturot pēc iedzīvotāju koncentrācijas pakāpes lielākajās apdzīvotajās vietās, pirmkārt pagasta centros. Iedzīvotāju blīvums uz 1 km² Priekuļu pagastā ir 58 cilvēki. Lielākās apdzīvotās vietas – ciemi ir Priekuļi (2607 iedzīvotāji, 52,1 % no visiem pagasta iedzīvotājiem), Jāņmuiža (770 iedzīvotāji, 15,4 % no visiem pagasta iedzīvotājiem), Dukuri (220 iedzīvotāji, 4,4 % no visiem pagasta iedzīvotājiem), Bušugrava (73 iedzīvotāji, 1,5 % no visiem pagasta iedzīvotājiem), Garkalne (114 iedzīvotāji, 2,3 % no visiem pagasta iedzīvotājiem), Strautmaļi (22 iedzīvotāji, 0,4 % no visiem pagasta iedzīvotājiem). Ziņas par iedzīvotāju skaitu ciemos dotas pamatojoties uz dzīves vietas deklarācijas datiem 2004. gada martā.

Kopā ciemos pastāvīgi dzīvo 4097 pagasta iedzīvotāji, jeb 81 % no visiem pagasta iedzīvotājiem.

Apmācību periodā kopmītnēs Jāņmuižā uzturas līdz 380 audzēkņu, Priekuļos līdz 325 audzēkņi.

CIEMU ROBEŽAS

Pagasta padomes sēdē 2004.gada 1.jūlijā, protokols Nr.13, noteiktas un apstiprinātas ciemu robežas. Ciemu robežu apraksts noteikts ap ciemu teritoriju pulksteņa rādītāja virzienā, sākot no raksturīgākā esošo ceļu krustojuma, vai ceļa robežzīmes, piebraucot ciemam no rajona pilsētas vai pagasta centra.

Priekuļi

Priekuļu ciema robežas ir:

- no 1. līdz 2. – no valsts autoceļa Cēsis – Vecpiebalga – Madona (Nr. P30) 200 metru pirms krustojuma ar Zinātnes ielu, braucot virzienā no Cēsīm, ziemeļu virzienā (magnētiskais azimuts) līdz Selekcijas ielai;
- no 2. līdz 3. – no Selekcijas ielas ziemeļu virzienā (magnētiskais azimuts) līdz robežai ar LR Zemkopības ministrijas zemes gabala Nr. 42720070105 dienvidu robežu;
- no 3. līdz 4. – pa LR Zemkopības ministrijas zemes gabala Nr. 42720070189 ziemeļu robežu austrumu virzienā līdz Inkuļu ielai;
- no 4. līdz 5. – pa LR Zemkopības ministrijas zemes gabala Nr. 42720070188 ziemeļu robežu austrumu virzienā līdz robežai ar LR Zemkopības ministrijas zemes gabalu Nr. 42720070030;
- no 5. līdz 6. – pa LR Zemkopības ministrijas zemes gabala Nr. 42720070188 austrumu robežu dienvidu virzienā līdz zemes gabalam Raunas ielā 7A;
- no 6. līdz 7. – pa zemes gabala Raunas ielā 7A austrumu robežu dienvidu virzienā līdz Raunas ielai;
- no 7. līdz 8. – pa Raunas ielas kreiso pusi kopējā austrumu virzienā līdz krustojumam ar valsts autoceļu Priekuļi – Rauna (Nr. P28);
- no 8. līdz 9. – gar valsts autoceļu Priekuļi – Rauna kreiso pusi ziemeļaustrumu virzienā līdz zemes gabala “Rāviņas-1” dienvidrietumu robežai ceļa kreisajā pusē;
- no 9. līdz 10. – pa zemes gabala “Sprīdīši” ziemeļaustrumu robežu dienvidaustrumu virzienā līdz zemes gabala Spīdolas ielā 5 ziemeļu robežai;

- no 10. līdz 11. – pa zemes gabalu Spīdolas ielā 5, 7, 9 un 11 ziemeļu robežām austrumu virzienā līdz zemes gabalam “Sprīdīši”;
- no 11. līdz 12. – pa zemes gabala “Sprīdīši” ziemeļu robežu līdz Vaives upei;
- no 12. līdz 13. – gar Vaives upes kreiso krastu līdz robežai ar zemes gabalu Lejas ielā 5 upes kreisajā krastā;
- no 13. līdz 14. – pa Vaives upi un kreisā krasta grāvi, gar zemes gabalu Lejas ielā 5, 6, 4 un 2 austrumu un dienvidu robežām rietumu virzienā, līdz piebraucamā ceļa, gar zemes gabala Lejas ielā 2 dienvidrietumu robežu, šķērsojumam ar grāvi ;
- no 14. līdz 15. – no piebraucamā ceļa un grāvja šķērsošanās vietas pie zemes gabala Lejas ielā 2 kopējā rietumu virzienā, gar esošā meža malu, līdz zemes gabala Lāčplēša ielā 8 austrumu robežpunktam;
- no 15. līdz 16. – pa zemes gabalu Lāčplēša ielā 8 un 6 dienvidaustrumu robežām līdz Valsts Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma zemes gabalam Nr. 42720070171;
- no 16. līdz 17. – pa Valsts Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma zemes gabala Nr. 42720070171 austrumu robežu, gar esošā meža malu, līdz zemes gabala Ausekļa ielā 4 austrumu robežpunktam;
- no 17. līdz 18. – pa zemes gabalu Ausekļa ielā 4, 2A un 2 dienvidaustrumu robežu līdz zemes gabala Ausekļa ielā 2 dienvidu robežpunktam;
- no 18. līdz 19. – no zemes gabala Ausekļa ielā 2 dienvidu robežpunkta dienvidrietumu virzienā uz zemes gabala “Vanagkalns” ziemeļu robežas punktu, vistuvāk valsts nozīmes autoceļam Cēsis – Vecpiebalga – Madona;
- no 19. līdz 20. – pa zemes gabala “Vanagkalns” ziemeļu robežu rietumu virzienā, vēlāk dienvidu virzienā līdz Izmēģinātāju ielas austrumu galam;
- no 20. līdz 21. – pa zemes gabalu Izmēģinātāju ielā 1B un 1C, Parka ielā 5 un 4 ārējo robežu kopējā dienvidu virzienā līdz zemes gabala Parka ielā 4 dienvidu robežpunktam;
- no 21. līdz 22. – no zemes gabala Parka ielā 4 dienvidu robežpunkta līdz zemes gabala Izstādes ielā 4 dienvidu robežpunktam;

- no 22. līdz 23. – no zemes gabala Izstādes ielā 4 dienvidu robežpunkta kopējā dienvidrietumu virzienā, pa zemes gabala Izstādes ielā 8 robežu, līdz pagasta autoceļam Priekuļi – Mežmaļi (Nr. A2);
- no 23. līdz 24. – gar pagasta autoceļa Priekuļi – Mežmaļi labo malu ziemeļu virzienā līdz zemes gabala V.Skubiņa ielā 32 dienvidu robežai ceļa kreisajā pusē;
- no 24. līdz 25. – no pagasta autoceļa Priekuļi – Mežmaļi, kopējā rietumu virzienā gar zemes gabalu V.Skubiņa ielā 32, 30 un 28, “Grundmaņi”, V.Skubiņa ielā 26 un 24 dienvidu robežu līdz zemes gabala “sakņu dārzs Nr.3” robežai;
- no 25. līdz 26. – pa zemes gabala “sakņu dārzs Nr.3” robežu kopējā dienvidu virzienā līdz Priekuļu pagasta administratīvajai robežai (Dzeņupītei);
- no 26. līdz 27. – pa Priekuļu pagasta administratīvo robežu (augšup pa Dzeņupīti) kopējā rietumu virzienā līdz to šķērso pagasta autoceļš Lāčplēši – Zemturi (Nr. B18);
- no 27. līdz 28. – pa pagasta autoceļa Lāčplēši – Zemturi kreiso pusi ziemeļu virzienā līdz krustojumam ar valsts autoceļu Cēsis – Vecpiebalga – Madona;
- no 28. līdz 1. – no valsts autoceļa Cēsis – Vecpiebalga – Madona krustojuma ar pagasta autoceļu Lāčplēši – Zemturi, gar valsts autoceļa kreiso pusi, 200 metrus rietumu (Cēsu) virzienā.

Skatīt tematisko karti „Priekuļu ciema robeža”.

Jāņmuiža

Jāņmuižas ciema robežas (virzienā pret pulksteņa rādītāja virzienu) ir:

- no 1. līdz 2. – no Ozolu gatves (Nr. D78) krustojuma ar Jāņlejas ielu (Nr. A6) ziemeļu virzienā gar Ozolu gatves labo pusi līdz stadiona teritorijas dienvidu robežai Ozolu gatves kreisajā pusē;
- no 2. līdz 3. – no Ozolu gatves austrumu virzienā līdz strauta gultnes vietai gravā;
- no 3. līdz 4. – pa strauta gultni ziemeļu virzienā līdz Gaujas senlejas augšējās kantes projekcijai;
- no 4. līdz 5. – pa Gaujas senlejas augšējās kantes projekciju rietumu virzienā līdz ciema kanalizācijas ūdeņu attīrīšanas iekārtu teritorijai;

no 5. līdz 6. – pa ciema kanalizācijas ūdeņu attīrīšanas iekārtu teritorijas ārējo

robežu līdz gājēju celiņam no Jāņmuižas ciema uz Gauju;

no 6. līdz 7. – gar gājēju celiņa labo pusi līdz Meža prospektam;

no 7. līdz 8. – gar Meža prospekta labo pusi, gar straucha gultni, dienvidu virzienā līdz iebrauktam ceļam dienvidrietumu virzienā;

no 8. līdz 9. – gar iebrauktā lauku ceļa (*perspektīvā Meža prospekts*) labo malu dienvidrietumu virzienā līdz tā krustojumam ar Jāņlejas ielu;

no 9. līdz 1. – gar Jāņlejas ielas labo malu austrumu virzienā līdz tās krustojumam ar Ozolu gatvi.

Skatīt tematisko karti „Jāņmuižas ciema robeža”.

Strautmaļi

Strautmaļu ciema robežas ir:

no 1. līdz 2. – no meža ceļa (no Niniera ezera puses) krustojuma ar izteci no Strautmaļu dīķa ziemeļrietumu virzienā, pa zemes gabalu “Strautmaļi” un “Bērzmaļi” ārējo robežu, šķērsām Strautmaļu dīķim;

no 2. līdz 3. – no zemes gabala “Bērzmaļi” robežas uz Strautmaļu dīķa krasta pa zemes gabala “Bērzmaļi” ārējo robežu līdz zemes gabala Strautmaļu ielā 1 (bijušās dārzkopības sabiedrības z.g. Nr. 1) ārējai robežai;

no 3. līdz 4. – pa zemes gabalu Strautmaļu ielā 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 un 50 ārējo robežu, kopējā ziemeļaustrumu virzienā līdz Triečupītei;

no 4. līdz 5. – pa Triečupītes kreiso krastu, gar zemes gabalu Strautmaļu ielā 50 ziemeļaustrumu robežu, līdz tās šķērsojumam ar servitūtceļu starp zemes gabaliem “Strautmaļi” un “Purmaļi”;

no 5. līdz 6. – pa servitūtceļa starp zemes gabaliem “Strautmaļi” un “Purmaļi” kreiso pusi, kopējā dienvidrietumu virzienā līdz zemes gabala “Strautmaļi” dienvidu robežpunktam;

no 6. līdz 1. – pa zemes gabala “Strautmaļi” ārējo robežu ziemeļrietumu virzienā līdz meža ceļa krustojumam ar izteci no Strautmaļu dīķa.

Skatīt tematisko karti „Strautmaļu ciema robeža”.

Dukuri

Dukuru ciema robežas ir:

- no 1. līdz 2. – no valsts autoceļa Dukuri – Rāmnieki (Nr. V330) pieslēguma Cēsu pilsētas administratīvajai robežai pa Cēsu pilsētas administratīvo robežu rietumu virzienā līdz pagasta autoceļam Ķingas – Cēsis (Nr. A4) *(tam ar laiku ir jāķļūst par ielu)*;
- no 2. līdz 3. – gar ceļa Ķingas – Cēsis kreiso malu ziemeļu virzienā līdz krustojumam ar Ķingu ielu (Nr. D94);
- no 3. līdz 4. – gar Ķingu ielas kreiso pusi austrumu virzienā zemes gabala “Ilgas” rietumu robežai;
- no 4. līdz 5. – no Ķingu ielas ziemeļu virzienā, pa zemes gabalu “Ilgas”, “Alkšņi”, “Grantiņi”, “Rotas”, “Liepas”, “Ilgas”, “Zemītes” un “Āres” ārējo robežu līdz zemes gabala “Āres” ziemeļu robežpunktam;
- no 5. līdz 6. – no zemes gabala “Āres” ziemeļu robežpunkta dienvidaustrumu virzienā līdz zemes gabala “Priežkalni” rietumu robežpunktam;
- no 6. līdz 7. – no zemes gabala “Priežkalni” rietumu robežpunkta ziemeļaustrumu virzienā līdz tā ziemeļu robežpunktam;
- no 7. līdz 8. – no zemes gabala “Priežkalni” ziemeļu robežpunkta, pa zemes gabalu “Priežkalni” un “Zemītes” ārējo robežu dienvidaustrumu virzienā līdz zemes gabala “Lejasciems” ziemeļu robežai;
- no 8. līdz 9. – gar zemes gabala “Lejasciems” austrumu robežu dienvidu virzienā līdz zemes gabalam “Attīrīšanas”;
- no 9. līdz 10. – gar zemes gabalu “Attīrīšanas” un “Meždaris” ziemeļu robežu austrumu virzienā līdz zemes gabala “Meždaris” ziemeļu robežpunktam;
- no 10. līdz 11. – no zemes gabala “Meždaris” ziemeļu robežpunkta, šķērsojot zemes gabalu “Priežkalni”, līdz zemes gabala Mežmalas ielā 1 rietumu robežai;
- no 11. līdz 12. – pa zemes gabalu Mežmalas ielā 1, 3, 5 un 7, Mežmalas ielu, zemes gabalu Mežmalas ielā 9, 11 un 13, Vāveres ielu, zemes gabaliem Vāveres ielā 3 un 5 ārējo robežu, kopējā ziemeļrietumu virzienā, gar bijušo dārzkopības sabiedrību, līdz zemes gabala “Lazdukalns” ārējai robežai;

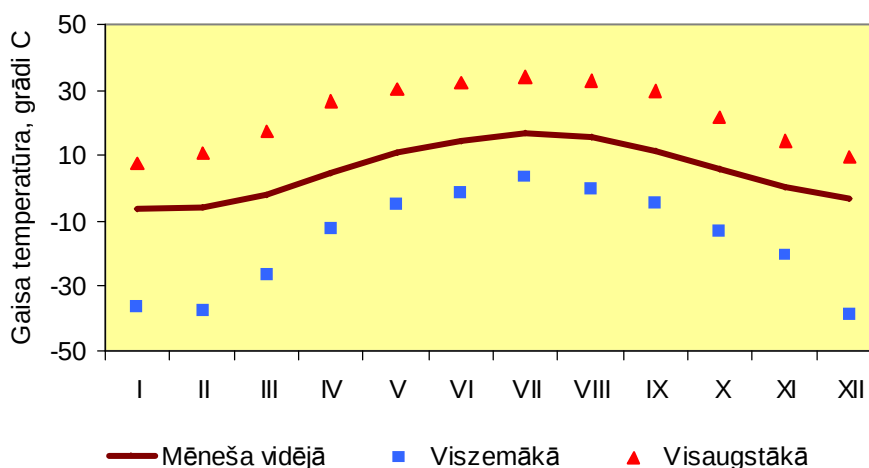
- no 12. līdz 13. – gar zemes gabala “Lazdukalns” ziemeļrietumu robežu ziemeļaustrumu virzienā līdz Dukuru – Rāmnieku ceļam;
- no 13. līdz 14. – gar Dukuru – Rāmnieku ceļa kreiso pusi kopējā dienvidu virzienā līdz zemes gabala “Kalniņi” ziemeļu robežpunktam;
- no 14. līdz 15. – gar zemes gabala “Kalniņi” ziemeļaustrumu robežu dienvidaustrumu virzienā līdz robežpunktam ar dzelzceļa Rīga – Lugaži nodalījuma joslu;
- no 15. līdz 16. – gar dzelzceļa Rīga – Lugaži nodalījuma joslu dienvidrietumu virzienā līdz Dukuru – Rāmnieku ceļam;
- no 16. Līdz 1. – gar Dukuru – Rāmnieku ceļa kreiso pusi dienvidu virzienā līdz Cēsu pilsētas administratīvajai robežai.

Skatīt tematisko karti „Dukuru ciema robeža”.

KLIMATS

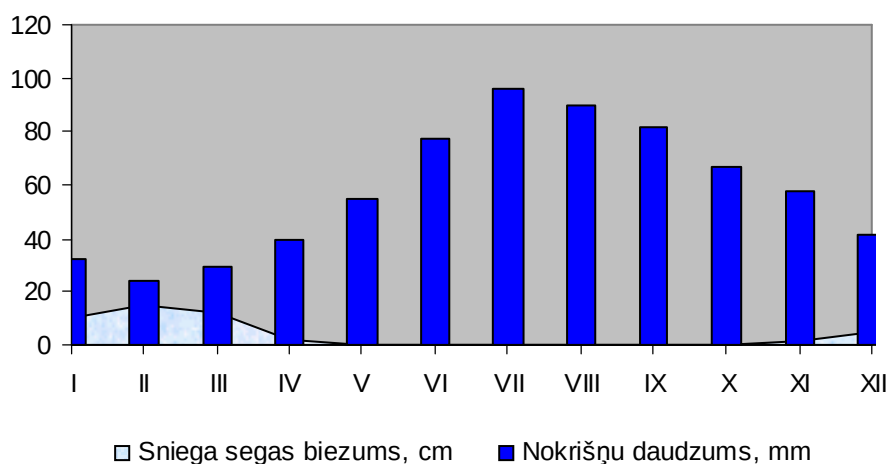
Priekuļu pagasts atrodas mēreni mitrā un mēreni vēsā Latvijas klimatiskā rajonā.

Gada vidējā gaisa temperatūra ir $+5.1^{\circ}\text{C}$. Gada gaitā visaukstākais ir janvāris ar mēneša vidējo gaisa temperatūru -6.2°C un vidējo minimālo gaisa temperatūru -9.0°C . Vissiltākais ir jūlijs ar mēneša vidējo gaisa temperatūru $+16.7^{\circ}\text{C}$ un vidējo maksimālo $+21.7^{\circ}\text{C}$. Līdz šim novērotā gada absolūti minimālā gaisa temperatūra ir -39°C , absolūti maksimālā gaisa temperatūra ir $+34^{\circ}\text{C}$.

Gadā kopumā valdošie ir dienvidu, dienvidrietumu virzienu vēji. Lielākais vēja ātrums ir novembrī – janvārī (mēnesī vidēji 4.5 – 4.6 m/s), mazākais jūlijā – augustā (mēnesī vidēji 3.1 – 3.2 m/s). Vislielākais līdz šim novērotais vēja ātrums ir 24 m/s, brāzmas 34 m/s.

Stabila sniega sega izveidojas decembra vidū un izzūd marta beigās (vidējie termiņi). Visbiežākā sniega sega ir februāra otrajā pusē – marta sākumā: dekādē vidēji 15 – 16 cm. Visbiežākā līdz šim novērotā dekādes vidējā sniega sega ir 60 cm.

Ievērojamais nokrišņu daudzums, mērenās temperatūras visu gadu rada paaugstinātu gaisa mitrumu un mākoņainumu. Gadā 263 dienās ar sauli faktiskais saules spīdēšanas ilgums vidēji ir ap 43 % no iespējamā.

Nokrišņi iespējami vidēji katru otro dienu. Gada nokrišņu summa ir 691 mm. Visvairāk nokrišņu ir jūlijā un augustā (mēneša nokrišņu summa 96 un 90 mm), vismazāk – februārī un martā (mēneša nokrišņu summa 24 un 29 mm).

MEŽI

Meža zemju, tajā skaitā purvu, pārplūdušu klajumu, lauču kopplatība Priekuļu pagastā ir 4,6 tūkst.ha (47 % no visas pagasta teritorijas). Tajā skaitā 0,9 tūkst.ha ir valsts meži, 3,7 tūkst.ha pašvaldības un privātie meži.

Lielākie pagasta mežu masīvi atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā, kur to apsaimniekošanu un ekspluatāciju reglamentē Gaujas nacionālā parka likums un LR MK noteikumi Nr. 352 “Gaujas nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, kā arī citi likumdošanas akti.

Kopējā koksnes krāja pagasta teritorijā esošajos mežos ir aptuveni 1,2 milj.m³. Lielāko daļu krājas veido audzes vecumā virs 50 gadiem. Tas liecina, ka ciršanas apjoms tuvākajā nākotnē būtiski nemainīsies. Pašreizējais meža atjaunošanas apjoms nav pietiekošs – jaunaudžu īpatsvars ir ievērojami mazāks par briestaudžu vai cērtamā vecumā esošo mežaudžu īpatsvaru. Pagastā ir daudz pāraugušu audžu (vecums virs 110 gadiem). Lielākā daļa no tām atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā un netiek izmantotas saimnieciskām vajadzībām.

Mežizstrādes apjoms 2001.gadā bija 5,5 tūkst.m³, tajā skaitā skujkoki 4,5 tūkst.m³ un lapu koki 1,0 tūkst.m³. Valsts mežos iegūts 2,6 tūkst.m³ koksnes, privātajos un pašvaldības mežos – 2,9 tūkst.m³. Saimnieciski nozīmīgākā suga ir priede.

Skatīt tematisko karti „Meži”.

RELJEFS

Lielākā daļa Priekuļu pagasta teritorijas atrodas paugurainajā Vidzemes augstienē ar vēsāko un mitrāko klimatu republikā.

Tiešā Gaujas senielejas robežošanās ar pagasta ziemeļrietumu daļu nosaka visa pagasta reljefu: to dienvidu – ziemeļu virzienā šķērso lielākas un mazākas upītes, kuras ietek Gaujā vai Raunā. Atkarībā no pamatieža, upītes savā ceļā ir izgrauzušas dziļākas vai seklākas gravas, kuru blīvums nav vienmērīgs. Izteikti līdzena ir pagasta teritorija uz ziemeļiem un austrumiem no Cēsīm, kā arī Jaunraunas apkārtnē.

Par pagasta zemāko vietu uzskatāms Gaujas upes līmenis pie pagasta rietumu robežas, kas vasarās ir ap 23,0 m virs jūras līmeņa. Pagasta augstākais kalns ir Spāriņu kalns – 131,1 m virs jūras līmeņa, taču augstākā vieta pagastā ir pie robežas ar Veselavas pagastu – virs 160 m virs jūras līmeņa. Pagasta centrs – Priekuļi ir vidēji 110 – 120 m virs jūras līmeņa.

Uz ziemeļiem no Cēsīm teritorijas līdzenā daļa lielā mērā ir klāta ar mežu. Pārējās pagasta līdzenākās teritorijas ir izmantotas lauksaimnieciskās ražošanas un relatīvi blīvas apbūves (Priekuļi, Jaunrauna, Jāņmuiža) vajadzībām. Teritorijās ar izteiktu reljefu apbūves blīvums ir ievērojami mazāks. Ap Cēsīm ir Latvijā lielākā augstuma starpība metros uz vienu kvadrātkilometru. Ievērojamā reljefa augstumu starpība ļoti sarežģī inženierkomunikāciju (autoceļu, cauruļvadu, kabeļu, un tml.) izbūvi un uzturēšanu, kā arī intensīvas lauksaimnieciskās ražošanas attīstību.

Skatīt tematisko karti „Reljefs”.

VIRSZEMES ŪDEŅI

Visa Priekuļu pagasta teritorija atrodas Gaujas upes baseinā. Pagasta ziemeļos Gauja ir robežupe starp Priekuļu un Raiskuma pagastiem, bet Rauna ir robežupe starp Priekuļu un Liepas pagastiem. Visas lielākās pagasta upes - Gauja, Rauna, Raunis un Vaive, līdzīgi kā mazākās, gadu gaitā ir izgrauzušas pamatnes iežos dziļas ielejas. Vairumam no pagasta mazajām upītēm tecēšanas virziens ir no dienvidiem uz ziemeļiem, un tās ietek Raunā. Pie Leukādiņām Rauna ietek Gaujā.

Pagasta teritorijas rietumu daļā atrodas Niniera ezers (Latvijas ūdenstilpņu klasifikatora kods 52506) – pagasta lielākā ūdenskrātuve. Ezera spoguļa laukuma platība 12,4 hektāri, hidroloģiskais režīms – beznoteces, trofiskais stāvoklis – stipri eitrofs, ūdens krāsa - dzidrūdens, maksimālais dziļums 6,7 m, vidējais dziļums 1,8 m, krasta līnijas garums 1,4 km, maksimālais garums 0,60 km, maksimālais platums 0,28 km, dūņu slāņa biezums 3,0 m, krastu struktūra smilšaina, lēzena. Peldvieta, kura ir izveidojusies neorganizēti, atrodas ezera dienvidu un austrumu krastos. Tuvākajā nākotnē pagasta padome nav plānojusi uz pagasta zemes esošo peldvietu ierīkot kā organizētu un kontrolētu atpūtas vietu.

Gaujas krastā, pagasta teritorijā ir vairāki no attekām un vecupēm izveidojušies dīķi bez noteces, kuru ūdens līmenis ir atkarīgs no Gaujas ūdens līmeņa. Palu laikā tie daļēji applūst. Uz pagasta mazākajām upītēm, kā arī atsevišķos gadījumos uz meliorācijas novadgrāvjiem ir uzstādīnāti dīķi. Lielākie pagasta dzirnavu dīķi ir pie Vaives un Jaunraunas ūdensdzirnavām.

Ievērojamas pagasta teritorijā esošās lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības ir meliorētas. Virszemes ūdeņiem ir pieskaitāmi arī meliorācijas grāvji, kuri ar pazemes kolektoriem ir savienoti gan savstarpēji, gan ar dabīgajām ūdenstecēm.

Skatīt tematisko karti „Virszemes ūdeņi”.

ATMOSFĒRAS KVALITĀTE

Cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā rodas dažādu vielu izmeši gaisā:

- stacionāro avotu izmeši, kas rodas siltumenerģētikā no katlumājām rūpniecībā, lauksaimniecībā u.tml.;
- mobilo avotu izmeši, kas rodas no autotransporta un dzelzceļa.

Atbilstoši likumdošanai, Priekuļu centra katlu mājai ir saņemta B kategorijas atļauja piesārņojošai darbībai. Citu pagasta teritorijā esošo katlu māju jaudas ir salīdzinoši mazas un tās nepretendē uz rūpnieciskā atmosfēras piesārņotāja statusu.

Tiešā pagasta robežas tuvumā, Cēsu pilsētas teritorijā ir izvietotas divas katlu mājas – Rūpniecības ielā 13 un Birzes ielā 31. Centrālā katlu māja Rūpniecības ielā 13, Cēsīs, gāzes koģenerācijas stacija ar kopējo elektrisko jaudu 1,3 MW un 3,6 MW siltuma jaudu (iespējamā siltumenerģijas jauda 34 MW no siltuma avotiem gāzes un šķidrā kurināmā sadedzināšanas). Plānotās SIA “Cēsu būvnieks” Cēsu siltumtīklu katlu māja Birzes ielā 31, Cēsīs, biomasas sadedzināšanai paredzētā jauda ir līdz 5 MW. SIA “Reifekss” kokogļu ražotnes Piebalgas ielā 93, Cēsīs, jauda ir līdz 500 t gatavās produkcijas gadā. Ievērojot valdošo vēju virzienu, minēto ražotņu izmeši neizbēgami nonāk Priekuļu pagasta teritorijā.

Vislielāko gaisa piesārņojumu parasti veido SO₂ un NO emisijas. Palielinoties satiksmes intensitātei, var krasi paaugstināties NO koncentrācija gaisā, kas nelabvēlīgi ietekmē apkārtējo vidi. Priekuļu pagasta centru – Priekuļus šķērso valsts autoceļi Cēsis - Vecpiebalga – Madona un Cēsis – Rauna, kur ir novērojama intensīva satiksmes plūsma. Tā rada gaisa piesārņojumu, trokšņus un arī bīstamas situācijas un ceļa. Plānojuma transporta sadaļā ir aprakstīti apsvērumi, kurus realizējot iespējams samazināt transporta plūsmu caur Priekuļiem.

Problēma ar atmosfēras gaisa piesārņojumu ar putekļiem sausajos gada periodos ir Garkalnē, kuru šķērso valsts autoceļš Priekuļi – Jāņmuiža ar grants segumu.

Gaujas senielejas ar izteikto reljefu un lielo mežu masīvu tiešais tuvums pagasta teritorijā nodrošina ātru gaisa attīrīšanos un atmosfēras kvalitātes atjaunošanos.

AINAVISKAIS NOVĒRTĒJUMS

Ainava ir pašvaldības teritorijas vizuālā, kultūrvēsturiskā un sociālekonomiskā vizītkarte – pagasta cilvēku dzīves vide, tūrisma resursi un pamats tautsaimniecības attīstībai. Ainavas – teritorijas, atšķiras pēc dabas apstākļiem un cilvēka darbības izpausmēm. Ainavas sastāda esošie dabas apstākļi – zeme ar tās virsmas formām, gaisapvalks, ūdeņi, augsne, augi, dzīvnieki un cilvēku veidojumi tajos – ēkas un būves.

Lauku ainavas aizsardzība, veidošana un apsaimniekošana atbilstoši ainavas attīstības mērķiem ir svarīga, lai tiktu saglabātas Latvijai un tās novadiem raksturīgās ainavas, kas veicinātu iedzīvotāju piesaisti laukiem, kā arī tūrisma attīstību. Ainavu plānošana ir viens no galvenajiem instrumentiem teritorijas ainaviskās un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un uzlabošanā.

Pagasta ainavu veido Gaujas upe ar tās pieteku un mazo upīšu tīklu, kas gadu gaitā pamatnes mīkstākajos iežos ir izgrauzušas dažāda dziļuma un platuma gravas, vienlaicīgi relatīvi lielas teritorijas saglabājot līdzenas. Tieši reljefa īpatnības ir izveidojušas nelielajā pagasta teritorijā izteikti dažādo zemessegu. Ainavu dažādības blīvums rada neatkārtojamo iespēju, pārvietojoties nelielā attālumā, vērot krasas tās izmaiņas.

Cēsu apkārtnes (t.sk. Priekuļu pagasta) ainaviskā kvalitāte tika respektēta laika posmā no 1940.gada līdz 1991.gadam. Neņemot vērā lauksaimniecības industrializāciju un rūpnieciskās ražošanas attīstību, pagasta ainaviski vērtīgāko vietu tiešā tuvumā, ārpus ciemiem, nerealizēja apkārtējā vidē svešus, mēroga ziņā neatbilstošus objektus. Kā lielāko to gadu sasniegumu nedrīkst aizmirst tūristu bāzes celtniecības virs Ērģeļu (Ērgļu) klintīm pārtraukšanu. Daļēji izbūvēts bija pievadceļš, kā arī ūdensvads un kanalizācija. Ciemos ir uzcelti funkcionāli attaisnojami, bet mēroga ziņā diskutabli objekti. Priekuļos tie ir: Priekuļu selekcijas stacijas laboratoriju korpuss, bijušā Baltijas MIS administratīvā ēka, Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma mācību korpuss un divas piecstāvu dzīvojamās ēkas Izmēģinātāju ielā. Jāņmuižas profesionālās vidusskolas jaunais mācību korpuss ar sporta zāli ir uzcelts, nerespектējot tieši blakus tam esošo muižnieka dzīvojamo ēku, kura ir valsts kultūras piemineklis. Augsto lauksaimnieciskās ražošanas kultūras

(t.sk. lauksaimnieciska rakstura ēkas un būves, dzīvojamās un sadzīves infrastruktūras) līmeni Priekuļu pagasta teritorijā nodrošināja vēsturiskās tradīcijas – lauksaimniecības izglītības un zinātnes centra veidošanās, kura pirmsākumi Priekuļos datējami ar divdesmitā gadsimta sākumu.

Šodienas galvenais uzdevums ir, racionāli izmantojot esošo pagasta resursu potenciālu, neradīt kaitējumu esošajai pagasta ainavai. Kritiski vērtējot plānojamus pasākumus, ir jāatrod optimālais līdzsvars un kompromiss starp urbanizāciju un ainavas saglabāšanu. Nav attaisnojama neatgriezeniska iejaukšanās vidē bez vispusīgas iepriekšējas izpētes un analīzes.

Lielākā pagasta daļa atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā, kas arī lielā mērā reglamentē visus saimnieciskos procesus pagastā, īpaši celtniecību.

DABAS PIEMINEKĻI

Ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi

Priekuļu pagasts ir savdabīgs un var lepoties, ka tā ZR daļa iestiepjas gleznainajā Gaujas senielejā, kuras dziļums sasniedz 30 – 45 m. Ielejas nogāzes ir stāvas un terasētas. Ar Gaujas ieleju saistīti vairāki interesanti ģeoloģiski objekti. Ainaviski daudzveidīgas ir arī Vaives, Raunas un Rauņa ielejas. Gaujas ieleju, kā arī citus dabas objektus, līdz ar to arī pagastu apmeklē daudz tūristu. Dabas tūrisma business ir kļuvis par pagasta saimnieciskās dzīves neatņemamu sastāvdaļu.

Pagasta teritorija jau izsenis ir saistīta ar vides aizsardzību. Jau no 1973.gada gandrīz visa pagasta teritorija ietilpst Gaujas nacionālā parka (GNP) teritorijā. Jau vairākus gadu desmitus aizsargājamo skaitā iekļauti atsevišķi, nozīmīgi dabas objekti. Pagasta teritorijā šobrīd atrodas seši Valsts nozīmes ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi: Ērgļu (Ērgļu) klintis, Kazu ieleja (ar Lībānu – Jaunzemju saldūdens kaļķiežu iegulām un Sikspārņu alām), Ramātu klintis un alas, Rauņa lejteces ieži, Rauņa slāņi un Vaives lejteces ieži, kuru statuss apstiprināts ar MK noteikumiem Nr.175 “Par ģeoloģiskiem un ģeomorfoloģiskiem dabas pieminekļiem”, kas pieņemti 2001.gada 17.aprīlī. Ģeoloģisko un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļu izvietojums parādīts kartē.

Ērgļu (Ērgļu) klintis - varena, majestātiska siena, kas paceļas tieši no Gaujas. Visiespaidīgākās klintis Gaujas ielejā, raksturīgas ar vienlaidu monolītu smilšakmens virsmu (monolītākās klintis Latvijā).

Ģeoloģiskais piemineklis ir augšdevona Gaujas svītas apakšējās daļas stratotips. Svītu veido sarkani un dzeltenīgi sārti smalki un vidējgraudaini smilšakmeņi, sarkanīgi smilšmāli un māli. Smilšainie nogulumi vairāk ir svītas lejasdaļā, pie kam smilšakmeņi samērā bieži satur kvarca oļus un zivju atliekas. Pie upes līmeņa atsedzas lieliski dzelzs hidroksīdu veidojumi - Līzeganga joslas.

Viszemākā Gaujas ūdens līmeņa laikā smilšakmens atseguma augstums sasniedz 22 m augstumu, pie kam 18 - 20 m augstums saglabājas tā lielā garumā. Pirmos 130 m, no austrumiem skaitot (lejup pa straumi), klinšu siena ir līdzena, tālāk iezīmējas upē ievirzīti izciļņi. Rietumu daļā iezis kļūst plaisaināks. Klinšu rietumu daļa, kas atvirzās no upes un slēpjas aiz kokiem, arī šeit ir 21,5 m augsta. Lejasdaļā, kur klintis gandrīz beigušās un atkal pieiet pie upes, atrodas Ērgļu niša un avotiņi. Klinšu rietumu daļā ūdens līmenī atrodas niša. Tā ir 3,5 m augsta, 4,5 m plata, 5 m dziļa. Niša atgādina nelielu Gūtmaņa alu.

Gauja apskalo klintis 330 m garumā. Austrumu virzienā 220 m no Ērgļu klintīm, nostāk no Gaujas, ir virkne sarkanīgu un dzeltenīgu smilšakmens atsegumu. Tas ir izrobots, nosūņojis smilšakmens, kurā izveidojušās senas izskalojumu dobes, nišas un nelielas alas. Vairums alu veidojušās, paplašinoties plaisām, un tādēļ tām ir trīsstūrveida ieejas, kuru augstums nepārsniedz 3 m. 130 m rietumu virzienā no Ērgļu klinšu nobeiguma, vecupes krastā, vēl ir citas klintis bez nosaukuma. Tās ir ap 8 m augstas un 200 m garas.

Atsegumā atrastas fosilijas - *Psammolepis paradoxa* Ag., *plakoderma Asterolepis ornata* Eichw. sensu Ag. Atseguma lejasdaļas konglomerātos sastop arī vidusdevona faunas atliekas. Dažus metrus virs ūdens līmeņa ir erozijas virsmas, ko sedz konglomerāti, kas sastāv no kvarca oļiem, devona zivju atlieku pārakmeņojumiem, mālsmilts, fosforītu konkrēcijām. Erozijas virsmas novērojamas arī augstākos atseguma līmeņos.

Atseguma nosaukums cēlies no tā, ka atbalss pret klinti esot skanējusi kā ērģeles. Padomju laikā (līdz 1990.g.) klintis pārdēvēja par Ērgļu klintīm, lai populārā tūrisma objekta nosaukums neatgādinātu reliģiju. Vēl šo atsegumu sauc par Pieškaļu klintīm, vai par Pieškalnu iezi.

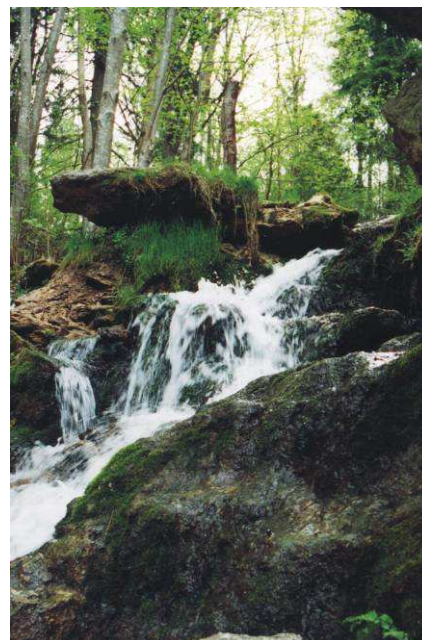
Rauņa lejteces ieži - tikai 1,5 - 2,0 m augsta smilšakmens siena Rauņa krastā pie ūdens līmeņa. Tie ir vieni no visvērtīgākajiem paleontoloģijas objektiem. Smilšakmens sienā ir neliela gropa ar avotu, kura sanesās uzkrājas kvarca, aleirolītu un fosforītu oļi, kā arī daudz zivju atlieku pārakmeņojumi, kuri ir nobrāzti un noapaļoti. Labāk tie ir saglabājušies pašos devona smilšakmeņos, sevišķi 0,4 m biezajā konglomerātu slānī atseguma vidusdaļā, kur sakopoti lieli (10-12 cm diametrā) Gaujas svītas bezžokleņu un bruņu zivju muguru un vēdera bruņu

fragmenti, bārķšpuru zivju zvīņas un plecu kaulu gabali. Līdzīgas atliekas izklidētas arī konglomerātu slāni pārsedzošajos smilšakmeņos, kur tās iegul vienādā stāvoklī – ar izliekumu augšpusē un ar garenasi perpendikulāri straumju virzienam. Spriežot pēc iežu slāņojuma un organisko atlieku izvietojuma, tās pārnese un izgulsnēja no ziemeļiem uz dienvidiem plūstošas, ātras straumes.

Kazu ieleja (ar Lībānu – Jaunzemju saldūdens kaļķiežu iegulām un Sikspārņu alām) – ir komplekss ģeoloģiskais un ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis - krāšņa, liela grava, kuras malās ir vairāki interesanti dabas objekti- gan saldūdens kaļķieža atsegumi, gan avoti, gan ūdenskritumi un sešas alas.

Kaļķiežu iegula veidojusies Lībānu - Jaunzemju senās ielejas malā, kas dziļi iegrauzusies devona vecuma dolomītos. Šķīdinot dolomītu avoti senajā ielejā izgulsnējuši 11 - 13 m biezū avotkaļķu slāni. Šobrīd iegula veido līdz 6 m augstu un ap 50 m platu, skaistu atsegumu. Atsegumā vērojami dažāda veida saldūdens kaļķieži, kuros var atrast pārkaļķotu augu nospiedumus - lapas, stumbrus, zariņus, saldūdens moluskus. Putekšņu analīze liecina, ka kaļķieži veidojušies holocēna periodā, no boreāla līdz subatlantiskajam laikam.

Blakus kaļķieža atsegumam atrodas *Septiņavotu* lielais ūdenskritums un vairāki sezonāli ūdenskritumi. Ūdenskritumu veido avoti, kuri izplūst ap 600 m augstāk pa straumi. Pirms lielā ūdenskrituma strauts krīt pār vairākām mazākām kāplēm, kuru skaits mainās atkarībā no ūdens daudzuma. Lielais ūdenskritums ir 7,5m augsts. Pavasarī, strautā ieplūstot sniega kušanas ūdeņiem, tas kļūst grandiozs un rada Latvijai pavisam neparastu ainavu. Aptuveni 300 m no Septiņavotu ūdenskrituma ir vēl viens, ap 1,2 m augsts un 2,8 m plats ūdenskritums.

Kazu ielejas D nogāzē, 200 m A no Ceipu mājām ir Annas avotiņš ar lielu kritumu - 28 metri uz 68 metriem. Avota debits ir līdz 3 l/s, bet vasarā tas izsīkst.

Aizsargājamajā teritorijā atrodas sešas alas, tai skaitā: *Lielā Sikspārņu ala*. Tā izveidojusies dolomītos ielejas labā krasta augšējā daļā. Alas garums ir 64 m,

platums līdz 6 metri, augstums 2,5 m, grīdas laukums 175 m². Alā ir divas lielas telpas un vairākas ejas ar 4 izejām. Alu grupa pirmoreiz uzmērīta 1980.gadā, ģeoloģiskās kartēšanas laikā, vēlāk atklātas citas - mazākas alas. Ekskursantu apmeklējumi alā ir nevēlami, jo tajā ir bīstamas, nenoturīgas akmens sienas. Alā sastopamas gandrīz visas, sikspārņu sugas, kuras mīt Latvijā. *Vidējā Sikspārņu ala* - platība 62 m², tās garums 16 m, augstums līdz 4 m, galvenās telpas izmēri - 5 x 8 m. *Dubļainā Sikspārņu ala* - atgādina milzu šķīvi ar diametru 6 m.

Ramātu klintis un alas - gaiši dzeltena Gaujas svītas smilšakmens atsegums Gaujas kreisajā senkrastā starp Rāmnieku tiltu un Ērgļu klintīm, kura augstums sasniedz 18 m, bet garums ap 330 m. Smilšakmens klinšu siena klāta ar sūnu, rūsganu uzsūbējumu. Klintī konstatēti vismaz 8 avoti, kā arī 7 alas. Lielākās alas ir 14, 9,3 un 8,5 m garas.

Lielākā - *Spulgsūnas ala* ir 14 m gara, 4 m plata, 3,3 m augsta, tās laukums - 33 m². Ala ir grūti pieejama, ļoti iespaidīga, bet reti apmeklēta. Tajā aug retā spulgsūna (*Schistostega pennata*), kas spīd tumsā. Diezgan dziļi alā uz tās sienām aug arī papardes. Viens no avotiem klintīs izveidojis 10 m garu nišu un alu.

Rauna slāņi - leduslaikmeta beigu posma un pēcduslaikmeta nogulumi, kam ir stratigrāfiska nozīme. Atseguma augšējā daļa ir ledāja kušanas ūdeņu smiltis un aleirīti, zem kuriem ieguļ 5 – 25 cm bieza saskalotu augu makroatlieku lēca, kuras vecums noteikts ar radioaktīvā oglekļa metodi. Augu atlieku vecums svārstās no 13250 līdz 13390 gadiem.

Vaives lejteces ieži - Gaujas svītas smilšakmeņu atsegums ap 200 m no Vaives ietekas Raunā. Atsegums veido gandrīz vertikālu ap 18 m augstu un 40 m garu sienu, kurā atsedzas augšdevona sarkani, slīpslāņoti smilšakmeņi ar aleirolīta oļu, fosforītu un zivju kaulu, īpaši bezžokleņu (11 sugas) ieslēgumiem. Visvairāk konstatētas seno zivju *Astereolepis ornata* atliekas. Dīvos līmeņos (aptuveni 3 un 5 m augstumā no ieža pakājes) redzami smilšakmeņi ar palielinātu oļu koncentrāciju. Līdzīgi smilšakmens atsegumi atrodas arī Vaives dzirnavu ūdenskrātuves krastā.

Pagasta teritorija ir ar izteiktu reljefu, to šķērso daudz lielāku un mazāku upju gravas, kas ir radījis priekšnosacījumus liela skaita interesantu dabas veidojumu un objektu – krasi mainīgas ainavas, iežu atsegumi ar alām, avoti, laukakmeņi un citi. Ievērojamākie iežu atsegumi Priekuļu pagasta teritorijā ir **Kazu**

iezis (Paeglīšu iezis), kas ilgu laiku atradās valsts aizsargājamo objektu skaitā, **Berlīne, Ceipu iezis, Vanderu iezis.**

Visinteresantākais vietējas nozīmes aizsargājamais dabas objekts ir **Rauņa senleja** ar vairāk kā 20 skaistiem smilšakmens atsegumiem. Rauņa senlejā augstumu starpība ir 25 - 30 m. Vērojamas divas virspalu terases. Posmā starp Priekuļu - Veselavas ceļu un Priekuļu - Jaunraunas ceļu Raunis tek pa kanjonu, kura abu stāvo krastu kraujas veido augšdevona Gaujas un Amatas svītu smilšakmeņi. Ievērojamākie ģeoloģiskie dabas pieminekļi Rauņa abos krastos ir divi noslīdeņi pretī „Līčiem”, Svītrainās klintis, nobrukums –

noslīdenis kreisajā krastā, Kunču iezis, Pārupes iezis, nobrukums „Pasaknis” - 300 m uz dienvidiem no „Mīlīšiem”, tālāk, labajā krastā - „Danku” ieži – „Slazds” un „Dzirnakmens” un vairākas kraujas ar veciem un jaunākiem noslīdeņiem. Kreisajā krastā pie „Priežkalnu” mājām - Priežkalnu sarkanā klints un Priežkalnu krauja ar noslīdeni. Tālāk - Staļu krasts ar noslīdeni, dziļā erozijas grava, kas izskalota, ūdenim pārraujot Staļu dīķa dambi. Visgleznainākie ir ģeoloģiskie dabas pieminekļi pie Ķekavu dzirnavu drupām – Rauņa „Skaņais kalns”, „Alainītis”, kā arī Ķekavu „Paslēpenis” - kreisā krasta klints ar ūdenskritumu. Vēl, dodoties tālāk, lejup pa straumi, varam apskatīt Sarkano pakrasti, kur Raunis plūst pa sarkanu māla gultni, Meža velvi, Krāces iezi, „Sesi” - pakavveida gleznainu klinti upes kreisā krasta asā līkumā, tālāk seko „Avotu krasts”, kur no sarkanbrūnas grotas smilšakmenī iztek daudzi sīki avotiņi. Avotu krasta rietumu galā, uz nelieliem grunts noslīdeņiem aug mēnesenes. Vēl nedaudz tālāk, lejup pa straumi, kreisajā krastā redzama „Augstā krauja”, kur gan uz terasēm, gan uz veca grunts noslīdeņa aug daudz mēneseņu

. Pirms „Augstās kraujas” upe sadalās 2 daļās, no abām pusēm apskalojot „Bebru salu”. Rauņa senlejā konstatēti daudzi avoti un avoksnāji, kas izplūst

augšējās terases pakājē, kā arī pie paša upes ūdens līmeņa, virs ūdens necaurīdīgā Gaujas svītas māla slāņa. Visi Rauņa senlejas smilšakmens un māla atsegumi uzņēmāti ar GPS, vienīgi karšu materiāli nav noformēti līdz pilnīgai gatavībai.

/Aprakstu un datus par Rauņa senleju sagatavoja GNP speciālisti/

Augstākās reljefa vietas pagastā ir Ramātu kalns - 107m, Ģībolu kalns – 113 m, Ģūģeru kalns – 126 m un Spāriņu kalns – 131 m virs jūras līmeņa.

Priekuļu pagasta dabas pieminekļu robežu apraksti un shēmas

LR MK 2001.gada 17.aprīļa noteikumiem Nr.175 52.pielikums

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa

“Ērģeļu (Ērgļu) klintis” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts
1.	1-2	No ceļu sazarojuma vietas (300 m uz ziemeļiem no mājām “Pieškalni”) 500 m uz dienvidrietumiem līdz meža ceļu sazarojuma vietai saimniecības “Žagari” teritorijā, šķērsojot saimniecību “Pieškalni”
2.	2-3	Pa meža ceļu uz ziemeļrietumiem lejā pa nogāzi 450 m līdz nogāzes pakājei, tad 100 m uz ziemeļiem līdz Gaujai, šķērsojot saimniecību “Žagari”
3.	3-4	Pa Gaujas kreiso krastu pret straumi 900 m (līdz Gaujas likumam), tad 400 m uz ziemeļaustrumiem, šķērsojot Gaujas palienes segmentu saimniecības “Pieškalni” teritorijā, līdz Gaujas krastam
4.	4-5	250 m pa Gaujas kreiso krastu pret straumi uz augšu līdz vecupes rietumu galam
5.	5-6	Gar vecupes rietumu galu uz dienvidaustrumiem līdz meža ceļam, tad pa meža ceļu uz dienvidiem, dienvidrietumiem pa nogāzi uz augšu (kopā 400 m) līdz ceļu sadalījuma punktam uz saimniecību “Veclibāni” un “Pieškalni” robežas
6.	6-1	450 m pa meža ceļu uz dienvidrietumiem līdz sākumpunktam

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa

“Kazu ieleja (ar Lībānu–Jaunzemju saldūdens kaļķiežu iegulām un Sikspārņu alām)” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts saimniecības “Veclībāni”, “Pērles”, “Kazu pura baltā klints”, “Lejas Jaunzemi”, “Lībāni” un “Veclībāni”
1.	1-2	No dzelzceļa Rīga–Lugaži uzbēruma austrumu puses pakājes pie saimniecību “Upmaļi” un “Lejas Kūļi” robežas uz austrumiem, dienvidaustrumiem pa gravas stāvā krituma augšējo malu (apmēram 1,5 km) pa saimniecību “Upmaļi” un “Veclībāni” (kadastra Nr.007-0237) ziemeļu robežu, saimniecību “Graviņas”, “Žvīguri” un “Mazceipi” dienvidu robežu līdz saimniecības “Mazceipi” zemes gabala dienvidaustrumu stūrim pie elektrolīnijas
2.	2-3	Uz dienvidrietumiem pa elektrolīnijas stīgu, šķērsojot gravu un saimniecības “Kazu pura baltā klints” un “Lejas Jaunzemi”, līdz gravas dienvidu nogāzes stāvā krituma augšējai malai pie tīruma un meža robežas
3.	3-4	Pa meža un tīruma malu (pa gravas stāvā krituma augšmalu) uz ziemeļiem, ziemeļrietumiem līdz saimniecības “Oļukalni” ziemeļu robežai, tad uz rietumiem (pa meža robežu) līdz saimniecības “Kalna Jaunzemi” pagalma rietumu malai
4.	4-5	Uz dienvidiem gar saimniecības “Kalna Jaunzemi” pagalma rietumu malu, šķērsojot sānu gravu, līdz saimniecības “Lībāni” ziemeļaustrumu stūrim
5.	5-6	Uz rietumiem, ziemeļrietumiem pa meža un tīruma malu, šķērsojot saimniecības “Lībāni” un “Veclībāni”, līdz saimniecības “Apariņi” austrumu robežai
6.	6-7	Uz ziemeļiem, ziemeļaustrumiem pa saimniecību “Apariņi” un “Veclībāni” robežu līdz dzelzceļa uzbēruma pakājei
7.	7-1	Pa dzelzceļa uzbēruma pakāji uz ziemeļiem, ziemeļaustrumiem līdz sākumpunktam

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa

“Ramātu klintis un alas” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts
1.	1-2	No meža ceļu krustojuma uz saimniecību “Priekuļi” un “Veclibāni” robežas (300 m uz ziemeļiem no saimniecības “Pieškalni” fermu pagalma ziemeļaustrumu stūra) uz ziemeļiem, ziemeļaustrumiem pa meža ceļu lejup pa nogāzi līdz divām vecupēm (šķērsojot saimniecības “Veclibāni” un “Pieškalni”, kopā — 380 m)
2.	2-3	Pa to pašu meža ceļu 500 m uz austrumiem, dienvidaustrumiem, šķērsojot saimniecības “Pieškalni” un “Lejas Ramāti”, līdz saimniecību “Lejas Ramāti”, “Lejas Pušklaipi” un “Ramātkalni” robežpunktam
3.	3-4	Pa saimniecības “Ramātkalni” robežu 200 m uz austrumiem, tad 250 m uz dienvidiem, dienvidaustrumiem (līdz kraujas malai)
4.	4-5	250 m uz dienvidrietumiem pa nogāzi uz augšu līdz meža ceļam uz saimniecību “Ramātkalni” un “Lejas Ramāti” robežas (šķērsojot saimniecību “Ramātkalni”)
5.	5-1	800 m uz rietumiem, ziemeļrietumiem pa meža ceļu, šķērsojot saimniecības “Lejas Ramāti” un “Pieškalni”, līdz sākumpunktam

LR MK 2001.gada 17.aprīļa noteikumiem Nr.175 55.pielikums

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa
 “Rauņa lejteces ieži” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts saimniecība “Vaives Dzirnavas”
1.	1-2	No saimniecību “Vaives Dzirnavas” un “Kalna Bites” robežpunkta Rauņa kreisajā krastā, kur upi šķērso elektrolīnija, 50 m uz dienvidrietumiem augšup pa nogāzi pa minēto saimniecību robežu līdz ganībām
2.	2-3	140 m uz ziemeļrietumiem gar ganību malu līdz ceļam (saimniecības “Vaives Dzirnavas” rietumu daļā)
3.	3-4	50 m uz ziemeļaustrumiem pa nogāzi lejup līdz Raunim (saimniecības “Vaives Dzirnavas” teritorijā)
4.	4-1	150 m taisnā līnijā uz dienvidaustrumiem gar Rauņa kreiso krastu pret straumi līdz sākumpunktam

LR MK 2001.gada 17.aprīļa noteikumiem Nr.175 56.pielikums

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa
 “Rauņa slāņi” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts saimniecība “Rāceņi” (Starp veco un jauno šoseju Veselava–Priekuļi Rauņa labajā krastā)
1.	1-2	No vecās šosejas Veselava–Priekuļi pa Rauņa labo krastu pa straumi uz leju līdz jaunajam ceļam Veselava-Priekuļi
2.	2-3	200 m uz austrumiem gar šosejas Veselava–Priekuļi malu
3.	3-4	100 m uz dienvidiem, šķērsojot lauku līdz vecajai šosejai iepretī saimniecības “Rāceņi” pagalma austrumu malai
4.	4-1	Gar vecās šosejas malu uz rietumiem līdz Raunim (sākumpunktam)

Ģeoloģiskā un ģeomorfoloģiskā dabas pieminekļa

“Vaives lejtecies ieži” robežu apraksts

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta Cēsu rajona Priekuļu pagasts saimniecība “Daukšas”
1.	1-2	No punkta Vaives upes kreisajā krastā 300 m uz ziemeļiem leņķus tilta pie Vaives dzirnavām (saimniecības “Daukšas” teritorijā) 70 m uz rietumiem, ziemeļrietumiem augšup pa nogāzi līdz nogāzes augšējai krotei
2.	2-3	260 m uz ziemeļiem, ziemeļaustrumiem gar kroti
3.	3-4	110 m uz austrumiem, dienvidaustrumiem un 50 m uz dienvidiem, dienvidrietumiem leņķus pa nogāzi līdz Vaives upei
4.	4-1	80 m uz ziemeļrietumiem un 250 m (taisnā līnijā) uz dienvidiem, dienvidrietumiem gar Vaives upi (pret straumi) līdz sākumpunktam

Ģeoloģisko un ģeomorfoloģisko dabas pieminekļu shēmas skatīt pielikumā.

Skatīt tematisko karti „Dabas objekti”

Dendroloģiskie stādījumi**Priekuļu parka robežu apraksts**

Nr. P.k.	Robežposmu numurs pēc plāna	Pa kādiem plāna situācijas elementiem robeža noteikta
1.	1-2	Gar Tehniķu ielu
2.	2-3	Gar Izmēģinātāju ielu
3.	3-4	5 m no lapegļu rindas gar Egļu ielu
4.	4-5	Uz austrumiem 10 m plata lapegļu rinda
5.	4-6	5 m no lapegļu rindas gar Egļu ielu
6.	6-7	Uz austrumiem 10 m plata lapegļu rinda
7.	6-8	5 m no lapegļu rindas gar Egļu ielu
8.	8-9	Uz austrumiem gar asfaltētu ceļu līdz mācību korpusam
9.	9-10	Uz ziemeļiem gar mācību korpusu
10.	10-11	Uz rietumiem gar dzīvojamo māju
11.	11-12	Gar šķūnīšiem
12.	12-13-15	Gar māju Egļu ielā 6
13.	15-16	Gar Egļu ielu
14.	16-1	Gar Kalnu ielu līdz sākumpunktam

Pievienotajā pagasta kartē ir apzīmētie tie aizsargājamie koki – vietējo un svešzemju sugu dižkoki (pēc apkārtmēra vai augstuma), par kuru esamību bija informācija izstrādājot teritorijas attīstības plānojumu. Dižkoki netiek īpaši apzināti, lai tos noteiktā kārtībā reģistrētu. Par dižkoku uzskata jebkuru koku, kurš atbilst vienam no LR Ministru kabineta noteikumu Nr. 415 (22.07.2003.) “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, 2.pielikumā noteiktajiem kritērijiem (apkārtmēram 1,30 m augstumā vai augstumam).

Priekuļu parka shēmu skatīt pielikumā.

Skatīt tematisko karti „Dabas objekti”

Aizsargājamie un retie augi

Plāvas silpurene *Pulsatilla pratensis*, aizsargājams, izklaidus visā bijušajā 527.kvartālā pie “Kalna Benčiem”. Nepieciešams veikt izglītojošo darbu, lai cilvēki neplūktu augu un neizraktu to pārstādīšanai dārzos.

Plāvas silpurene *Pulsatilla pratensis*, aizsargājams, izklaidus visā 730.kvartālā pie “Lejas Benčiem”. Nepieciešams veikt izglītojošo darbu, lai cilvēki neplūktu augu un neizraktu to pārstādīšanai dārzos.

Meža silpurene *Pulsatilla patens*, Eiropas nozīmes aizsargājams augs, 39 hektāros izklaidus 735.kvartālā gar “Pielekšu” pārceltuves ceļu. Nepieciešams veikt izglītojošo darbu, lai cilvēki neplūktu augu un neizraktu to pārstādīšanai dārzos.

Pundurbērzs *Betula nana*, aizsargājams, Saltupītes purvā uz Z no “Aizpurvīšiem”, 20 x 20m platībā. Atradne visticamāk gājusi bojā, ieteicams atkārtoti apsekot. Niniera purvā uz R no Niniera ezera, aizaudzis, atradne iespējams gājusi bojā, ieteicams atkārtoti apsekot.

Gludsporu un dzeloņsporu ezerenes *Isoetes lacustris*, *I.echinospora*, aizsargājamas, Niniera ezerā, visticamāk gājušas bojā.

Dortmaņa lobēlija *Lobelia dortmanna*, aizsargājama, Niniera ezerā, it kā izzūdoša, bet atsevišķi eksemplāri 2003. gada vasarā konstatēti ezera austrumu krastā.

Daudzsakņu meldrs *Scirpus radicans*, Niniera ezerā, aug arī pašreiz, augs nav aizsargājamo sarakstā, bet ir samērā rets un saudzējams.

Vīru dzegužpuķe *Orchis militaris*, aizsargājama, Cēsu – Valmieras dzelzceļa kreisā puse pirms Kazu gravas.

Dzeltenā dzegužkurpīte, odu gimnadēnija, bezdelīgactiņa, parastā kreimule, vīru dzegužpuķe, asinssārtā un stāvlapu dzegužpirstītes, roberta ozolpaparde un sarkanā dzeguzene – Kazu grava, aizsargājamo un reto augu

komplekss. Nepieciešams izstrādāt vienotu dabas aizsardzības plānu un paredzēt biotopu kopšanas darbus.

Dzeltenā dzegužkurpīte *Cypripedium calceolus*, aizsargājams, “Oļukalni”, 200m uz D vecās akmeņlauztuvēs un pie Kazu gravas.

Vīru dzegužpuķe *Orchis militaris*, Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*, aizsargājami. Gaujas 1 terases pļavā pie “Leukādiņām”, lejpus Raunas ietekas, Raunas grīva un pļava augšpus Raunas ietekas Gaujā. Nepieciešams apsaimniekot pļavas tās pļaujot un/vai noganot.

Kailā dobspārne *Cenolopium denudatum*, suga reta, pārsvarā Gaujas ielejā.

Pļavas un meža silpurenes *Pulsatilla pratensis*, *P.patens*, aizsargājamās. Cēsu – Valmieras šosejas kreisā puse, Raunas senielejas nogāze.

Mēnesene *Lunaria rediviva*, aizsargājama. Raunas un Rauņa ielejā vairāku kilometru garumā. Lielākajās atradnēs ieteicams veidot mikroliegumus.

Vīru dzegužpuķe *Orchis militaris*, odu gimnadēnija *Gymnadenia conopsea*, krustlapu drudzene *Gentiana cruciata*, Fuksa dzegužpirkstīte *Dactylorhiza fuchsii*, Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*, aizsargājami, Kapsētas pļava, Raunas kreisajā krastā pretī mājām “Sillakas” un zem elektrolīnijas. Nepieciešams veidot mikroliegumu un jāsaglabā dabīgās pļavas kā pļavas. Elektrolīnijas kopšanai vajadzētu izmantot krūmu pļaušanu un nestumt augsnes virskārtu.

Naudiņu saulrozīte *Helianthemum nummularium*, meža silpurene *Pulsatilla patens*, aizsargājami, Liepas – Jaunraunas ceļa abās malās aiz Raunas tilta, veidot mikroliegumu.

/Datus par aizsargājamiem un retiem augiem sagatavoja GNP speciālisti/

Faunas vērtības

No retajām putnu sugām Priekuļu pagasta teritorijā ligzdo (vai ligzdošana iespējama) lielā gaura, gaigala, zivju dzenītis un ūdensstrazds (pie ūdeņiem), meža balodis, vidējais, baltmuguras un trīspirkstu dzenis (vecie meži), melnais stārķis (Priekuļu un Jāņmuižas apkārtnes meži), mazais ērglis (Priekuļu apkārtnes meži), kā arī ūpis (Ramātu klinšu apkārtnē).

Gauja un tās pietekas ir dzīvesvieta ūdriem, kas vairumā Eiropas valstu kļuvuši ļoti reti.

Gaujas senleja, kā arī lielāko ūdenstilpju apkārtnē ir nozīmīga sikspārņu, it īpaši ar ūdeņiem saistīto sugu, koncentrācijas vieta. Viena no nozīmīgākajām ziemojošo sikspārņu uzturēšanās vietām visas Latvijas mērogā ir Sikspārņu alas Kazu gravā.

Ūdeņu naktssikspārnis, *Myotis daubentoni*
Sikspārņi ziemo arī Vanderalā (Raunas kreisais krasts).

Kazu grava ir nozīmīga arī kā vairāku īpaši aizsargājamu gliemežu, it īpaši vārpstiņgliemežu dzīves vieta. Iespējams, ka tur satopami arī susuri.

Dukuru apkārtnē atrasta īpaši aizsargājama abinieku suga – lielais tritons.

Gauja līdz ar savām pietekām ir viena no nedaudzajām upēm visā Baltijas jūras reģionā, kurā saglabājušās dabiskās nēģu un lašveidīgo zivju sugu nārsta vietas.

No pasaulē apdraudēto sugu sarakstā, kā arī ES biotopu direktīvā 92/43/EEC iekļautajām sugām Gaujas nacionālā parka teritorijas ūdenstecēs atrasta biežā perlamutrene *Unio crassus*.

Aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām potenciāli vērtīga vieta Gaujas nacionālajā parkā ir Jāņmuižas aleja. Aktuālā situācija: teritorija ietilpst ainavu aizsardzības zonā. Pašlaik alejā konstatēta tikai viena aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga – spožā skudra. Tomēr aleja ietver sevī lielu potenciālu ksilofāgo un ksilodetrifāgo vaboļu populāciju attīstībai. Alejā konstatēta arī lapkoku praulgrauža pavadoņsuga - *Prionychus ater* (Fabricius, 1775). Iespējams, ka lapkoku praulgrauzis un citas sugas ir sastopamas alejā, taču mazā dobumu skaita dēļ ir grūti konstatējamas. Rekomendācijas: jebkuras manipulācijas ar alejas kokiem ieteicams veikt tikai bezmugurkaulnieku speciālista klātbūtnē. Pēc iespējas agrāk ir jāveic arī alejas papildus pētījumi.

/Datus par faunas vērtībām sagatavoja GNP speciālisti/

KULTŪRVĒSTURISKIE OBJEKTI

Kultūrvēsturiskais mantojums – iepriekšējās paaudzēs radītās materiālās un garīgās kultūras vērtības, kas saglabājušās neskartā vai pārveidotā stāvoklī un dotas mūsdienu paaudzēm kā godprātīgi kritiskas novērtēšanas objekti pārņemšanai, turpināšanai vai pārvērtēšanai.

Kultūras piemineklis – kultūrvēsturiskā mantojuma daļa, kultūrvēsturiskas ainavas un atsevišķas teritorijas, kā arī atsevišķi objekti vai to saglabājušās daļas un to fragmenti, kuriem ir vēsturiska, zinātniska, mākslinieciska vai citāda kultūras vērtība un kuru saglabāšana nākamajām paaudzēm atbilst Latvijas valsts un tautas, kā arī starptautiskajām interesēm.

Latvijas Republikā kultūras pieminekļus atbilstoši to vēsturiskajai, zinātniskajai, mākslinieciskajai vai citāda kultūras vērtībai iedala valsts un vietējās nozīmes pieminekļos.

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts Priekulu pagastā

Valsts aizsardzības Nr.	Pieminekļu vērtības grupa	Pieminekļu veids	Pieminekļu nosaukums	Pieminekļu atrašanās vieta	Pieminekļu datējums
16	Valsts nozīmes	Vēsture	Dzejnieka E.Treimaņa-Zvārguļa dzīves vieta un kaps	“Leukādijās”	1866.-1950.
504	Valsts nozīmes	Arheoloģija	Rubeņu viduslaiku kapsēta	Pie “Rubeņiem”	
505	Valsts nozīmes	Arheoloģija	Kampu – Ģūģeru senkapi, apmetne un kulta akmens	Starp “Piļām”, “Kampiem” un “Ģūģeriem”	
3136	Valsts nozīmes	Māksla	Durvju komplekts	Jāņmuižas dzīvojamā ēkā	18.gs.IIp.
3137	Valsts nozīmes	Māksla	Interjera dekoratīvā apdare (4 telpās)	Jāņmuižas dzīvojamā ēkā	18.gs.IIp.
3138	Valsts nozīmes	Māksla	Mansarda logu apdare	Jāņmuižas dzīvojamā ēkā	18.gs.b.
3139	Valsts nozīmes	Māksla	Durvju komplekts	Jaunraunas muižas pārvaldnieka mājā	18.gs.IIp.
6258	Valsts nozīmes	Arhitektūra	Jāņmuižas muižnieka dzīvojamā ēka	Jāņmuižā	18.gs.b., 19.gs.b.

Jāņmuižas muižnieka dzīvojamā ēka

Ēka šobrīd ir vienīgais 18.gs. 2.pusē celtās kungu mājas paraugs Cēsu rajonā, kura celtniecības pamatmateriāls ir koks. Šī māja ir valsts nozīmes arhitektūras un mākslas piemineklis. Tagad, diemžēl, ēka paslēpta aiz bijušās muižas centrālās alejas galā uzceltā Jāņmuižas profesionālās vidusskolas korpusa.

Ēkai ir augsts, mūrēts cokolstāvs, guļbūves sienas, apšūtas ar horizontāliem dēļiem un mansarda jumts ar jumta izbūvēm. Tās arhitektūrā sākotnējās barokālās formas (ieejas lieveņa vijīgās formās liektā dzega, ziemeļu fasādes mansardstāva logu volūtas un liektās pārsedzes) apvienotas ar klasicisma stila izteiksmes līdzekļiem un detaļām – saglabājušās vairākas oriģinālās durvis (A fasādes ārdurvis – valsts nozīmes mākslas piemineklis), podiņu krāsns. Četrās telpās saglabājusies interjera dekoratīvā apdare. Centrālās zāles interjers uzskatāms par nozīmīgu klasicisma stila paraugu. Vērtīgi ir ne tikai tā plastiskie veidojumi apmetumā un ģipsī – joniskā ordera pilastrī, profilēta, ornamentāli rotāta griestu ieloce, bet Latvijas mākslā unikāli ir 18./19.gs. mijas sienu gleznojumi, kas izpildīti augstā profesionālā līmenī.

Jaunraunas muižas apbūves ansamblis

Jaunraunas muižas apbūves ansamblis veidots 18.gs. beigās/19.gs. sākumā, pakāpeniski nomainot iepriekšējās, 18.gs. sākumā celtās koka ēkas.

Muižas centram raksturīgs skaidrs, funkcionāli ērts plānojums. Galvenās ēkas – kungu māja, muižkunga (pārvaldnieka) māja, klēts un staļļi simetriski izvietotas ap parādes pagalma apaļo zāliena rundēli. Turpat blakus, austrumpusē celtās saimniecības ēkas grupētas ap atsevišķu piebraucamo ceļu. Otra lielāka saimniecības ēku grupa atrodas ap šī paša ceļa turpinājumu dienvidpusē Cēsu – Raunas ceļam. Muižas apbūves ansamblis ir nozīmīga ainaviska dominante ceļu Cēsis – Rauna un Veselava – Liepa krustpunktā.

Kungu māja celta 19.gs. 1.ceturdaļā. Tā pieskaitāma klasicisma arhitektūras paraugiem. Saglabājušās oriģināldetaļas – kāpnes, pildīņu durvis, kā arī interjerā konstatēta krāsaina, efektīga, ornamentāla krāsojuma kompozīcija. **Pārvaldnieka māja** ir ansambļa vecākā ēka, celta 18.gs. Tai ir velvēti pagrabi,

masīvas, gandrīz metru biezās ārsienas un nošļaupts kārniņu jumts. Saglabājies viens no diviem apvalkdūmeņiem. Vienas no ēkas ārdurvju vērtņēm ar grezniem metālkalumiem, kas atzītas par valsts nozīmes mākslas pieminekli, šobrīd glabājas Cēsu Vēstures un mākslas muzejā. Starp abām minētajām ēkām atrodas **klēts** – šim ēku tipam raksturīga celtne ar vaļēju arkādi priekšējā fasādē. (Šobrīd daļa arku aizmūrētas.) Klētij dienvidgalā bloķēta kalte. Parādes pagalma austrumpusi noslēdz laukakmeņu mūra **stallis** ar augstu četrslīpju jumtu, kas sasaucas ar kungu mājas veidolu. Staļļa rietumu fasādē iezīmējas aizmūrēta arkāde, kas bijusi vērsta pret laidaru. (Stallim bijis otrs, paralēli būvēts korpuss, kas nav saglabājies.) Laukakmeņu mūra **kūts** apjoms ir nozīmīgs telpisks akcents, tuvojoties muižai no Raunas un Liepas puses.

Jaunraunas muižas apbūves ansamblim kopumā ierosināts piešķirt vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa statusu, atsevišķi vietējas nozīmes pieminekļu kategorijā ieskaitot kungu māju, pārvaldnieka māju, kūti un stalli, bet klētij piešķirot valsts nozīmes pieminekļa statusu.

“Leukādijas” – dzejnieka Edvarda Treimaņa – Zvārguļa dzīves vieta un kaps

Dzejnieka Edvarda Treimaņa – Zvārguļa dzīves vieta “Leukādijas” ir valsts nozīmes vēstures piemineklis.

Edvards Treimanis – Zvārgulis (1866. – 1950.) bija viens no populārākajiem latviešu dzejniekiem 19.gs. beigās un 20.gs. sākumā. Pazīstams kā sadzīves dzejnieks un kupletists, viņš, 1905.g. revolūcijas ietekmēts, iekļāvās politikā un pievērsās pilsētas strādnieku tēmai. Satīras caurstrāvoti ir viņa sastādītie, 20.gs. sākumā populārie “Zvārguļa Zobgala kalendāri”. Līdztekus paša literārajai darbībai nozīmīgs ir Edvarda Treimaņa – Zvārguļa ieguldījums Eduarda Veidenbauma darbu popularizēšanā: viņš sastādījis tā pirmo dzejoļu krājumu un pirmos kopotos rakstus.

1902.g. viņš pameta ierēdņa darbu Rīgā, un dzimtajā Priekuļu pagastā, netālu no Raunas ietekas Gaujā uzcēla māju – vasarnīcu “Leukādijas,” kurā pavadīja mūža atlikušo daļu.

“Leukādiju” dzīvojamā ēka ir divstāvu celtne. Sākotnēji būvēta kā koka vasarnīca, vēlāk apšūta ar šūnakmeni, kas veido ēkas romantisko akcentu. Tāda

paša šūnakmens stabi vārtiem, kas no dienvidiem un austrumiem veduši mājas pagalmā. Pagalmā divas saimniecības ēkas: kūts - ratnīca ar mūra pirmo stāvu un koka otro stāvu ar galeriju un šķūnītis. Aiz dzīvojamās ēkas koka lapene.

Dzejnieka atdusas vieta atrodas “Leukādiju” dārzā. Pieminekli dzejniekam – krūšutēlu uz augsta granīta pamata – veidojis tēlnieks Kārlis Jansons.

Līdz pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem tika uzskaitīti un iespēju robežās pētīti vietējas nozīmes kultūras pieminekļi. Tabulā uzskaitītie, pagasta teritorijā esošie kultūrvēsturiskie objekti ir bijušie vietējas nozīmes kultūras pieminekļi, kuri joprojām varētu pretendēt uz iekļaušanu Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā Priekuļu pagasta teritorijā.

Kultūrvēsturiski objekti Priekuļu pagastā

Bijušie vietējas nozīmes kultūras pieminekļi

Arhitektūra	Jaunraunas muižas apbūve	18./19.gs.
Arhitektūra	Jaunraunas muižas kungu māja	19.gs.
Arhitektūra	Jaunraunas muižas pārvaldnieka māja	18.gs.
Arhitektūra	Jaunraunas muižas klēts ar kalti	19.gs.
Arhitektūra	Jaunraunas muižas kūts	19.gs.
Arhitektūra	Jaunraunas muižas stallis	19.gs.
Arhitektūra	Annas pusmuižas kroga stadula (“Kalna Vīņaudi”)	19.gs.
Māksla	Durvju komplekti Jāņmuižas dzīvojamā ēkā	18.gs.Ilp.
Māksla	Durvju komplekti Jaunraunas muižas pārvaldnieka mājā	18.gs.Ilp.
Vēsture	Dzelzceļa tilts pār Raunas upi pie “Leukādiņām”	1889.g. 20.gs.80-tie g.
Vēsture	Vaives ūdensdzirnavas	19./20.gs.
Vēsture	Jaunraunas ūdensdzirnavas	19.gs.b.
Vēsture	Robežakmens pie “Pieškaljiem”	18.gs.
Vēsture	Robežakmens Jaunraunā	18.gs.

Annas pusmuiža

Annas pusmuiža, kas atrodas Cēsu – Valmieras un Priekuļu ceļa krustojumā, iepretī bijušajam Cēsu lidlaukam, bijusi Cēsu pilsmuižas sastāvdaļa.

Saglabājušās vairāk vai mazāk pārbūvētas pusmuižas apbūves ēkas:

- apjomos īpatnējā pārvaldnieka māja (“Ošlejas”),
- kroga ēka (“Krastiņi”),
- kroga stadula (“Kalna Viņaudi”),
- kūts, dolomīta mūra ēka ar platu jumta pārkari priekšējā fasādē (bijušas divas paralēlas kūtis ar laidaru starp tām),
- rija (“Jaunkalniņi”),
- šķūnis (“Jaunkalniņi”).

Savdabīgas, individuālas iezīmes uzrāda pārvaldnieka mājas un kūts ēkas arhitektūra, taču vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļa statusu ierosināts piešķirt par dzīvojamo ēku pārbūvētajai agrākajai kroga stadulas ēkai – mūra celtnei ar nošļauptu divslīpju jumtu. Par ēkas sākotnējo funkciju liecina saglabājusies divviru vārtu aila ēkas ziemeļu fasādē un tādas pašas, tagad aizmūrētas ailas kontūra austrumu fasādē.

Vaives ūdensdzirnavas

Dzirnavas atrodas Priekuļu – Raunas ceļa labajā pusē ļoti gleznainajā Vaives upītes senlejā. Dzirnavu dīķa krastā, kā arī Vaives upītes kreisajā krastā lejpus aizsprostam, atsedzas skaistas devona sarkano smilšakmeņu klintis.

Vaives dzirnavas bijušas vienas no nozīmīgākajām apkārtnes dzirnavām.

Rudeņos, kad labību veda no malu malām, dzirnavas strādāja dienu un nakti. Dzirnavās ražota arī elektrība apmēram 10 apkārtējo saimniecību patēriņam. Dzirnavas darbojušās līdz 1974.gadam.

Vaives dzirnavu ēka ir apjomīga mūra celtne. Tā sastāv no divu stāvu dzirnavu korpusa, kam galā

pieslēdzas trīsstāvīga kaltes ēka. Kaltes korpuss jau ilgāku laiku stāv neapjumts un pēdējos gadu desmitos nav saudzēts arī dzirnavu mehānisms, tomēr joprojām nav zudušas dzirnavu ansambļa ainaviskās kvalitātes.

Jaunraunas dzirnavas

Jaunraunas ūdensdzirnavas atrodas uz Talītes upes 3 km pirms tās ietekas Raunā, Jaunraunas - Raunas ceļa labajā pusē 1 km no Jaunraunas muižas. Tās celtas 19.gs. beigās un piederējušas Jaunraunas muižai.

Dzirnavas vairs nedarbojas, bet ainaviski skaists ir dzirnavu dīķis un slūžas. Dzirnavu ēka – pusotrstāva stāvu mūra ēka ar reljefā iegremdētu cokolstāvu šobrīd kalpo par dzīvojamo ēku. Zemākajai, agrākajai dzirnavu daļai vēl saglabājušies 12-rūšu logi un oriģinālās durvis. Kompleksā divas guļbūves saimniecības ēkas un mūrētos stabos ar aizpildījumu celta saimniecības ēka, kurai atsevišķos posmos vēl saglabāties oriģinālais apaļkoku aizpildījums.

Dzelzceļa tilts pār Raunas upi pie “Leukādiņām”

Tilts celts 1889.g. dzelzceļa līnijā Rīga – Pleskava. Tas ir vienkārtuma dzelzs konstrukcijas siju tilts uz laukakmens mūra balstiem. Oriģinālā kniedētā dzelzs režģa sija (ferma) nomainīta pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados pret monolītām tērauda dubult-T profila sijām. Tas ir augstākais dzelzceļa tilts Latvijā.

Tilta mūra konstrukciju arkāde ainaviski eksponēta no Cēsu – Valmieras ceļa.

18.gs. robežakmeņi

Priekuļu pagastā atrodas divi 18.gs. robežakmeņi.

Pie Ērgļu klintīm atrodas robežakmens, kas iezīmējis Pieškaļu māju robežu. Uz tā iekalts krusts un gada skaitlis 1782. Otrs robežakmens atrodas apmēram 1,5 km no Kalna Meišķu mājām.

Citi kultūrvēsturiskie objekti

Priekuļu pagastā atrodas vēl šādi kultūrvēsturiski objekti:

- piemiņas vieta 1940.–1949.gados represētajiem pagasta iedzīvotājiem pie Talītes;
- piemiņas birzs ar pieminekli un Brāļu kapi Priekuļos pie ceļu Priekuļi – Veselava un Priekuļi – Rauna krustojuma;
- piemiņas akmens raunēniešu, 1905.–1907.gadu revolūcijas dalībnieku Paegļa, Zariņa, Zemloga nošaušanas un kapa vietā;
- piemiņas akmens vietā, kur nošauti un apglabāti divi nezināmi 1905.gada revolucionāri no Drustiem;
- vieta, kur 1919.gadā nošauts revolucionārās kustības dalībnieks, viens no Latvijas komjaunatnes organizatoriem un LKP Jaunatnes CK loceklis Jānis Vinters (1900.–1919.);
- ēka, kurā 1911.gadā uzsāka darbību Priekuļu mašīnu stacija, tagad Valsts SIA „Sertifikācijas un testēšanas centrs” (bij. Baltijas MIS) un darbinieku dzīvojamā ēka;
- ēka ar piemiņas akmeni, kurā 1912.gadā uzsāka darbību Priekuļu selekcijas stacija, tagad Valsts bezpeļņas zinātniskais uzņēmums „Priekuļu selekcijas stacija”;
- ēka, kurā 1910.gadā uzsāka darbību Priekuļu lauksaimniecības tehnikums, un pirmais mācību korpuss;
- “Mežpils” – ēka, kurā 1941.gadā uzsāka darbību Jāņmuižas profesionālā vidusskola;
- ēka, kurā 1946.gadā turpināja darbību Jāņmuižas profesionālā vidusskola;
- Jaunraunas tautas nams;
- Priekuļu kapi.

Sadaļa „Kultūrvēsturiskie objekti” izstrādāti sadarbojoties ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas speciālisti D.Ķibildi.

Skatīt tematisko karti „Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi Kultūrvēsturiskie objekti”

GAUJAS NACIONĀLAIS PARKS

Lielākā Priekuļu pagasta teritorijas daļa atrodas dažādās Gaujas nacionālā parka (GNP) zonās. Visām saimnieciskajām darbībām GNP teritorijā jāatbilst “Gaujas nacionālā parka likuma”, LR Ministru kabineta 07.08.2001. noteikumu Nr. 352 “Gaujas nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, Ministru kabineta 22.07.2003. noteikumu Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” prasībām.

Pagasta daļa rietumu – austrumu virzienā, līdz Liepas – Jaunraunas – Veselavas ceļam ir GNP teritorija.

Priekuļu pagasta teritorija atrodas šādās Gaujas NP funkcionālajās zonās:

- o dabas lieguma zonā;
- o ainavu aizsardzības zonā;
- o neitrālā zonā.

Dabas lieguma zona ir izveidota, lai saglabātu Gaujas senielejai un Gaujas pieteku ielejām raksturīgo dabisko ainavu ar maz pārveidotas dabas biotopu un cilvēku darbības ietekmētu biotopu mozaīku, kā arī lai saglabātu šajā teritorijā koncentrētos valsts un vietējās nozīmes ģeoloģiskos un ģeomorfoloģiskos dabas pieminekļus un citus dabas pieminekļus

Ainavu aizsardzības zona ir izveidota, lai saglabātu raksturīgo daudzveidīgo ainavu, nacionālo kultūrvidi un rekreācijas resursus, kā arī nodrošinātu nenoplicinošu saimniecisko darbību.

Neitrālā zona ir izveidota, lai veicinātu parkā esošo blīvi apdzīvoto teritoriju un intensīvi izmantojamo lauksaimniecības platību ilgtspējīgu attīstību.

Ir pieci atsevišķi dabas liegumi – Gaujas senielejas, Kazugravas, Raunas ielejas, Rauņa upes un Vaives ielejas dabas liegumi, kuri daļēji vai pilnībā atrodas pagasta teritorijā. Ainavu aizsardzības zonas ir trīs – Jāņmuižas, Vaives un Jaunraunas.

Skatīt tematisko karti „GNP funkcionālās zonas”.

ĢEOLOĢIJA

Teritorijas īss ģeoloģiskais raksturojums

Priekuļu pagasta teritorija atrodas Latvijas sedlienes austrumu daļā, kura savukārt ir reģionālās struktūras – senās Austrumu platformas sastāvdaļa. Šādu seno platformu ģeoloģiskajā griezumā izdalās divi krasi atšķirīgi uzbūves elementi: kristāliskais pamatklintājs un nogulumiežu sega.

Vidzemes centrālajā daļā, tātad arī Priekuļu pagasta teritorijā, pamatklintājs ieguļ 900 - 1000 m dziļumā. Pamatklintāja ieži radušies pirms 1,5- 2,0 miljardiem gadu, un šinī apvidū tos lielākoties veido granīti un gneisi.

Pamatklintāja iežu vecums, to veidošanās secība, saguluma apstākļi, kā arī metamorfo iežu sākotnējais sastāvs ir grūti nosakāmi un joprojām Latvijā vēl nav pietiekami izpētīti.

Otru, jaunāko elementu – nogulumiežu segu, pārsvarā veido ķīmiskās izgulsnēšanās un klastiskie (drupu) ieži. Tie galvenokārt izgulsnējušies dažāda dziļuma un ūdens sāļuma baseinos vai veidojušies no ledāja sanestā materiāla. Nogulumiežu segā precīzi izdalās pirmskvartāra laikposma un kvartāra sistēmas veidojumi.

Pirmskvartāra nogulumi

Pirmskvartāra nogulumus pagasta teritorijā veido kembrija, ordovika, silūra un devona sistēmas karbonātiskie, smilšainie un mālainie ieži. Šo nogulumu kopējais biezums sasniedz 940 m.

Kembrija nogulumi pārsedz pamatklintāju un ir visvecākie nogulumiežu segas veidojumi. Pagasta teritorijā tie ieguļ 900-940 m dziļumā. Kembrija nogulumi veidojušies seklas jūras piekrastē un pārsvarā sastāv no smilšakmeņiem, kuros bagātīgi ieguļ sāļūdeņi ar sāļu koncentrāciju līdz 100-120 g/l. Slāņkopas biezums ir ap 50 m.

Ordovika nogulumi veidojušies jūras baseinos, un lielākoties, tie ir dažāda sastāva karbonātiem (kalņakmeņi, dolomīti, domerīti, merģeļi). Šo nogulumu biezums Cīrulišu urbumā pie Cēsīm ir 237 m.

Silūra nogulumu pārsedz ordovika slāņkopas, un tos pārsvarā veido merģeļi, māli un mālaini kalņakmeņi, kuru virsma ieguļ 440 - 450 m dziļumā. Nogulumu biezums – 70,0 - 75,0 m.

Nevienā no Latvijas apvidiem silūra nogulumos derīgie izrakteņi nav konstatēti. Par galveno silūra slāņkopu īpatnību jāuzskata tikai to izolētspēja, jo tās nosargā devona sistēmas saldūdens horizontus no piesārņotības ar kembrija sāļūdeņiem.

Devona sistēmas nogulumu sastopami visa pagasta teritorijā, pie kam jaunākās šā perioda slāņkopas atsedzas jau tieši zem kvartāra segas, bet dažviet vērojamas arī Gaujas upes stāvajos krastos. Šo iežu kopējais biezums 550-560 m.

Pēc iežu sastāva un faunas pārakmeņojumiem devona nogulumus pagasta teritorijā iespējams iedalīt 9 sīkākās stratigrāfiskās vienībās – svītās, kurām doti šādi nosaukumi: Ķemeru, Pērnavas, Narvas, Arukilas, Burtnieku, Gaujas, Amatas, Pļaviņu un Salaspils svītas.

Visvecākās ir *Ķemeru un Pērnavas svītas*, kuras veido sarkanbrūni un dzeltenpelēki ūdenscaurlaidīgu smilšakmeņu mija ar aleirītu un mālu starpslāņiem. Šā kompleksa nogulumu biezums mainās 110 - 120 m robežās.

Narvas svītas domerīti ar mālu un mālainu dolomītu starpslāņiem pārklāj Pērnavas svītas nogulumus un veido ūdeni necaurlaidīgu slāņkopu. Tā tapāt kā silūra nogulumu ir reģionāls sprosts slānis, kura biezums pagasta teritorijā mainās maz, sasniedzot 90 - 95 m.

Narvas svītas nogulumus pārsedz vidus- un augšdevona ūdensnesošais komplekss – *Arukilas, Burtnieku, Gaujas un Amatas svītas* sarkanīgie smilšakmeņi ar aleirītu un mālu starpslāņiem. Smilšakmeņu slāņos sastopamie pazemes ūdeņi visā pagasta teritorijā, it īpaši tā ziemeļu daļā, ir galvenais dzeramā ūdens apgādes avots. Šā kompleksa kopējais biezums, spriežot pēc Cīrulišu dziļurbuma datiem, ir ap 270 -275 m.

Pirmskvartāra nogulumu segu pagasta teritorijā noslēdz karbonātisku un mālainu iežu komplekss, kurā ietilpst *Pļaviņu un Salaspils svīta*. To veido dolomītu,

domerītu un mālu slāņu mija. Savulaik Pļaviņu svītas dolomītus Lauciņu (Cēsu) karjerā izmantoja celtniecības materiālu ieguvei. Plaisainie nogulumu paveidi satur arī ievērojamus, samērā labas kvalitātes, dzeramā ūdens krājumus, kurus pagasta teritorijas dienvidu daļā, arī Priekuļu ciematā, izmanto ūdensapgādei.

Īss izplatītāko pirmskvartāra iežu raksturojums:

Smilšakmens – sārts, iedzeltens, pelēks vai balts iezis, kas sastāv no kopā sacementētiem smilts graudiņiem (diametrs 0,1 - 1 mm). Atkarībā no cementējošās vielas un tās daudzuma, izšķir vāji cementētus (vājš māla vai dzelzs oksīdu cements), vidēji blīvus (karbonātu cements vai stiprs dzelzs oksīdu cements) vai blīvus (stiprs karbonātu cements) smilšakmeņus. Smilšakmeņi ar karbonātu cementu bieži veido apaļas lodītes vai to ķekarus. Tādus veidojumus sauc par lodīšu smilšakmeņiem.

Kaļķakmens – diezgan blīvs, bieži plaisains gaišpelēks, pelēks vai brūnganpelēks iezis, ko veido minerāls kalcīts CaCO_3 . Parasti kaļķakmens ir samērā mehāniski izturīgs. Tukšumi (poras un kavernas) tajā ir sastopami retāk nekā dolomītā.

Merģelis – diezgan blīvs, bieži plātņains pelēks, brūnganpelēks iezis, kas pēc sastāva ir vidējs starp mālu un kaļķakmeni. Līdzīgi domerītam, tas ir zemjains, smērējošs. Tukšumu (poru un kavernu) merģelos visbiežāk nav.

Domerīts (dolomītmerģelis) – diezgan blīvs, bieži plātņains, pelēks, brūnganpelēks, sārts vai violets iezis, kas pēc sastāva ir vidējs starp mālu un dolomītu. Parasti domerīts ir zemjains, smērējošs. Tukšumu (poru un kavernu) domerītos parasti nav.

Aleirolīts – cementēts, blīvs nogulumiezis, puteklains iezis, kas sastāv no aleirīta putekļu daļiņām (diametrs 0,01 - 0,1 mm). Aleirolīta krāsa mēdz būt ļoti dažāda – pelēka, zaļganpelēka, sārtā, violeta u.c.

Dolomīts – blīvs, gabalains, bieži plaisains, pelēks, iedzeltens, sārts, retāk violets iezis, kurš sastāv no minerāla dolomīta $\text{CaMg}(\text{CO}_3)_2$. Parasti dolomīts ir mehāniski izturīgs. Bieži tajā ir mazāki un lielāki tukšumi – poras un kavernas.

Aleirīts – irdens drupiezis, kas sastāv galvenokārt no kvarca, laukšpata un vizlas graudiņiem ar diametru 0,01 - 0,1 mm (pēc izmēriem vidēji starp smilts un māla graudiņiem). Aleirīta krāsa var būt dažāda, bet parasti tā ir samērā gaiša.

Kvartāra nogulumi

Kvartārs aptver visjaunāko Zemes attīstības periodu. Tā nogulumi veido nogulumiežu segas virsējo kārtu. Kvartāra nogulumu segas uzbūves īpatnību apzināšana ir svarīgs teritorijas saimnieciskās attīstības priekšnoteikums. Ar tiem saistītas būvmateriālu izejvielu (smilts, smilts – grants, šūnakmens, saldūdens kaļķiezis) atradnes, ekoloģiskās problēmas (grunts un gruntsūdeņu piesārņojums), inženierbūvju un komunikāciju ierīkošana. Šajos nogulumos sastopamie ūdeņi tiek izmantoti lauku saimniecību ūdensapgādē.

Kvartāra periodā daudzkārtēju krasu klimatisko apstākļu maiņu rezultātā Latviju vairākkārt klāja kontinentālie segledāji, pēc kuru izzušanas iestājās starpleduslaikmets. Katrā leduslaikmetā veidojās paša ledāja nogulumi (morēnas nogulumi) un ledāja kušanas ūdeņu veidojumi. Pēdējā leduslaikmeta noslēgumposmā, kad Eiropas ziemeļu daļā jau ārpus Latvijas teritorijas notika strauja ledāja segas izzušana, sākās lielāko upju (arī Gaujas) ieleju veidošanās un alūvija uzkrāšanās to virspalu terasēs. Pēcleduslaikmetā jau veidojās purvu, ezeru, avotu nogulumi, turpinājās alūvija uzkrāšanās pirmajā virspalu terasē un palienē.

Priekuļu pagastā konstatēti tikai pēdējā (Latvijas) leduslaikmeta nogulumi, kuri kopā ar pēcleduslaikmeta nogulumiem veido kvartāra nogulumu segu. Vecāku apledojumu nogulumi nav saglabājušies, jo katrs ledājs intensīvi noārdīja iepriekšējo apledojumu veidojumus, vietām arī zem tiem esošos devona iežus.

Zemkvartāra virsma pagasta teritorijas lielākajā daļā atrodas 100 – 115 m virs jūras līmeņa. Pagasta rietumos, uz ziemeļiem no Cēsīm, tā pazeminās līdz 30- 50 m virs jūras līmeņa, bet Gaujas ielejā pat 8 – 10 m zem jūras līmeņa.

Kvartāra nogulumu biezums teritorijas lielākajā daļā parasti nepārsniedz 10 m, bet pagasta austrumos un īpaši rietumos no Jāņmuižas pieaug līdz 20 m, vietām pat līdz 40 m.

Pēdējā (Latvijas) leduslaikmeta glacigēnie (morēnas) nogulumi pārklāj devona iežus gandrīz visā pagasta teritorijā, izņemot lielāko upju ielejas, kur tie ir izskaloti. Lielākajā teritorijas daļā tie atsedzas zemes virspusē. Nogulumus pārstāv brūna un sarkanbrūna morēnas mālsmilts un smilšmāls ar diezgan lielu grants, oļu

piejaukumu. Morēnā sastop arī laukakmeņus, smilts un grants ieslēgumus. Glacigēno nogulumu biezums parasti nepārsniedz 10 m.

Samērā lielas platības aizņem fluvioglaciālie jeb tekošu ledāja kušanas ūdeņu nogulumi. Tie izplatīti gar Vaives, Raunas, Rauņa ielejām, kā arī teritorijas rietumu daļā Ramātu apkārtnē. Šie nogulumi, kas uzguļ pēdējā apledojuma morēnai, klāj viļņotus līdzenumus, veidojot arī atsevišķus paugurus. Nogulumus pārstāv dažāda rupjuma smilts, vietām ar mainīgu grants un oļu piejaukumu. To biezums parasti nepārsniedz 5 m, pieaugot atsevišķu pauguru robežās.

Limnoglaciālie jeb ledāja kušanas ūdeņu baseinu nogulumi – brūni slokšņu māli – konstatēti Gaujas ielejā zem alūvija segas. Mālu biezums šeit sasniedz 30 m. Atsevišķas limnoglaciālas smalkgraudainas, aleirītiskas smilts un māla neliela biezuma iegulas sastopamas arī pagasta austrumu daļā, kur tās aizņem mazas platības.

Aluviālie nogulumi izplatīti visu upju ielejās. Gaujā, Raunā, Vaivē un Raunī arī četras virspalu terases. Gultnes alūviju veids dažāda rupjuma smilts ar grants un oļu piejaukumu, palu alūviju – sīkgraudaina un smalkgraudaina, nereti aleirītiska smilts, kas bieži satur organisko vielu piejaukumu, vecupju alūviju – dūņaina smilts, aleirīti un māli, vietām ar kūdras un dūņu starpslāņiem. Jāatzīmē, ka gultnes, palu un vecupju alūvijs ir izplatīts upju palienēs un pirmajā virspalu terasē, bet pārējās terasēs sastop tikai gultnes alūviju.

Avotu nogulumi izgulsnējušies nelielu iegulu veidā pazemes ūdeņu izplūdes vietās upju ieleju un sengravu nogāzēs. Tos veido pārsvarā irdeni saldūdens kaļķieži, vietām arī šūnakmens, ko nereti pārklāj 0,5 – 2 m bieza kūdras un aleirītiskas smilts kārtā. Nogulumu biezums sasniedz 2 – 3 m, retos gadījumos vairāk. Pašlaik lielākās saldūdens kaļķiežu iegulas ir izmantotas.

Purvu nogulumus, kas sastopami starppauguru un glaciokarsta ieplakās, kā arī aizaugušās vecupēs, veido kūdra. Pārsvarā sastop zemā tipa koku, koku – grīšļu, kā arī augstā tipa sfagnu un priežu – sfagnu kūdru. Kūdras biezums Priekuļu pagasta teritorijā nepārsniedz 6 metrus. Taču jāatzīmē, ka kūdras uzkrāšanās turpinās un tas pieskaitāms pie derīgajiem izrakteniem, kas ļoti ilgā laika periodā var atjaunoties.

Ezeru nogulumus veido sapropelis. Tie ir organogēnie nogulumi, kas veidojas ar barības vielām bagātos stāvošos ūdeņos, uzkrājoties un pārveidojoties augu atliekām, kuras nogulsnējas kopā ar kaļķi, mālu, smilšmālu. Sapropelis ir tumša želejveida masa, kas satur 60 - 90 % ūdens. Tas sastopams Niniera ezerā, kur tā biezums pārsniedz 2 m. Sapropela uzkrāšanās turpinās.

Lielāko upju ieleju nogāzēs ir izveidojies biezs gravu tīkls. Gravās sastop proluviālos nogulumus, kas gravu grīvās izveido iznesu konusus. Prolūvijam raksturīgs mainīgs sastāvs: sīkgraudaina un smalkgraudaina smilts, smilts – grants materiāls, dažreiz oļājs un pat laukakmeņi. Sastop arī kūdras starpslāņus. Nogulumu biezums svārstās no dažiem desmitiem cm līdz 3 – 4 m.

Mūsdienu ģeoloģisko procesu raksturojums

Pagasta teritorijā vērojama vairāku mūsdienu ģeoloģisko procesu darbība. Tiem pieskaitāmi: upju ģeoloģiskā darbība, gravu veidošanās, erozijas procesi pauguru nogāzēs, ezeru aizaugšana, purvu veidošanās un kūdras uzkrāšanās.

Intensīvāk upju ģeoloģiskā darbība risinās pagasta lielāko upju – Gaujas, Raunas, Vaives un Rauņa ielejās. Tā izpaužas kā sānu un gultnes erozija. Šie procesi noved pie krastu noārdīšanas atsevišķos posmos un visai ievērojamas upju šķēršprofilu maiņas. Pārsvārā upēm raksturīgi sānu erozijas procesi. Tie pastiprinās palu laikā un lietavu periodos, kad upēs paaugstinās ūdens līmenis un palielinās straumes ātrums. Ūdens plūsmu rezultātā tiek izskaloti krasti upju līkumos. Noārdītais materiāls akumulējas upju ielejas posmos pa straumi uz leju. Gaujas un citu lielāko pagasta upju gultnes ir stipri meandrētas. Dažviet sānu erozijas rezultātā izskalojot upes krastus tiek pārrauti meandru loki un veidojas vecupes. Lielākās vecupes, kas veidojušās jau sen, atrodas Gaujas ielejā lejpus Ērģeļu klintīm. Gultnes erozijas rezultātā izlīdzinās upes garenprofils. Gaujai ļoti raksturīgi sēru un atvaru veidošanās. Kā negatīvs faktors minams, ka upju ģeoloģiskā darbība un nogāžu procesi dažkārt var apdraudēt dzīvojamās un saimniecības ēkas, kas atrodas ļoti tuvu krastu posmiem, kurus noskalo.

Gravu veidošanās notiek upju ieleju un ielejveida pazeminājumu nogāzēs. To veicina lielais nogāžu slīpums, vāji saistītie ieži zemes virspusē. Pagasta teritorijā

esošo gravu nogāzes pārsvarā ir lēzenas un to veidošanās vairumā gadījumu ir aprimusi. Atmirušo gravu nogāzes klāj veģetācija – koki un krūmi. Nepareizas saimnieciskas darbības rezultātā – nosusināšanas tīkla izvadīšana stāvājās upju nogāzēs, kā arī krūmu un koku izciršana gravu un upju ieleju nogāzēs, var atjaunoties gravu veidošanās.

Pagasta teritorijas raksturojas ar salīdzinoši lielu reljefa saposmju. Pauguru relatīvais augstums sasniedz 20 – 25 m, un to nogāzes ir diezgan stāvas. Šajā teritorijā ir iespējami erozijas procesi pauguru nogāzēs, kas var izsaukt augsnes auglīgā slāņa noskalošanos, bet dažkārt var izraisīt vai veicināt arī gravu veidošanos. Pauguru nogāzēs jāievēro zināmi augsnes apstrādes noteikumi un jāizvairās no kailciršu veidošanas lielās teritorijās.

Pārpurvošanās procesu izpausmes vērojamas noslēgtos reljefa pazeminājumos, kur zemes virspusē atsedzas ūdeni vāji caurlaidīgi nogulumi. Līdz ar to šajos iecirkņos ūdens notece ir apgrūtināta vai nenotiek vispār. Kūdra uzkrājas starppauguru, glaciokarsta un nevienmērīgas akumulācijas ieplakās, pārsvarā teritorijās, kur purvi jau izveidojušies. Šie procesi vērojami arī Niniera ezera krastos, un tas pamazām aizaug. Tāpat aizaug vecupju ezeri Gaujas ielejā, un to vietā veidojas purvi. Jāatzīmē, ka pārpurvošanās procesi noris ļoti lēnām – aptuvenais kūdras uzkrāšanās temps ir 1 mm/gadā. Tie turpinās arī mūsdienās. Dažviet neapdomīgi veiktu celtniecības darbu rezultātā, kuru laikā tiek traucēta notece, veidojas pārmitri apstākļi, kas noved pie minerālgrunts pārpurvošanās.

Kopumā pagasta inženierģeoloģiskos apstākļus var raksturot kā labvēlīgus jebkura veida saimnieciskai darbībai. It īpaši tas attiecas uz iecirkņiem, kur zemes virspusē atsedzas morēnas nogulumi. Savukārt, ne īpaši labvēlīgi saimnieciskai darbībai ir tie iecirkņi, kur vērojami pārpurvošanās procesi. Iecirkņos, kur zemes virspusē atsedzas nogulumi, kuru sastāvā ir ievērojams organisko vielu daudzums, vai gruntsūdeņu līmenis atrodas ne dziļāk par 2 m (limnoglaciālās smilts izplatības iecirkņi), gruntsūdeņi var būt agresīvi pret normāla blīvuma betonu.

Derīgie izrakteņi

Priekuļu pagastā ir salīdzinoši liela derīgo izrakteņu daudzveidība. Valsts ģeoloģijas dienesta datu bāzē “Būvmateriālu izejvielu atradnes” uzskaitītas pavisam 10 derīgo izrakteņu atradnes un divi nelieli prognozēto krājumu laukumi – viens kvarca smilts un viens māla. No minētajām atradnēm 2 ir dolomīta, 2 - smilts-grants un smilts, 6 - saldūdens kaļķieža. Bez tam Kūdras fondā ir dati par 6 kūdras atradnēm, kas atrodas pagasta teritorijā, bet sapropeļa atradņu meklēšanas laikā Cēsu rajonā apzināti sapropeļa resursi Niniera ezerā.

Būvmateriālu izejvielas

Dolomīta atradnes izvietotas pagasta centrālajā daļā. Viena no tām – **Lauciņi** – tikai daļēji atrodas Priekuļu pagastā (daļa Cēsu pilsētas teritorijā). Lauciņu atradnes detalizēta izpēte veikta 1951.gadā. Atradnes derīgais slānis ir Pļaviņu svītas dolomīti. Dolomīts ir pelēcīgs, kavernozs un porains, plaisains, ar sīkām māla un merģeļa starpkārtiņām. Tas izmantojams kaļķu, dolomītmiltu, kā arī šķembu ražošanai. Dolomītu pārsedz morēnas smilšmāls un mālsmilts, kuras maksimālais biezums ir līdz 4 m. No 1957.gada līdz 1989.gadam atradni izmantoja drenu cauruļu rūpnīca “Lode”. Izmantošanai piešķirtās zemes robežās krājumi 1990.01.01. pilnībā izmantoti, bet papildu zemes laukuma piešķiršana izmantošanai atteikta. 1991.gadā esošais karjers applūdināts (tas tagad atrodas Cēsu pilsētas teritorijā). Pagasta teritorijā atrodas vēl neizmantotā atradnes daļa.

Arī otrā pagasta teritorijā esošajā dolomīta atradnē – **Garkalni** - derīgais slānis saistīts ar Pļaviņu svītas nogulumiem. Atradnē pētītais dolomīts ir pelēcīgs vai zaļgani pelēcīgs, plaisains, kavernozs, ar merģeļa starpkārtiņām. Dolomīts pētīts kaļķu ražošanai, to varētu izmantot arī kā būvakmeni. Atradne pētīta 1954.gadā. Tās izpēte vēl ir nepietiekama, lai uzsāktu derīgā izrakteņa ieguvu, jo krājumi klasificēti tikai atbilstoši novērtēto krājumu (N) kategorijai. Pavisam atradnē ir aprēķināts 2,67 milj.m³ dolomīta krājumu.

Priekuļu pagasta austrumu daļā pētīta smilts - grants un smilts atradne **Piebaudzes**, kurā divos laukumos 2000.gadā aprēķināti smilts un smilts - grants krājumi, kas saistīti ar fluvioglaciālajiem nogulumiem. Vidējais derīgā slāņa biezums te ir 2,9 m, un tas iegulst gan virs, gan zem gruntsūdens līmeņa. Grants frakcijas (>5,0 mm) saturs derīgajā izraktenī svārstās no 0,5 līdz 47 %. Segkārtu,

kuras biezums – līdz 1,4 m, veido morēnas smilšmāls. Smilts - grants un smilts atradni izmanto Priekuļu pagasta padome. Ieguves apjomi pēdējo divu gadu laikā mainījušies no 0,3 līdz 0,4 tūkst. m³. 2003.01.01. atradnē krājumu atlikums bija 63,3 tūkst.m³.

Niniera atradne izvietota pagasta rietumu daļā. Derīgo izrakteni tajā galvenokārt veido smilts ar ļoti niecīgu grants piejaukumu - vidējais grants frakcijas saturs 16,6 % (pēc normatīvajiem dokumentiem kā “smilts” klasificējams derīgais izraktenis, kurā frakcijas >5,0 mm saturs ir mazāks par 15 %). Atradne detalizēti pētīta 1955.gadā, lai nodrošinātu izejvielas cementa – smilts kārniņu ražošanai. Niniera atradnē aprēķināts 61,1 tūkst.m³ tagadējās A kategorijas smilts un smilts - grants krājumu.

Priekuļu pagastā atrodas 6 saldūdens kaļķieža atradnes. Pagasta centrālajā daļā izvietotas **Lībānu** un **Bušleju Baltākalna** saldūdens kaļķiežu atradnes. Lībānu (Kazu gravas) atradne detalizēti pētīta 1953.gadā. Tajā derīgo slāņkopu augšdaļā veidoja irdens saldūdens kaļķiezis, bet griezuma apakšējā daļā bija sastopams šūnakmens. Atradne tika izmantota. Pēc 1995.gada apsekošanas rezultātiem saldūdens kaļķieža krājumi pilnībā izmantoti, nelieli šūnakmens krājumi vēl saglabājušies divos blokos, bet tie atrodas Valsts aizsargājamā objekta “Kazu ieleja (ar Lībānu – Jaunzemju saldūdens kaļķiežu iegulām un Sikspārņu alām)” aizsardzības zonā, tādēļ reāla palikušo šūnakmens krājumu izmantošana nav iespējama.

Bušlejas Baltākalna atradnē derīgo slāni veido irdens saldūdens kaļķiezis. Atradne pētīta 1953.gadā, veicot saldūdens kaļķiežu meklēšanas darbus. Tajā apzināti augsnes kaļķošanai derīgi kaļķieža krājumi, kas pēc tagadējās krājumu klasifikācijas atbilst N kategorijai. Aprēķinātie krājumi ir ļoti niecīgi – tikai 2,37 tūkst.m³.

Pie pašas pagasta robežas ar Cēsu pilsētu izvietojas **Dukuru birzes** saldūdens kaļķiežu atradne. Arī te derīgo izrakteni veido irdens saldūdens kaļķiezis. Atradne pētīta jau pieminētajos meklēšanas darbos, kuros aprēķināti gan A, gan N kategorijas krājumi.

Pagasta austrumu daļā izvietotas vēl trīs nelielas saldūdens kaļķieža atradnes – **Vārnas, Jaunraunas Spāriņi** un **Gailīši (Jaunraunas Gailīši)**. Visās

trīs atradnēs derīgo izrakteni veido irdens saldūdens kaļķiezis, kurš galvenokārt izmantojams augsnes kaļķošanai. Arī šīs atradnes pētītas 1953.gada meklēšanas darbos un par pašreizējo krājumu stāvokli tajās datu nav. Pēc nepārbaudītām ziņām Jaunraunas Spāriņu atradnes krājumi jau 1970.gadā bija gandrīz pilnībā izmantoti.

Priekuļu pagasta centrālajā daļā izvietots **Vaives** kvarca smilts prognožu laukums. Tajā derīgo slāni veido Sietiņu svītas smilšakmeņi. Prognozētie krājumi 2 milj.m³ apjomā aprēķināti 1947.gadā. Tomēr, lai spriestu par iespējam kvarca smilti izmantot stikla ražošanai vai metalurģijā veidnēm, nepieciešami papildu pētījumi.

Pagasta austrumu daļā izvietots **Jaunraunas** māla prognozēto krājumu laukums. Tas izpētīts 1957.gadā veicot mālu meklēšanas darbus – aprēķināts 160 tūkst.m³ prognozēto krājumu. Derīgo slāni veido sarkani brūns un gaiši pelēks māls un aleirolīts, kas saistīts ar Lodes svītas nogulumiem. Pēc veiktajām laboratoriskajām pārbaudēm māla frakcijas (< 0,005 mm) saturs mainās no 35,6 līdz 61,6 %, vidēji 52,1 %. Māliem raksturīgs arī garš klinkerēšanās intervāls – 112°C, un tie nesatur karbonātus, tādēļ pēc papildu pētījumiem būtu izmantojami drenu cauruļu un klinkera ražošanai. Tomēr iespējamo izmantošanu apgrūtinātu tas, ka prognožu laukums izvietots Rauņa upes aizsargjoslā.

Jāatzīmē, ka gandrīz visas minētās atradnes (izņemot Piebaudzes, Jaunraunas Spāriņus un Gailīšus) atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā, tādēļ to izmantošanā jāievēro īpaši noteikumi, un tā jāsaskaņo ar Gaujas nacionālo parku.

Priekuļu pagasta teritorija nav visai bagāta ar pieprasītāko smilts - grants un smilts derīgo izrakteņu atradnēm. Divās esošajās atradnēs krājumi ir visai nelieli. Tomēr līdzās, Raunas pagastā, smilts - grants un smilts ieguve notiek valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnē “Pāvuli”, kur smilts - grants A kategorijas krājumu atlikums 2003.01.01. bija 3,12 milj.m³, bet smilts A kategorijas krājumu atlikums – 1,25 milj.m³.

Kūdra

Lielā reljefa saposmotība un apgrūtinātā notece ir veicinājusi purvu attīstību. Atradnes aizņem reljefa pazeminājumus - starppauguru un glaciokarsta ieplakas. Pagasta teritorijā pēc Kūdras fonda datiem, kas sagatavots uz 1980.gada 1.janvāri, atrodas 6 kūdras atradnes vai to daļas. Jāatzīst, ka lauku darbi, kas saistīti ar pagasta

kūdras atradņu apzināšanu veikti pagājušā gadsimta divdesmito un piecdesmito gadu beigās. Tādēļ dati par atradnēm ir aptuveni, to precizēšanai būtu nepieciešami papildus pētījumi. Šī iemesla dēļ kūdras atradņu izvietojums kartē parādīts shematiski un to robežas ir aptuvenas. Visu atradņu kūdras krājumi aplēsti atbilstoši prognožu P kategorijai.

Izvērtējot Kūdras fonda datus jāsecina, ka kūdras atradņu platība mainās no 5 ha līdz 80 ha, bet kūdras dziļumi svārstās no 2,0 m līdz 6,0 m. Visu atradņu kopplatība ir 128 ha un tajās sakopoti 1,367 milj.m³ lieli kūdras resursi. Lielākās kūdras atradnes ir **Vaives** (Nr. 2673), kas pagastā atrodas tikai daļēji, **Niniera** (Nr.2668), **Lielaivs II** (Nr.2675). Pārējās trīs ir mazākas par 10 ha. Lielākā daļa, jeb 4 atradnes veido zemā tipa kūdra, kuru var izmantot kā mēslojumu. Arī augstā tipa atradņu kūdru iespējams izmantot kā mēslojumu, jo mazaizsūtītās kūdras krājumi ir nēcīgi. Kūdras atradņu rūpnieciska izmantošana ir apgrūtināta relatīvi mazo krājumu dēļ. Var rekomendēt kūdras atradņu īpašniekiem izmantot to savas zemes uzlabošanai.

Sapropelis

Ezeru apsekošanas laikā Cēsu rajonā, ko pēc Valsts ģeoloģijas dienesta pasūtījuma 1997.gadā veica SIA "Geo - Konsultants", Priekuļu pagasta teritorijā sapropelis atklāts tikai Niniera ezerā.

Derīgais izraktenis konstatēts 10 ha platībā. Sapropelim šajā ezerā ir augsts organisko vielu saturs, neliela pelnainība un pēc bioloģiskajām īpašībām tas ir dažādaļģu. Līdz ar to sapropeļa krājumiem ir plašs pielietojums. Jāatzīmē gan, ka prognožu P kategorijas sapropeļa krājumi ezerā ir salīdzinoši nelieli - tikai 25 tūkst.t pie nosacītā mitruma 60 % un tas iegul ievērojamā dziļumā (vidēji 5,8 m). Līdz ar to tā izmantošana tuvākā laikā nav paredzama.

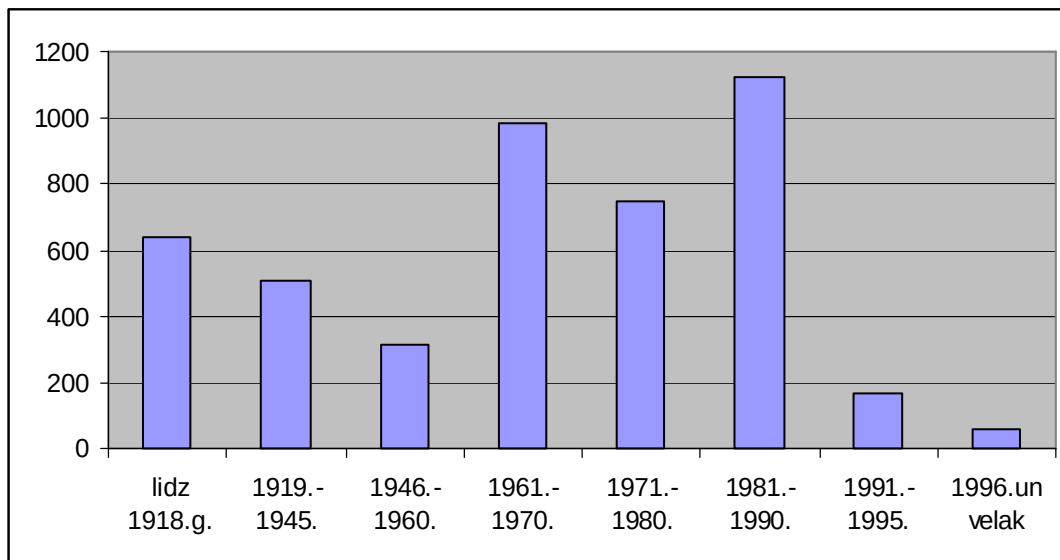
Sadaļu „Ģeoloģija” izstrādāja Valsts ģeoloģijas dienesta speciālisti.

Skatīt 1. – 5.tabulu pielikumā.

Skatīt tematisko karti „Derīgie izrakteņi”

MĀJOKĻI

Priekuļu pagastā ir 84 daudzdzīvokļu mājas, 542 viensētas un viendzīvokļu mājas. Tautas skaitīšanā 2000.gadā ir iegūta informācija, kas raksturo iedzīvotāju apdzīvotos mājokļus pēc to uzcelšanas perioda. Pavisam Priekuļu pagastā uzskaitīti 1546 mājokļi.

RŪPNIECĪBA

Līdzīgi kā visā Cēsu rajonā, arī Priekuļu pagastā dominē dažāda rakstura kokapstrādes uzņēmumi. Pagasta teritorijā jaunu ražotņu celtniecība ir iespējama tikai Gaujas nacionālā parka neitrālajā zonā, vai arī uz austrumiem no valsts nozīmes autoceļa Liepa – Jaunrauna – Veselava (ārpus GNP).

Cēsu rajona lielākais kokapstrādes uzņēmums – SIA „Staļi” bijušā lopkopības kompleksā ir uzcēlis augstas kvalitātes ražotni logu, durvju un vitrīnu, līmētu koka konstrukciju izgatavošanai, kā arī skaidu briķešu ražošanai. Ar kokapstrādi tieši vai netieši ir saistīti IU „Tērauds”, mēbeļu ražotne „Fēnikss ZG” un SIA „Emiko” mēbeļu darbnīca „Rūkumos”.

Uzņēmums “Skārdnieks M” veic skārdniecības darbus.

Teritorijā starp Cēsu pilsētas administratīvo robežu un Cēsu apvedceļu, kā arī otrpus tam, teritorijas plānojums pieļauj dažādu ražotņu izveidošanu, kuras nav materiālietilpīgas un ir ar lielu augsti kvalificēta darbaspēka īpatsvaru.

ŪDENSAPGĀDE

Sākot ar 1953.gadu Priekuļu pagasta teritorijā ierīkoti 48 ūdensapgādes urbumi. To dziļums mainās no 17 līdz 412 m. Lielāka loma ūdensapgādē ir Arukilas, Burtnieku un Gaujas ūdens horizontu kompleksam. Uz šiem ūdens horizontiem ierīkots vairums urbumi, jo tikai 2 izmanto vēl dziļāk iegulošo Ķemeru un Pērnavas svītu ūdens horizontus, bet 5 Pļaviņu svītas ūdens horizontu. Visi izmantotie horizonti raksturojas ar lieliem pazemes ūdeņu resursiem.

Tā kā ūdensapgādes urbumu ierīkošana līdz 20 m mūsu valstī ir atļauta bez speciālas licences, mazjaudīgie urbumi (debits līdz 0,2 - 0,4 l/sec) pagasta teritorijā ir vairāki, kuru precīzs skaits nav zināms. Gruntsūdeņi, neatkarīgi no iežu virskārtas litoloģiskā sastāva, parasti var nodrošināt tikai individuālo māju vajadzības ar grodu aku palīdzību. Tos plaši izmanto viensētās visā pagastā. Ūdens ieguves apjomi no šīm akām netiek uzskaitīti. Seklo urbumu jeb spiču ražīgums tikai atsevišķos lokālos iecirkņos var pārsniegt debitu 0,3 l/sec. Valsts ģeoloģijas dienesta datu bāzē nav datu par ūdensapgādes urbumiem ar filtru gruntsūdeņu horizontā. Ūdens daudzumu līdz 3 - 5 tūkst. m³/dnn visā pagasta teritorijā var iegūt ierīkojot ūdensgūtni ar urbumu filtriem Gaujas ūdens horizontā. Atsevišķu urbumu debits no šī horizonta ir 200 līdz 500 m³/dnn.

Tematiskajā kartē „Artēziskie urbumi, ūdenstorņi, katlu mājas” parādīti darbojošies ūdensapgādes urbumi, nedarbojošies ūdensapgādes urbumi, kurus ir iespējams atjaunot, un slēgtie aizmazonētie ūdensapgādes urbumi. Atbilstoši “Aizsargjoslu likumam” tie jāaizsarga kā ūdens ņemšanas vietas. Stingra režīma aizsargjoslas rādiuss ap artēziskiem urbumiem ir no 10 līdz 30 metriem. Urbumus, kuru turpmākā izmantošana dažādu iemeslu dēļ nav iespējama, nepieciešams likvidēt, nodrošinot pazemes ūdens resursu aizsardzību. Urbumu likvidāciju var veikt uzņēmēj sabiedrība, kurai ir Valsts ģeoloģijas dienesta izsniegta licence šāda veida darbu veikšanai.

Veicot urbumu apsekošanu konstatēts, ka 30 no 48 darbojas, 6 urbumi (VĢD Datu bāzes Nr. 16918, 16919, 17348, 17614, 17628 un 18642) ir likvidēti, viens (VĢD Datu bāzes Nr. 20201) iekonservēts, bet pārējos 11 neizmanto un tie faktiski ir pamesti. Jautājums par to tālāko izmantošanu jāsaskaņo ar zemes īpašniekiem un tie jāiekonservē vai jātamponē. Skatīt 6.tabulu pielikumā.

Lai likumdošanas aktos noteiktā kārtībā veiktu pazemes ūdens ieguvu:

- katram ūdens apgādes urbūmam jābūt Urbuma pasei;
- ja ieguves apjoms pārsniedz 10 m³/dnn., nepieciešams saņemt ūdens lietošanas atļauju Reģionālajā vides pārvaldē;
- ja pazemes ūdeņus izmanto centralizētās ūdensapgādes nodrošināšanai vai fasēšanai un tirgošanai cilvēku patēriņam, nepieciešams veikt hidroģeoloģiskās izpētes darbus, lai aprēķinātu pazemes ūdens krājumus, noteiktu bakterioloģisko un ķīmisko aizsargjoslu un akceptētu tos Pazemes ūdens krājumu akceptācijas komisijā, kā arī saņemt Valsts ģeoloģijas dienestā akceptētu pazemes ūdens atradnes pasi un zemes dzīļu izmantošanas licenci.

Priekuļu ciema ūdens apgāde vēsturiski veidojusies no trim neatkarīgām, savstarpēji nesaistītām sistēmām (bij. Baltijas MIS, bij. Priekuļu SIS un Priekuļu LT). Šo sistēmu apsaimniekošanu ir pārņēmusi Priekuļu pagasta padome.

Centra (bij. Baltijas MIS) sistēma sastāv no trīs artēziskajiem urbūmiem, no kuriem sūknē ūdeni pirmā pacēluma, 150 kubikmetru rezervuārā. Pēc atdzelžošanas otrā pacēluma sūknis to sūknē ūdenstornī. Selekcijas (bij. Priekuļu SIS) sistēma sastāv no trīs artēziskajiem urbūmiem, no kuriem sūknē ūdeni ūdenstornī. Ūdens tiek atdzelžots. Abu sistēmu sūkņi darbojas automātiski. Maģistrālie ūdensvadi izbūvēti no čuguna caurulēm.

Iedzīvotāju nodrošināšanai ar dzeramo ūdeni, pagasta ciemos un ārpus tiem no ūdenstornīem ir izbūvēti ūdensvadi. Plānojot apbūves paplašināšanos ciemos, tehnisko un materiālo iespēju robežās un ievērojot objekta specifiku, visi objekti (t.sk. esošie, rekonstruējamie un no jauna plānotie) ir pakāpeniski jāpieslēdz centralizētai ūdensapgādei. Ārpus ciemiem katra objekta ūdensapgāde ir jāizvērtē atsevišķi, respektējot faktiskās nepieciešamības, vides prasības un tehniski – ekonomiskos apsvērumus.

Skatīt tematisko karti „Artēziskie urbūmi, ūdenstorni, katlu mājas”.

KANALIZĀCIJA

Latvijas Republika, realizējot Valsts vides politikas programmu, Valsts vides rīcības programmu un Valsts programmu „800+”, ir uzsākusi pasākumu kompleksu vides kvalitātes uzlabošanai. Īpašie mērķi attiecībā uz ūdenssaimniecību ir:

- o paaugstināt ūdens un kanalizācijas saimniecības standartus;
- o izpildīt ES direktīvu prasības attiecībā uz dzeramā ūdens kvalitāti un ūdens vides aizsardzību;
- o nodrošināt Baltijas jūras vides aizsardzības konvencijā (HELCOM) ietvertu rekomendāciju izpildi.

Plašāka pētījuma par finansiālās palīdzības ES programmas „Strukturālās politikas pirmsiestāšanās finansu instruments” (ISPA) ietvaros saņemšanai piemērotajām investīciju programmām vides uzlabojumu nodrošināšanai Gaujas upes baseinā ietvaros firma „Halcrow Group Ltd”, sadarbībā ar „Aqua-Brambis” un „Carl Bro Latvia”, ir sagatavojuši tehniski ekonomisko pamatojumu Priekuļu ūdensapgādes un kanalizācijas saimniecībai. Tehniski ekonomiskā pamatojuma galvenais uzdevums – izstrādāt ģenerālplānu ilgtermiņa (2002.g. – 2020.g.), kā arī prioritārai, dzīvotspējīgai un līdzekļu ziņā iespējamai īstermiņa (2002.g. – 2004.g.) investīciju programmai, lai modernizētu ūdens un kanalizācijas saimniecību, kur paredzēta kanalizācijas sistēmas notekūdeņu no Priekuļu ciema pārsūkņēšana uz Cēsu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām. 2003.gada janvārī ir pabeigta topogrāfisko plānu izstrāde un uzsākti projektēšanas izpētes darbi.

Priekuļu pagasta padomes apsaimniekošanā ir divas bioloģiskās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas Priekuļu ciemā (centra un Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma) un viena Dukuru ciemā. Kopā minētajās attīrīšanas iekārtās 2002.gadā attīrīti 115110 m³ notekūdeņu. Kaut arī piesārņojošo vielu izplūde nepārsniedz ūdens lietošanas atļaujā noteiktās normas, tomēr esošās sistēmas tehniski ir novecojušas, mehānisko un elektrisko iekārtu atlikušais ekspluatācijas laiks ir uzskatāms par īsu. Priekuļu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu tehniskais stāvoklis nav atbilstošs ES prasībām un to ekspluatācija jau tuvākajā nākotnē nebūs iespējama. Lai nodrošinātu iedzīvotāju veselības un vides pienācīgu aizsardzību, plānots Priekuļu kanalizācijas notekūdeņus pārsūkņēt uz Cēsu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām. Dukuru

kanalizācijas notekūdeņus arī tehniski ir iespējams pārsūknēt uz Cēsu pilsētas attīrīšanas iekārtām. Pēc ekonomiskā pamatojuma izstrādes un vispusīgas tā izvērtēšanas, tiks pieņemts lēmums rekonstruēt esošās Dukuru notekūdeņu attīrīšanas iekārtas vai notekūdeņus novadīt uz Cēsu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām.

Trešās lielākās notekūdeņu attīrīšanas iekārtas pagasta teritorijā ir Jāņmuižā. Tās ir Jāņmuižas profesionālās vidusskolas infrastruktūras objekts. Ievērojot attālumu un reljefu, to pieslēgšana Cēsu attīrīšanas iekārtām ir problemātiska.

Pagasta daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas ārpus ciemiem (Pieškalni, Tālītes, Garkalne, Kunči, u.c.) ir nodrošinātas ar vietējām attīrīšanas iekārtām vai nosēdakām. Viensētās, kā arī atsevišķās viendzīvokļa dzīvojamās ēkās ciemos, kanalizācijas notekūdeņu pārstrādei ir izbūvētas vietējās bioloģiskās saimniecisko notekūdeņu attīrīšanas iekārtas ar attīrīto ūdeņu iesūcināšanu gruntī vai krājrezervuāri to savākšanai un centralizētai izvešanai. Iespēju robežās ciemos jāattīsta kanalizācijas notekūdeņu savākšanas tīkls, likvidējot esošos krājrezervuārus.

Plānojot turpmāko pagasta apbūvi, kā obligāta tehnisko projektu sastāvdaļa ir noteikta sadaļa par kanalizācijas ūdeņu savākšanu, kuras realizāciju fiksē pieņemot objektus ekspluatācijā. Paplašinoties apbūvei ciemu robežās, jārezervē ielu profilu platuma robežās vieta maģistrālo kanalizācijas vadu izbūvei un nepieciešamības gadījumā zemes gabali, vai to daļas kanalizācijas notekūdeņu sūknētavu celtniecībai.

Ražošanas objektu celtniecības vai rekonstrukcijas gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš ražošanas un tehnoloģisko notekūdeņu savākšanai un tālākai attīrīšanai vai transportēšanai centralizētai pārstrādei. Līdzīgas prasības ir izvirzītas arī lauksaimniecības objektiem, kuras pastiprina arī Eiropas Savienības vides aizsardzības un pārtikas higiēnas normatīvi.

SILTUMAPGĀDE

Centralizētu siltumapgādi Priekuļu ciema iedzīvotājiem nodrošina pašvaldības centra katlumāja. Katlumājai pieslēgtas gan dzīvojamās mājas, gan sabiedriskās iestādes, kopējā apkurināmā platība 58168 m². Pamatkurināmais – koksne un dabas gāze.

Līdz 2003./2004.gada apkures sezonai Priekuļu centrā darbojās 2 katlumājas – centrā un selekcijā. 2002.gadā tika uzsākts un 2004.gadā pabeigts vērienīgs siltumapgādes sistēmas tīklu (3,5 km) rekonstrukcijas projekts, kas savieno centra un selekcijas katlumājas siltumtīklus, apkurināšanu veicot no centra katlumājas, pamatā izmantojot vietējo kurināmo – šķeldu un skaidas, papildus – dabasgāzi. Centra katlumājā uzstādītie 2 DKVR tipa katli ir pārbūvēti ūdenssildāmā režīmā, uzstādīts jauns 3.0 MW bāzes slodzes katls ar priekškurtuvi skaidu un šķeldu sadedzināšanai. Efektīvi strādājot, siltumapgādes tarifi nav paaugstināti jau 5 gadus. Realizējot šo projektu – rekonstruējot maģistrālos siltumtīklus un katlumāju, kā arī patērētājiem uzstādot individuālos siltuma mezglus, siltuma zudumi tīklos pēc absolūtās vērtības samazināsies par 27 % un sasniegs 12 % no kopējā tīklos padotā siltuma daudzuma. Patērētāju nodrošinājums ar siltumenerģiju palielināsies par 18 %. Salīdzinot ar 2002.gadu kopējais saražotās siltumenerģijas apjoms pieaugs par 8 %. Samazināsies kurināmā patēriņš, paaugstināsies apkures efektivitāte, samazināsies ražošanas izmaksas, izveidosies mūsdienīga siltumapgādes sistēma.

Dukuru ciemā 18 dzīvokļu dzīvojamā mājā „Mežnieki” ir uzstādīts individuāls apkures katls.

Jāņmuižas katlu mājā ir uzstādīts ar šķeldu kurināms apkures katls, kurš nodrošina ar siltumu Jāņmuižas profesionālo vidusskolu, Jāņmuižas pirmsskolas izglītības iestādi un daudzdzīvokļu dzīvojamās ēkas.

Priekuļu pagasta lauku teritoriju iedzīvotāji, kā arī ciemu iedzīvotāji, kuru mājokļi nav pieslēgti pie centralizētās siltumapgādes sistēmas, siltumapgādi veic individuāli, kā kurināmo pārsvarā izmantojot malku. Priekuļu ciemā, kur ir centralizēta dabas gāzes apgāde, ir viendzīvokļa dzīvojamās mājas, kas ir pieslēgušas ar gāzi kurināmus apkures katlus.

ELEKTROAPGĀDE

Priekuļu pagastā elektroapgādi un elektroenerģijas pārvades līniju uzturēšanu nodrošina VAS "Latvenergo" Ziemeļu elektrisko tīklu Cēsu iecirknis.

Elektroapgādes līnijas un kabeļu sistēmas aptver visu pagasta teritoriju. Gan pagasta uzņēmumi un iestādes, gan daudzdzīvokļu mājas un viensētas ar elektroenerģiju tiek nodrošinātas nepieciešamajā daudzumā un kvalitātē.

Pagasta administratīvo teritoriju šķērso 110 kV un 330 kV valsts nozīmes elektroenerģijas pārvades līnijas.

Pievienotajā kartē "Elektropārvades līnijas" ir parādītas visas esošās elektroenerģijas pārvades līnijas (gaisvadu un kabeļu), kuru jauda ir lielāka par 20 kV. Zemākas jaudas elektroenerģijas pārvades līnijas kartē nav parādītas, jo to piesaiste rīcībā esošajos kartogrāfijas materiālos nav ar nepieciešamo precizitāti. Elektroenerģijas pārvades līniju radītos apgrūtinājumus zemes īpašnieki var precizēt VAS "Latvenergo" Ziemeļu elektrisko tīklu Cēsu iecirknī, vai arī instrumentāli uzmērot dabā un fiksējot tos uz zemes gabalu plāniem.

Esošais augstsprieguma elektroenerģijas pārvades līniju tīkls, transformatoru punktu izvietojums un jaudu nodrošinājums ir pietiekams pagasta perspektīvajai attīstībai tuvākajos desmit gados.

Skatīt tematisko karti „Elektropārvades līnijas”.

TELEKOMUNIKĀCIJAS UN SAKARU SISTĒMA

SIA “Lattelekom” tehniskās iespējas nodrošina visā pagasta teritorijā savus pakalpojumus. Priekuļos ir uzstādīta jauna, ciparu sistēmas centrāle, kura nodrošina pieeju visiem interneta pakalpojumiem. Daļēji ciparu sistēmai ir pievienoti abonementi ap Cēsīm. Atlikušo pagasta teritoriju SIA “Lattelekom” apkalpo analogajā sistēmā. Lai atlikušo pagasta teritoriju pieslēgtu ciparu sistēmai, ir jānomaina esošās analogās sistēmas telefona centrāles.

Latvijas Mobilais Telefons SIA pārsedz pagasta teritoriju no trijām pagasta teritorijā (Priekuļos, Jāņmuižā un Pieškalnos), Cēsīs un blakus pagastos uzstādītajām bāzes stacijām.

SIA TELE 2 bāzes stacijas pagasta teritorijā nav uzstādītas, līdz ar to pārsegums pagasta teritorijai nav pilnīgs. Abi mobilo sakaru operatori, lai uzlabotu sakaru kvalitāti, Jaunraunas muižas tuvumā plāno uzstādīt jaunas bāzes stacijas.

Pagasta teritorijā ir 3 pasta nodaļas – Priekuļos, Jāņmuižā un Jaunraunā. Iedzīvotājus apkalpo arī Cēsu pasta nodaļa (Dukuru, Pieškalnu ciemus).

Skatīt tematiskās kartes „SIA Lattelekom sakaru līnijas” un „TELE 2 pārklājums 2004.gadā”.

GĀZES APGĀDE

Priekuļu pagasta teritoriju šķērso A/S „Latvijas Gāze” maģistrālie augstā spiediena gāzes vadi. Uz augstā spiediena gāzes vada un tā atzariem ir vairāki gāzes regulēšanas punkti – GRP, no kuriem atzarojas vidējā un zemā spiediena gāzes vadi patērētāju vajadzībām. Attīstītākais dabas gāzes vadu tīkls ir pagasta centrā – Priekuļos. Priekuļu ciemata daudzdzīvokļu mājās, kā arī daudzās viengimeņu dzīvojamās mājās ir centralizēta dabas gāzes apgāde. Dabas gāzes lietotāju skaits katru gadu palielinās, jo tās izmantošana ēku apkurei un siltā ūdens sagatavošanai, neskatoties uz relatīvo dārdzību, sniedz klientiem iespējas pašiem izvēlēties optimālo apkures temperatūru un režīmu, kā arī pieļauj brīvi plānot savu laiku, atstājot mājokli automātiskajā apkures režīmā.

Perspektīvā paredzēts izbūvēt dabas gāzes vadu uz Jāņmuižu, pagasta otru lielāko ciematu, kurā potenciālie patērētāji ir Jāņmuižas lauksaimniecības skola, Jāņmuižas sākumskola, kā arī daudzdzīvokļu un viengimeņu dzīvojamo ēku īpašnieki. Kā optimālākā dabas gāzes vada trase uz Jāņmuižu ir gar valsts autoceļu Priekuļi – Jāņmuiža, šķērsojot Garkalni. Dabas gāze kā energonesējs ir priekšnoteikums gāzes vadam piegulošās teritorijas intensīvākai un energoietilpīgākai attīstībai. Vienlaicīgi teritorija kļūst pievilcīga arī dzīvojamo ēku apbūvei. Pēc iepriekšminētā projekta realizācijas, gāzes vada atzars var sasniegt Strautmaļu ciematu, kā arī bijušo Purmaļu fermu un dzīvojamo ēku grupu pie tās.

Pagasta austrumu daļā ap Jaunraunu dabas gāzes centralizēta apgāde tuvākajā laikā nav plānota, taču attīstoties teritorijai ap Šautuvēm, jauna gāzes vada izbūve Jaunraunas virzienā var būt rentabla.

Centralizēta apgāde ar sašķidrināto gāzi ir Dukuru ciemā 18 dzīvokļu dzīvojamai mājai „Mežnieki” un 18 dzīvokļu dzīvojamai mājai „Tālītes” Jaunraunā.

Iedzīvotājiem, kuru mājokļos nav centralizētas gāzes apgādes, savām saimnieciskajām vajadzībām ir iespēja izmantot sašķidrināto gāzi balonos.

Skatīt tematiskās kartes „Gāzes apgāde” un „Gāzes vadu izvietojums Priekuļos”.

TRANSPORTA INFRASTRUKTŪRA

Autoceļi

Jebkuras teritorijas viens no raksturojošiem rādītājiem ir ceļu tīkls (tā izvietojums, kvalitāte, nolietojums). Labi ceļi nozīmē attīstītu infrastruktūru, ekonomiskās izaugsmes priekšrocības plašas tūrisma (arī tranzīta) iespējas.

Saskaņā ar LR likumu “Par autoceļiem”, ceļus pēc to nozīmes iedala valsts autoceļos, pašvaldību ceļos, uzņēmumu (lauksaimniecības, mežsaimniecības, energosaimniecības u.c. uzņēmumu ceļos) un māju (privātos) ceļos.

Ceļus Priekuļu pagastā apsaimnieko valsts, pašvaldība, uzņēmumi un fiziskās personas.

Valsts autoceļi

Valsts ceļu tīkla uzturēšanu, kontroli un ceļu apsaimniekošanu nodrošina BO VAS “Latvijas Autoceļu direkcijas” Cēsu nodaļa. “Valsts autoceļu tīkla saglabāšanas un attīstības nacionālā programma 2000.-2015.gadam” neparedz jaunu autoceļu būvniecību Priekuļu pagastā.

Priekuļu pagastā atrodas šādi valsts autoceļi ar ceļa zemes nodalījuma joslām un aizsargjoslām (aizsargjoslas tiek mērītas uz katru pusi no ceļa ass) sekojošā platumā:

		Zemes nodalījuma josla (m)	Aizsargjosla (m)
P20	Valmiera – Cēsis – Drabeši km 21,5-27,5	27	60
P20	Valmiera – Cēsis – Drabeši km 27,5-35,0	31	100
P28	Priekuļi - Rauna	27	60
P30	Cēsis – Vecpiebalga - Madona	27	60
V292	Cēsis - Pieškalni	19	30
V296	Lodes st. – Jaunrauna - Veselava	19	30
V320	Pievedceļš Cēsīm	27	60
V321	Priekuļi - Jāņmuiža	19	30
V330	Dukuri - Rāmnieki	19	30

Valsts autoceļu kopējais garums pagasta teritorijā ir 48,05 km, t.sk. 36,35 km ar melno jeb asfaltbetona segumu un 11,70 km ar grants segumu (dati uz 2004.gada aprīli).

Autoceļu periodiskais remonts pamatā iekļaujas ceļu nodalījumu joslas robežās.

Pašvaldības autoceļi

Kopējais pašvaldības ceļu garums ir 88 km, no tiem ar melno jeb asfaltbetona segumu 24,46 km, ar grants segumu 63,54 km. Kopējais ielu garums pagastā ir 31,92 km (dati uz 2004.gada aprīli).

Pašvaldības autoceļi dalās kategorijās pēc nozīmīguma.

”A” kategorijas autoceļi savieno pagasta apdzīvotās vietas ar augstākas klases autoceļu tīklu. To kopējais garums ir 7,56 km, t.sk. 1,73 km ar melno jeb asfaltbetona segumu un 5,83 km ar grants segumu.

”B” kategorijas pagasta autoceļi nodrošina piebraukšanu ne mazāk kā trīs viensētām vai zemnieku saimniecībām. To kopējais garums ir 42,30 km, t.sk. 1,31 km ar melno jeb asfaltbetona segumu un 40,99 km ar grants segumu.

”C” kategorijas pagasta autoceļi nodrošina piebraukšanu pie mazāk kā trīs viensētām vai zemnieku saimniecībām. To kopējais garums ir 6,22 km, t.sk. 0,35 km ar melno jeb asfaltbetona segumu un 5,87 km ar grants segumu.

Tematiskajā kartē ”Autoceļu struktūra un piederība” ir norādīti plānotie pašvaldības autoceļu profilu platumi, kuri noteikti ievērojot potenciālo nepieciešamību remonta vai rekonstrukcijas gadījumā un prognozējot perspektīvo apbūves intensitāti un saimniecisko darbību teritorijā, kuru apkalpo konkrētais ceļš. Noteiktie ceļu profilu platumi respektējami veicot zemes gabalu instrumentālo uzmērīšanu to reģistrācijai zemesgrāmatā, kā arī jaunas celtniecības vai rekonstrukcijas dokumentācijas sagatavošanas procesā.

Precīzas ciematu robežu noteikšanas gaitā atsevišķi pagasta ceļi vai to posmi kļūst par ciematu ielām, samazinot pagasta pašvaldības ceļu kopējo garumu, bet palielinot ielu kopgarumu.

Priekuļu ciematā attīstās velosipēdistu celiņu tīkls, kura nepieciešamību lielā mērā diktē studējošās jaunatnes lielais īpatsvars, kā arī tā iedzīvotāju sportiski aktīvais dzīvesveids. Tika izstrādāta projekta dokumentācija SAPARD projektu

ietvaros velobraucēju un gājēju celiņa izveidei maršrutā Priekuļi – Cēsis 4 km garumā un 2004.gadā šis projekts ir realizēts.

Skatīt tematiskās kartes „Autoceļu struktūra un piederība (esošā situācija)” un „Autoceļu struktūra un piederība”.

Dzelzceļš

Pagasta teritoriju šķērso dzelzceļa līnija Rīga – Lugaži ar pieturvietu Jāņmuižā. Dzelzceļa nodalījuma joslā, kā arī ārpus tās, ir izvietotas elektroapgādes un sakaru kabeļu līnijas, kā arī gaisa vadu līnijas. Pēc VAS “Latvijas Dzelzceļš” izsniegtajiem nosacījumiem teritorijas plānojuma izstrādei, dzelzceļa iecirknī Rīga – Lugaži paredzēts veikt sakarsušo bukšu atklāšanas iekārtas modernizāciju (2003.g. – 2005.g.) un vilcienu radiosakaru sistēmas modernizāciju – vienotās dzelzceļa mobilo komunikāciju GSM-R sistēmas ieviešanu (2005.g. – 2010.g.). Virziens Rīga – Valka ir iekļauts starptautiskajā pasažieru ātrgaitas satiksmes dzelzceļa koridorā (tā saucamais pirmais Krētas koridors).

Gar dzelzceļu atbilstoši „Aizsargjoslu likumam” noteikta aizsargjosla, kuras platums ir vienāds ar dzelzceļa nodalījuma joslas platumu.

Skatīt tematisko karti „Dzelzceļa aizsargjosla”

Sabiedriskais transports

Priekuļu pagastu šķērso starppilsētu sabiedriskais autotransports, kurš pamatā savieno Cēsis ar Augšvidzemes pilsētām, kā arī Madonas virziena pilsētām. Cēsu virzienā starppilsētu sabiedriskais autotransports, šķērsojot Cēsis, Priekuļu pagastu savieno ar Rīgu un Vidzemes jūrmalas pilsētām. Vietējās sabiedriskā autotransporta maršrutu līnijas Priekuļu pagastu savieno ar rajona centru - Cēsīm, pagasta apdzīvotajām vietām Jāņmuižu un Jaunraunu, kā arī citām rajona apdzīvotajām vietām- Liepu, Raunu, Veselavu, u. c.

Autoceļu attīstība

Optimālas pagasta iekšējās autotransporta kustības nodrošināšanai, iespējami īsā laikā, nepieciešams veikt pasākumus valsts autoceļa Priekuļi – Jāņmuiža iesegšanai ar melno (asfaltbetona) segumu. Tas nodrošinātu tiešu, kvalitatīvu satiksmi starp abiem pagasta lielākajiem ciemiem, kuros izvietotas nozīmīgas pagasta sabiedriskās un izglītības iestādes. Priekuļiem attīstoties straujāk, pakalpojumi kļūtu ērtāk pieejami arī Jāņmuižas, īpaši Jāņmuižas profesionālās vidusskolas audzēkņiem. Vienlaicīgi plašākas attīstības iespējas nodrošinātu gar Garkalnes ceļu esošajām viensētām, kā arī autotransportam saīsināt nobraukto attālumu maršrutā Valmiera – Vecpiebalga, caur Cēsīm. Pašlaik autotransports no Valmieras ir spiests braukt līdz Cēsu apvedceļam, pa to virzienā uz Rīgu un tālāk **šķērsojot** Priekuļus uz Vecpiebalgu.

Galvenā Priekuļu iela – Cēsu prospekts ir ar pietiekamu profila platumu, taču respektējot ievērojamo izglītības iestāžu skaitu pagastā, esošā situācija nenodrošina nepieciešamo satiksmes drošību. Jau iepriekšējā pagasta ģenerālajā plānā ir skatīti Priekuļu apvedceļa varianti. Veidojot Priekuļu lauksaimniecības tehnikuma viendzīvokļu dzīvojamo ēku ciematu, starp valsts autoceļu Cēsis – Vecpiebalga – Madona un Māras ielu ir rezervēta teritorija apvedceļam. Tālāk, šķērsojot valsts autoceļu Priekuļi – Rauna, plānotais apvedceļš pa Raunas ielu, virzienā uz Cēsīm, praktiski kopē Priekuļu ciema administratīvo robežu. Lai Priekuļu ciema apvedceļu savienotu ar esošo Cēsu – Priekuļu ceļu, nepieciešams veikt detalizētāku teritorijas izpēti un variantu izstrādi.

Tālākā perspektīvā, atkarībā no Jāņmuižas un Strautmaļu attīstības, var kļūt aktuāls jautājums par ērtākas tiešas autotransporta kustības nodrošināšanu ar Cēsīm. Esošie autoceļi ar melno (asfaltbetona) segumu vairākās vietās šķērso Rīgas – Lugažu dzelzceļu. Virzienā no Jāņmuižas tas ir iespējams gar Strautmaļiem, līdz valsts autoceļam Dukuri – Rāmnieki, caur Dukuriem pa Ķingu ielu un Cēsu – Ķingu ceļu, pieslēdzoties Birzes ielai Cēsīs.

LAUKSAIMNIECĪBA

Priekuļu pagastā ir 246 zemnieku saimniecības 6328,7 ha kopplatībā, 197 piemājas saimniecības 1063,8 ha kopplatībā un viena specializētā valsts saimniecība 215,6 ha platībā (dati uz 2004.gada janvāri).

Lielāko pagasta zemnieku saimniecību darbības pamatnozares ir izteikti atšķirīgas: “Lāčplēši” – siltumnīcu saimniecība, „Pušklaipi” – lopkopība, graudkopība, „Bajāri” – lopkopība, graudkopība, „Niedres” – dārzenkopība, “Spāriņi” – zāļu sēklu audzēšana, lopkopība (zirgi). Ar lauksaimniecisku orientāciju ir SIA „Priekuļu sēklkopības stacija” un SIA „Priekuļu grauds”.

Priekuļu pagasta teritorijā piemājas un zemnieku saimniecības nodarbojas arī ar netradicionālo lauksaimniecību, piemēram, eksotisko putnu audzēšana, ārstniecības augu audzēšana, biškopība, zivkopība, tūrisms – dabas takas, tūrisms.

Priekuļu selekcijas stacija ir vecākā šāda tipa iestāde Latvijā. 1912.gadā tās darbība aizsākās ar Priekuļu muižas Birzes māju graudnieku zemes 44 hektāriem. Praktiskais darbs sākās 1913.gadā un tika uzsākta nozīmīgāko kultūru – kartupeļu, labības, linu, zālaugu selekcija. Pēc pēdējās reorganizācijas 1998.gadā staciju pārveidoja par Valsts bezpeļņas zinātnisko uzņēmumu „Priekuļu selekcijas stacija”. Tās īpašumā ir 290 ha zemes, strādā ~ 60 strādājošie, no tiem 14 zinātniskie darbinieki, t.sk. 5 zinātņu doktori. Kopš dibināšanas stacijā izveidotas 25 kartupeļu, 12 labību, 14 daudzgadīgo zāļu, 3 griķu, 9 zirņu šķirnes.

Baltijas mašīnu izmēģināšanas stacija (dibināta 1912.gadā) izmēģināja darbā Baltijas apstākļiem piemērotākās mašīnas un darbarīkus, veicināja to ieviešanu saimniecībās. 1999.gadā stacija reorganizēta un pašlaik tā ir Valsts SIA „Sertifikācijas un testēšanas centrs”.

Pagasta lauksaimniecības zemēm ir noteikta to auglība (ballēs), kura ap Priekuļiem, Garkalnē un ap Jaunraunu ir vienas no augstākajām rajonā. Lielākā lauksaimniecības zemju daļa ir meliorētas. Ņemot vērā to, ka meliorācija ir izbūvēta relatīvi sen un vismaz pēdējos piecpadsmit gadus nav uzturēta un atjaunota, meliorētas teritorijas, kurās būtu uzsācies augsnes pārpurvošanās process, nav konstatētas. Attīstot meliorēto zemju lauksaimniecisku izmantošanu, nepieciešams veikt meliorācijas sistēmas (slēgtās un atklātās) renovāciju.

Saskaņā ar Valsts bezpeļņas zinātniskais uzņēmuma "Priekuļu selekcijas stacija" speciālistu atzinumu, Priekuļu pagasta teritorijā nosacīti ir definētas 19 (deviņpadsmit) teritorijas, kuras, norādot to potenciālu un lietderību perspektīvā saglabāt lauksaimnieciski aktīvai izmantošanai, ir raksturotas šādi:

1. teritorija – Jaunrauna. Šajā teritorijā lauksaimniecībā izmantojamās zemes novērtējums pārsvarā ir 40 – 50 balles (šīs zemes novērtējums arī atbilst MK noteikumiem par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām). Apsekojot Jaunraunas teritoriju, redzams, ka apmēram 90 % lauksaimniecībā izmantojamās zemes šajā pavasarī ir apstrādātas un apsētas. Lauki lieli, līdzeni, piemēroti dažādu kultūru audzēšanai. Tikpat kā nav redzami izteikti aizlaisti un nesakopti lauksaimniecībā izmantojami zemes gabali.
2. teritorija – "Straumes" un "Dankas". Ap bijušo fermu "Straumes" nav tik izteikti līdzeni vienlaidus zemes masīvi, bet arī te var sekmīgi nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu. Teritorija vairāk piemērota lopkopības nozares attīstībai – kultivēto ganību ierīkošanai un uzturēšanai.
3. teritorija – Valsts bezpeļņas zinātniskais uzņēmums "Priekuļu selekcijas stacija", kura ar 2003.gada 9.decembra MK noteikumiem Nr. 684 "Noteikumi par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām" ir noteikta kā nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorija. Augsnes vidējais novērtējums ir 55 – 65 balles. VBZU Priekuļu selekcijas stacijas galvenie darbības virzieni ir selekcija, sēklaudzēšana un agrotehniskie pētījumi. Selekcijas stacijas meristēmu laboratorija audzē atveseļotu kartupeļu sēklu gan zemniekiem, gan sēklaudzēšanas vajadzībām. Uzsākti pētījumi arī bioloģiskajā lauksaimniecībā.
4. teritorija – bijušais lidlauks. Teritorija ir liels, līdzens lauks, kurā var audzēt visas lauksaimniecības kultūras. No bijušā lidlauka teritorijas, kura zeme ir privātpersonu īpašums, sākot ar 2004.gadu, 20 ha zemes iznomā Priekuļu selekcijas stacija.
5. teritorija – Garkalne. Teritorija no Priekuļu – Jāņmuižas autoceļa uz "Graviņu" pusi raksturojas ar lieliem, līdzeniem auglīgiem laukiem (novērtējums ballēs 40-65). Šajos laukos sekmīgi var nodarboties ar visu lauksaimniecības kultūru audzēšanu.

6. teritorija – tā saucamais "Bākas kalns". Atrodas Priekuļu – Jāņmuižas autoceļa pretējā pusē Garkalnes teritorijai. Reljefa ziņā tā ir nedaudz sliktāka. Tomēr arī šeit sekmīgi var audzēt visas kultūras, ieskaitot kartupeļus.
7. teritorija – Garkalnes ziemeļaustrumu nogāze. Nav piemērota intensīvai lauksaimniecības kultūru audzēšanai. Reljefs samērā kalnains, vietām ar diezgan stāvām nogāzēm.
8. teritorija – Jāņmuiža. Platības ziņā relatīvi nelieli tīrumi, kuri izmantojami Jāņmuižas profesionālās vidusskolas vajadzībām.
9. teritorija – starp Cēsu pilsētas administratīvo robežu, Cēsu – Valmieras autoceļu un Gauju. Pagasta rietumu teritorijā uz ziemeļiem no Cēsīm nav lauksaimniecības nozīmes nākotnē. Lielu teritorijas daļu aizņem mežu masīvi, ievērojams reljefs, kā arī esošie tīrumi ir relatīvi nelieli. Pilsētas tiešais tuvums rada priekšnosacījumus intensificēt dzīvojamo māju būvi un atpūtas vietu iekārtošanu.
10. teritorija – "Rūkumi", "Bites" un "Viņaudi". Relatīvi mazajiem zemes gabaliem perspektīvā nebūs lauksaimnieciskas nozīmes. Cēsu tiešais tuvums veicinās teritorijas pakāpenisku transformāciju par apbūves zemēm.
11. teritorija – no Priekuļiem līdz Vaives dzirnavām. Daļa teritorijas, iekļaujoties Priekuļu ciemā, paredzēta individuālo dzīvojamo māju būvniecībai, ciemata veidošanai. Atlikusī ir ar izteiktu reljefu, ainaviski bagāta, lauksaimnieciskajai izmantošanai nepiemērota.
12. teritorija – "Ģūģeri" un "Kunči". Lauksaimniecībā izmantojamā teritorija neliela, to apsaimnieko zemnieku saimniecība "Kalna Kunči".
13. teritorija – "Kunči". Zemes novērtējums 25 – 35 balles, nelīdzens reljefs, nelielas lauksaimniecībā izmantojamas platības. Apgrūtinātas zemes lauksaimnieciskas izmantošanas perspektīvas.
14. teritorija – starp Cēsu – Priekuļu – Veselavas autoceļu un Kunčiem. Lauksaimnieciskai ražošanai nepiemērota teritorija.
15. teritorija – starp Cēsu – Priekuļu – Veselavas autoceļu un Rauni. Mazi zemes gabaliņi pie autoceļa, kuri nav piemēroti lauksaimnieciskajai darbībai, vienlaicīgi piemēroti dzīvojamās apbūves, kā arī piemājas saimniecību uzturēšanai.

- 16.teritorija – "Kazu grava". Aizsargājamā dabas teritorija, kurā atrodami reti sastopami augi un retu sugu sīkspārņi, kā arī kurā atrodas ievērojami avoti. Lauksaimnieciski neizmantojama teritorija.
- 17.teritorija – "Inkuļi" un "Mežciemi". Lielu tīrumu virsa ir līdzena, bet tuvu augsnes virskārtai pienāk dolomītu slānis, kurš apgrūtina augsnes apstrādi un gandrīz visu kultūru audzēšanu. Šeit labi aug lucerna. Teritorijai nav lauksaimnieciskas nozīmes.
- 18.teritorija – Priekuļu centra dienvidi. Aizaugusi, sīkos lauciņos sadalīta, daļēji jau apbūvēta zeme. Iekļaujot to Priekuļu ciema teritorijā, to paredzēts izmantot dzīvojamās apbūves uzturēšanai.
- 19.teritorija – starp Cēsīm un apvedceļu. Augstvērtīgas lauksaimniecības zemes, to novērtējums 55-60 balles. Tā kā šī teritorija ir tuvu pilsētai un bijušajam dolomīta karjeram, domājams, ka nākotnē tā zaudēs savu nozīmi kā lauksaimniecībā izmantojama zeme. Laika gaitā teritorija transformēsies par apbūves teritoriju.

Reāli pagastā ir trīs nosacīti lielas, intensīvai zemkopībai un šim mērķim saglabājamās zemju platības:

- centrs – 3.teritorija (Valsts bezpeļņas zinātniskais uzņēmums "Priekuļu selekcijas stacija") un 4.teritorija (bijušais lidlauks);
- Garkalne – 5.teritorija (Garkalne) un 6.teritorija ("Bākas kalns");
- Jaunrauna – 1.teritorija (Jaunrauna) un 2.teritorija ("Straumes" un "Dankas").

Lai optimāli izmantotu esošos lauksaimniecības zemju resursus, centra, Garkalnes un Jaunraunas augstvērtīgās zemju platības, kurās ir lielas, izteikti līdzenas un meliorētas platības, ir paredzētas zemkopībai. Pārējās lauksaimniecības zemes paredzētas vispārējai lauksaimnieciskajai izmantošanai, izņemot jaunu lopkopības kompleksu celtniecībai un esošo rekonstrukcijai, ar plānoto kopējo dzīvnieku skaitu virs 300 galvām.

Sadaļa „Lauksaimniecība” sagatavota sadarbojoties ar VBZU „Priekuļu selekcijas stacija” speciālistiem.

Skatīt tematiskās kartes „Pagasta meliorētās zemes” un „Lauksaimniecības zemju novērtējums (ballēs)”.

KAPSĒTAS

Priekuļu pagasta teritorijā ir 2 kapsētas – Priekuļos un Jaunraunā.

Vēsturiski Priekuļu kapsēta ir izveidojusies ciemata centrā. No pārējās ciemata teritorijas tā ir norobežota ar zaļo zonu, kurš faktiski ir mežs. Zaļā zona nav visā aizsargjoslas platumā, taču vizuāli un estētiski tā pilnībā norobežo kapsētas teritoriju no pārējā ciemata. Kapsētas teritorija ir pietiekama, lai, darbojoties pašreizējā režīmā, nākamajos divdesmit gados pildītu savu funkciju. Tuvāko gadu laikā Priekuļu kapsētas aizsargjoslā nav plānota intensīva apbūve. Izvērtējot Priekuļu ciema centra apbūvi, nav pamata aktualizēt jautājumu par esošās kapsētas slēgšanu un teritorijas rezervēšanu jaunai kapsētai. Pēdējos gados bieži mirušos kremē, kas bremzē kapsētu teritoriju fizisku palielināšanos. Esošajā kapsētas teritorijā nepieciešamības gadījumā ir iespējams izveidot kolumbāriju.

Jaunraunas kapsēta atrodas Veselavas – Jaunraunas – Liepas ceļa malā, uz ziemeļaustrumiem no Jaunraunas muižas. Kapsētas teritorija ir liela mežu masīva dienvidu daļā, vizuāli norobežota no apkārtējās teritorijas. Tās aizsargjoslā nav esošas apbūves. Nepieciešamības gadījumā uz ziemeļiem un ziemeļrietumiem no esošajiem apbedījumiem ir iespēja paredzēt kapsētas paplašināšanos, noteiktajā kārtībā transformējot piegulošo mežu zemi.

Priekuļu pagastā nav plānots rezervēt zemi dzīvnieku kapsētas ierīkošanai. Cēsu pilsētas teritorijas plānojumā (bijušās dzelzceļa kokaudzētavas teritorijas dienvidu daļā) ir paredzēts izveidot sīkdzīvnieku kapsētu, kura pilnībā nodrošinātu arī pagasta vajadzības.

ATKRITUMU SAIMNIECĪBA

Atkritumu savākšanas, izvešanas un noglabāšanas pakalpojumus Priekuļu pagastā nodrošina SIA BO "Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija" (turpmāk tekstā SIA BO "ZAAO"). Priekuļu pagasta padome ir SIA BO „ZAAO” dalībniece. Kopējais atkritumu izvešanas apjoms 5790 m³ gadā, 487 m³ mēnesī (dati 2003.gada beigās). Nepieciešamības gadījumā SIA BO "ZAAO" rīcībā ir atbilstoši resursi, lai pilnībā nodrošinātu visu pagasta teritorijā radušos atkritumu savākšanu.

Priekuļu pagastā nav nozīmīgu bīstamo atkritumu avotu.

Pagasta lauku teritorijā, sadzīves atkritumus dažkārt izber arī mežos, ceļmalās, pie apdzīvotām vietām u.c. neatļautās vietās, kas pagasta ainavu veido nepievilcīgu, rada piesārņojumu apkārtējai videi un draudus cilvēku veselībai. Atsevišķās vietās, no laikiem pirms neatkarības atjaunošanas Latvijā, pagasta teritorijā ir saglabājušies bezsaimnieka vai arī nenoskaidrotas piederības objekti, kuri kvalificējami kā vides atkritumi.

RISKA OBJEKTI

Transporta riska teritorijas ir valsts nozīmes autoceļi, dzelzceļa līnija Rīga – Lugaži, maģistrālie gāzes vadi, kā arī 330 kV un 110 kV elektroenerģijas pārvades līnijas.

Ģeoloģiskā riska teritorijas pagastā ir Gaujas un tās pieteku ielejas, kur sastopama liela pamatgrunšu dažādība, neprognozējama grunts erozija un plūdu iespējamība. Kazu gravas ziemeļu un dienvidu nogāzēs ir novēroti karsta procesi – piltuves, kritenes, ieplakas, dabīgas alas un šahtas, kuras veidojas ūdenī šķīstošajos iežos (saldūdens kaļķiezis).

Tiešā pagasta robežas tuvumā Cēsīs atrodas vairāki potenciāli paaugstināta rūpnieciskā riska objekti. Saskaņā ar LR MK 2001.gada 20.novembra noteikumiem Nr. 483 “Piesārņotu un potenciāli piesārņotu vietu apzināšanas un reģistrācijas kārtība” Cēsu pilsētā ir sekojoši objekti, kuri ietekmē Priekuļu pagasta vides kvalitāti un kvalificējami kā esoši riska objekti:

- Cēsu centrālās katlu mājas teritorija Rūpniecības ielā 13, Cēsīs. Kopš 1976.gada uzņēmums bija galvenais Cēsu pilsētas siltuma ražotājs ar 4 tvaika apkures katliem, kuru kopējā iespējamā jauda bija 60 MW. Uzņēmuma teritorijā atrodas mazuta cisternas un mazuta pārkraušanas mezgls no dzelzceļa cisternām. Esošo mazuta tilpņu, kuru kopējā ietilpība ir 5 tūkst. t, aktīvais ekspluatācijas periods bija no 1976.gada līdz 2001.gadam. Mazuta tilpnes netiek izmantotas kopš 2001.gada;

- SIA “East west Transit” naftas bāze un degvielas uzpildes stacija Birzes ielā 2, Cēsīs. Aktīvajā degvielas tirdzniecības periodā, degvielas vairumtirdzniecības apjoms var sasniegt līdz 50 tūkst. t degvielas un smērvielu gadā;

- bijusī Cēsu agroķīmijas bāze ar dzelzceļa mezglu tagadējā Tirgoņu ielā, Cēsīs. Līdz uzņēmuma privatizācijai un sekojošai darbības nozares maiņai, teritorijā uzglabāja lauksaimniecības ķimikālijas, minerālmēslus un pesticīdus. Bāzes darbības laikā uzglabātie materiāli – pamatā ķīmiskas izcelsmes produkti, iespējams ir nokļuvuši gruntī un tālāk gruntsūdeņos;

- A/S "8 CBR" bāze Eduarda Veidenbauma ielā 20A, Cēsīs. Bāzes teritorija ilgstoši ir izmantota bitumena pārkraušanai un uzglabāšanai. Pazemes tvertnes ietilpība bija 600 m³, bet divās virszemes tvertnēs vienlaicīgi varēja uzglabāt 100 m² bitumena. Pašlaik bitumena pārkraušana ir pārtraukta, bet aktīvajā tās darbības periodā gada laikā pārkrāva līdz 6000 m³ bitumena.

Cēsu pilsētā nav tāda mēroga riska objektu, uz kuriem būtu attiecināmi LR MK noteikumi Nr. 259 "Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi".

TERITORIJAS PLĀNOJUMS

Pagasta teritorijas plānojums izstrādāts pamatojoties uz 2004.gada 4. marta Priekuļu pagasta padomes lēmumu „Par Priekuļu pagasta attīstības programmu” (prot. Nr. 5, p.6.), spēkā esošajiem likumdošanas aktiem, ievērojot reālos pagasta resursus un darba grupas rīcībā esošos datus un informāciju.

Lielākā Priekuļu pagasta daļa atrodas Gaujas nacionālā parka teritorijā (GNP). Visām saimnieciskajām darbībām GNP teritorijā jāatbilst “Gaujas nacionālā parka likuma”, LR Ministru kabineta 07.08.2001. noteikumu Nr. 352 “Gaujas nacionālā parka individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” un LR Ministru kabineta 22.07.2003. noteikumu Nr. 415 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” prasībām.

Pagasta teritorijas plānojums atbilst Cēsu rajona teritorijas plānojuma 1.redakcijā izvirzītajām nostādnēm un ir respektēti Cēsu pilsētas teritorijas plānojuma 1.redakcijā noteiktie zemes lietošanas mērķi gar savstarpējo robežu ar Priekuļu pagastu.

Atbilstoši Valsts zemes dienesta datiem, lielākajai daļai pagasta teritorijā esošajiem zemes īpašumiem, zemes reformas gaitā ir noteikts zemes lietošanas mērķis – lauksaimniecības zemes. Faktiski lielu daļu no tās aizņem lielāki vai mazāki mežu masīvi. Teritorijas plānojums, norādot pieļaujamās zemes lietošanas mērķus, vienlaicīgi ir pamatdokuments esošo (faktisko) zemes lietojumu precīzai reģistrācijai pagasta padomē un valsts zemes kadastrā.

Cienu – Priekuļi, Jāņmuiža, Strautmaļi un Dukuri teritorijām pēc pagasta teritorijas plānojuma apstiprināšanas nepieciešams izstrādāt detālplānojumus. Ir noteiktas un kartēs norādītas cienu robežas. Atsevišķās cienu daļās, pamatojoties uz jau rīcībā esošajiem datiem, ir norādīti pieļaujamie zemes lietojumi, kuri ir saistoši līdz atsevišķu detālplānojumu apstiprināšanai.

Pagasta teritorijas plānojuma pamatkartē – „*Priekuļu pagasta teritorijas atļautā un plānotā izmantošana*” ir norādīti visu pagasta teritorijā esošo zemes īpašumu pieļaujamie lietošanas mērķi. Plānotie zemes lietošanas mērķi ir noteikti respektējot augstvērtīgās lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas (centrs, Garkalne un Jaunrauna) un mežu masīvus.

Teritorijā, kura ir noteikta kā augstvērtīga lauksaimniecībā izmantojamā teritorija, uz katra zemes gabala ir pieļaujama vienas viensētas vajadzībām nepieciešamo ēku un būvju celtniecība.

Zemes lietošanas mērķi – lauksaimniecība un mežsaimniecība pieļauj uz katra zemes gabala vienas viensētas vajadzībām nepieciešamo ēku un būvju celtniecību, vasaras mājas, vai arī komercobjekta – viesu un atpūtas mājas celtniecību.

Pagasta teritorijas daļai starp Cēsu pilsētas administratīvo robežu un pagasta teritoriju šķērsojošo Cēsu pilsētas apvedceļu, kā arī starp autoceļu Cēsis – Valmiera un dzelzceļa līniju Rīga – Lugaži, ir noteikts pieļaujamais zemes lietošanas mērķis: dzīvojamā apbūve ar ražošanas un komerciāla rakstura objektiem. Analogs zemes lietošanas mērķis ir noteikts arī gar Cēsu pilsētas apvedceļu posmā no Saulrītiem līdz Cēsu – Vecpiebalgas autoceļam Priekuļu centra virzienā. Gar Priekuļu pagasta robežu Cēsu pilsētas teritorijas plānojumā ir paredzēti analogi zemes lietošanas mērķi. Šo teritoriju var raksturot kā pievilcīgu intensīvākai celtniecībai, ko veicina Cēsu tuvums. Vienlaicīgi tas raksturojas arī ar paaugstinātu trokšņu līmeni no autoceļiem un dzelzceļa.

Ievērojot pagasta esošo apbūves raksturu, vēsturiskās un dabas vērtības un tradīcijas, spēkā esošos likumdošanas dokumentus un rīcībā esošo informāciju, pagasta teritorijas plānojumā dominē jaukta rakstura plānotie pieļaujamie zemes lietošanas mērķi.

Tematiskā karte "Teritorijas, kurās faktiskais zemes lietošanas mērķis neatbilst plānotajam" parāda zemes gabalus vai to daļas, kuru esošais (valsts kadastrā reģistrētais) zemes lietošanas mērķis atšķiras no plānotā.

Realizējot zemes reformu Priekuļu pagastā, daudzos gadījumos ir vienkāršoti noteikts zemes lietošanas mērķis – lauksaimniecības zeme. Faktiski uz zemes gabala bieži atrodas arī viensētas apbūve vai mežs. Šajos gadījumos pagasta padome pati, informējot zemes īpašnieku, ierosina precizēt konkrētā zemes gabala lietošanas mērķi. Platības, kuras piekrīt atbilstošajam zemes lietošanas mērķim, nosaka saskaņā ar zemes gabala plānu (kadastrāli uzmērīto vai ar ierādīšanas metodi izgatavoto plānu) vai arī zemes īpašnieks iesniedz pašvaldībā ar parakstu

apliecinātu deklarāciju. Pagasta pašvaldība pieņem atbilstošu lēmumu, kuru nosūta zemes īpašniekam un VZD reģistrēšanai valsts zemes kadastrā.

Pašreizējais zemes īpašnieks ir tiesīgs izmantot sev piederošo zemes īpašumu netraucēti, atbilstoši zemes reformas gaitā vai ar pagasta lēmumu precizētajam zemes lietošanas mērķim. Zemes īpašniekam ir tiesības lietot sev piederošo zemi arī atbilstoši teritorijas plānojumā norādītajam, atļautajam un plānotajam zemes lietošanas mērķim. Šajā gadījumā zemes īpašnieks iesniedz pašvaldībā atbilstošu iesniegumu, kurā izsaka vēlmi grozīt esošo zemes lietošanas mērķi. Pēc atbilstoša pašvaldības lēmuma pieņemšanas, to reģistrē valsts zemes kadastrā.

Zemes gabala atsavināšanas gadījumā, jaunajam zemes īpašniekam ir saistošs teritorijas plānojumā norādītais, atļautais un plānotais zemes lietošanas mērķis.

Jebkuram zemes īpašniekam ir tiesības ierosināt, normatīvajos dokumentos noteiktajā kārtībā, grozīt viņam piederošā zemes gabala zemes lietošanas mērķi, kā arī izstrādāt atsevišķu teritoriju detālplānus.

Detalizēti atsevišķu teritoriju apbūvi reglamentē Priekuļu pagasta apbūves vispārējie noteikumi (pagasta padomes sēdes protokols Nr.13 01.07.2004.).

Pagasta teritorijā esošo dabas resursu un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, uzturēšana un racionāla ekspluatācija bez to īpašnieka un lietotāja godprātīgas attieksmes prasa arī ievērojamus kapitālieguldījumus, kuru atdeve var būt iespējama tikai pēc vairākiem desmitiem gadu. Līdzšinējā prakse liecina, ka tikai ar privātām investīcijām vai papildinot tās ar dažādu atbalsta vai investīciju fondu finansiālu atbalstu, ir iespējama kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, kā arī racionāla un ekonomiski rentabla teritorijas ekspluatācija.

Nepieciešama daudz lielāka ieinteresētība un finansiāls atbalsts no to institūciju puses, kuras ir noteikušas dažādus aprobežojumus nekustamajiem īpašumiem. Aprobežojoties ar dažādu regulu izstrādāšanu, to realizāciju un morālu atbalstu, pastāv risks degradēt visas iniciatīvas kultūrvēsturiskā mantojuma un dabas resursu saglabāšanā.

Skatīt kartes:

- Zemes īpašumu piederība;
- Nekustamā īpašuma lietošanas tiesību apgrūtinājumi;

- Ģeodēziskie punkti;
- Nekustamā īpašuma lietošanas mērķi (esošie);
- Teritorijas, kurām nepieciešams detālplānojums;
- Teritorijas, kurās faktiskais zemes lietošanas mērķis neatbilst plānotajam.

PIELIKUMI